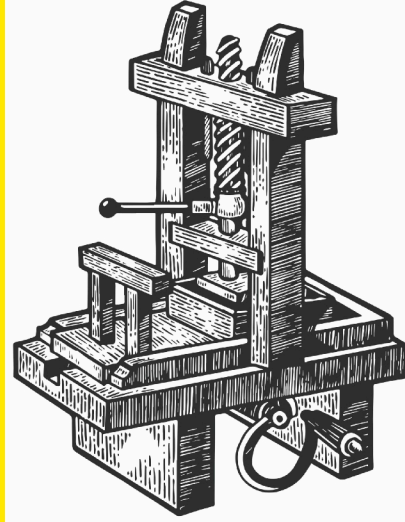

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

YIL:42

SAYI:504

ARALIK 2019

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ

Yaşar ELDEN

Tunahan KAYA

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ,
Prof. Dr. Remzi KILIÇ, Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

(Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN

(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal GÖDE

(Süleyman Demirel Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

(Ege Üniversitesi, Türk Dil Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS

(Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Âşıklık Gelenekleri İçinde Borçalı Âşıklarla Şenlik Kolundaki Âşıkların Yakınlıkları Dr. Mehmet YARDIMCI.....	1
Matbaanın Serüveni ve İlk Özel Türk Gazetesi Bedrettin KELEŞTİMUR.....	11
Bir Römork Buğday Bir Vida Ederken Hasan TÜLÜCEOĞLU.....	15
Cumhuriyetin Kuruluşunun 96. Yılı Hasan ÇİFTÇİ.....	16
Öz'lü/Yorum Geçmiş Günlerimizi (Şiir) Bayram DURBİLMEZ.....	17
Eylülde Pekmez Kokusu Sait ÖZER.....	18
Ev Alma Komşu Al (Şiir) Hızır İrfan ÖNDER.....	20
Vefatının 450. Yılında Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin Kastamonu'daki İnanç Destinasyonu İmajı Algısı Dr. Muharrem AVCI.....	21
Türk Dünyası Kültürü Üzerine Düşünceler Gökçen FERAŞLIOĞLU.....	29
Benim Adım Türk (Şiir) Ahmet ŞAHİN.....	34
Beyitler (Şiir) Mustafa ARSLAN.....	35
Erciyes Dergisi 2019 Yılı Dizini Mehmet BİLGEHAN.....	37

Yazışma Adresi: Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

İdare Yeri: Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu: 8, 38010 Kocasinan/KAYSERİ

Not: Dergimiz TÜBİTAK Ulakbim, DergiPark, TO-KAT Ulusal Toplu
Katalog, İdealonline ve İssuu tarafından taranmaktadır.

YIL: 42 ★ SAYI: 504 ★ ARALIK, 2019

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL

Yıllık abone bedeli: 90 TL

Resmî abone bedeli

(Taahhütlü): 200 TL

Yurt dışı abone bedeli:

40 Euro – 50 Dolar

İndirim: Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Alim Gerçel, 116866

Vakıfbank Kocasinan Şb. IBAN: TR590001500158007286226630

Baskı Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com E-posta: bilgi@gecit.com.tr

ÂŞIKLIK GELENEKLERİ İÇİNDE BORÇALI ÂŞIKLARLA ŞENLİK KOLUNDAKİ ÂŞIKLARIN YAKINLIKLARI

Dr. Mehmet YARDIMCI

Gürcistan siyasi sınırları içinde bulunan Borçalı, Gürcistan'ın güneydoğusu, Azerbaycan'ın kuzeybatısı ve Ermenistan'ın kuzeydoğusu arasında kalan bir bölge olup eski çağlardan beri Türk yurdu olarak bilinen ve âşıklık geleneğini özenle sürdüren önemli yörelerden biridir.

Ruslar, Kars ve yöresini işgal edince Rusya'dan hiçbir matbu yayının Kars yöresine sokulmasına izin vermemişler, halk da hem haberleşme hem de eğlence gereksinimlerini karşılamak için âşıkların sazından ve sözünden yararlanmışlardır. Âşık Şenlik Kars yöresinde halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olurken, Borçalı âşıklar da Anadolu'ya göçen akrabalarıyla ilişki kurmak, haberleşmek için sazlarını konuşturmuşlardır.

Anadolu'da âşıklar yurdu Emlak Yöresi ne ise Gürcistan'da da Borçalı Yöresi odur. Borçalı'da âşık özel bir zümre gibi seçilmiş ve köylere halk âşıklarının adı verilmiştir. *"Borçalı'nın Ağcagala nahiyesinde Âşıklı cemaati, Ahstav nahiyesinde de Âşık köyü kayıtlıdır"* (Tiflis Eyaletinin Mufassal Defteri, Borçalı ve Gazah, 1728 Yılı, Bakü 2001, s. 169, 230). *"Borçalı'ya sembolik anlamda sazın sözün beşiği, âşıklar yurdu gibi isimler de yakıştırılır."* (Mehmedli 2012: 37)

Anadolu ve Azerbaycan âşık mekteplerini birleştiren Ahıska-Çıldır âşık muhiti, adından da görüldüğü gibi, Türkiye'nin Çıldır kazası ile şu anda Türkiye sınırları dışında kalan Ahıska yöresini kapsar. Ahıska'nın uzantısı olan Akbaba da aynı âşık muhiti içindedir. Akbaba'da doğan Âşık Nesip ise Bu yörede Türkçe şiir söyleyenlerin ileri gelenlerindedir.

"Bir toplumda, bir toplulukta eskiden olmalarından ötürü saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar; bilgi, töre ve davranışlar." (Hançerlioğlu 1992: 226) biçiminde belirlenen âşıklık geleneği tartışmasız benimsenir. Âşıklık geleneği, diğer kültür değerlerinde olduğu gibi, belirli bir işlevi yerine getirmek, bir ihtiyacı karşılamak üzere geleneğin yarattığı bir kültür değeridir. Örneğin, halk şiirinde âşıkların şiirlerini dörtlük düzenine göre söylemesi gelenektir.

Kimi kaynaklarda Azerbaycan âşıklık geleneğinin

bir parçası olarak gösterilen Borçalı âşıklık gelenekleri, Muharrem Kasımlı'nın *"Teşekkül tarzına göre Azerbaycan âşıklığının tekke kökenli tipinden daha çok âşıklaşmış ozanlar kanadına dahildir... Aslında Borçalı âşıklarının tek sazla sanatlarını icra etmeleri de onların ozan ananesine dayandığını gösterir"* (Kasımlı 2007: 221) biçimindeki ifadesi Anadolu âşıklık geleneğine yakınlığının önemli bir ifadesidir.

Bu yakınlık o kadar ileridir ki; Ahıska'nın Agara köyünde yaşamış, Âşık Pektayî (Yakop Zazadze)'nin *Hiç baş indirmedin Hakkın yoluna, Gör ki ne tez uydun şeytan fi'line Bir gün olur sen kalırsın zulüme, Her gün çekeceğin âh u zar olsun.* biçimindeki "Olsun" redifli beş kıtalık koşmasında, dinden imandan yüz çeviren, Hakkın yoluna baş indirmeyen, şeytan işlerine uyup ayrı yola gidenleri lanetleyen Gürcü âşığın şiiri her hangi bir Anadolu âşığının şiiri ile karıştırılabilir.

Bu yakınlığın ifadesi Mahmud Allahmanlı'nın redaktörlüğünü yaptığı "Borçalı Folklor Örnekler" nde:

"Borçalı folklor mühitində mühüm bir hissəni aşuqların, ustad sənəkarların yaradıcılığı təşkil edir. Elə kitabda da mühüm bir hissəni deyişmə və dastanlar tutur. "Şair Nəbi ilə Şair Abdullanın deyişməsi", "Ağacanın Türkiyə səfəri", "Aşıq Musanın Azaftı Mikayilla görüşü", "Aşıq Alxan Qarayazılının Aşıq Musa ilə deyişməsi", "Faxralı şairləri Şair Rəhimlə İsmayıl Güllərin deyişməsi", "Şəhri-Mehri dastanı", "Zərqəm şah", "Mehdi bəy" Borçalı folklor mühitinin zənginlik faktlarıdır." (Hacılar 2013: 9) biçiminde dile getirilmektedir.

Borçalı âşıkların en çok icra ettikleri yöresel türküleri yanında sazdan sözden ayrılmayan, halkın bütün isteklerini kuvvet ve kudretle halleden kahraman Köroğlu Kol destanları ile, özenle işledikleri Türk halklarında destanların musannifi olup bütün anlaşmazlıkları halleden, yol gösteren, ozanlar ozanı Korkut Ata ve Dede Korkut anlatıdır. Köroğlu'nun Doğu Anadolu'daki ve Asya'daki şöhreti Homeros'un Yunanistan'daki şöhreti kadar yüksektir ("Kavkaz" gazetesi, 1856, Nu: 21).

Borçalı âşıklar saz havasına gayda demektedir. Gayda sözü Anadolu'nun bazı yerlerinde de kullanılır olmuştur. Anadolu âşığı Geraylı âşık şiirine semai demektedir. Konya, Erzurum, Amasya, Tokat yöresi âşıklarına dikkat edilirse onların da bu tür deyişleri semai tarzında okudukları görülmektedir. Örneğin Hataî'den okudukları

*Ezel bahar olmayınca,
Kırmızı gül bitmez imiş
Kırmızı gül bitmeyince,
Sefil bülbül ötmez imiş,*

semaisi bunlardan biridir.

Azerbaycan'daki âşık mekteplerinin benzerlerinin Anadolu'da âşık kolları olarak varlığını sürdürdüğünü söylemek yerinde bir teşhis olur. Bunlardan Borçalı Âşık Mektebi'nin çok benzeri Anadolu'da Şenlik Kolu'dur.

Bu benzerliği şu tarihi olayın yarattığını belirtmek de doğru bir yargı olur. *"Borçalı ve Kazak bölgelerinde yaşayan Terekemeler 1828 Türkmençay antlaşmasıyla yurtlarını terk ederek Kars bölgesine gelmişlerdir. Kars'a gelen bu Terekeme kollarından biri de Çıldır ve civarına yayılarak, uygun buldukları subaşlarına evlerini kurmuşlardır. Şenlik'in dedesi Kadir Ağa da on beş aile ile birlikte Çıldır'ın 8 km. doğusundaki Karasu çayının kenarına göçünü indirmiştir. Buradaki Karasu'ya istinaden, yerleştikleri yere Sukara adını vermişlerdir. Bu isim daha sonra Suhara şeklinde söylenmiştir. Bazı anlatmalara göre, eskiden bu bölgede Gürcüler'in yaşadığı, köyün adının da Gürci dilinde 'Koyun Köyü' anlamına gelen 'Sabara' olduğu söylenmektedir. Şimdi bucak merkezi olan köyün adı 'Yakınsu' olarak değiştirilmiştir."* (Aslan 1992: 25)

Bu görüşümüzü Sednik Pirsultanlı'nın: *"Gence, Tebriz, Şemkir, Goyce âşık mekteplerinin temsilcilerinde okuma tarzları aynıdır. Ancak Gence, Şemkir âşıkları balabanla, Borçalı âşıkları balabansız, hem de benzersiz tarzda okuyorlar. Bunlarda saz ifacılığı yüksektir. Şu anda Borçalı âşık mektebi yüksek tekâmül devrini yaşıyor. Başka çalgı aletlerini kullanmadan sazı, kendi kadim köküne bağlı şekilde inkişâf ettiriyor."* (Pirsultanlı) biçimindeki yazı da görüşümüzle paraleldir.

Valeh Hacılar'ın *"Her devirde Ahıska-Ahılkelekli âşıkların sevimli çalgı aleti olarak yegâne âleti saz olmuştur. Bu cihet onları kemañçeden, çöğürden,*

kemandan, deften ve diğer çalgı âletlerinden istifade eden Tiflisli âşıklardan ciddi bir şekilde farklı kılmış, burada yaşayan Türk sanatkarlarının icra tarzına daha çok yaklaştırmıştır." (Hacılar 40).

Âşık Şenlik'in okuduğu Âşık Garip, Şahsenem, Arzu ile Kamber, Karacaoğlan, Latif Şah, Salman Bey ile Turnatel Hanım hikâyelerinin Borçalı âşıklarınca da sevilerek okunduğu bilinmektedir.

Eski zamanlardan beri Türk boyları arasında ozan, şaman, sayacı, vb. adlarla tanınan, söz yaratıcıları yani âşıklar arasında önemli bir yakınlık ve benzerlik söz konusudur (Durbilmez 2006: 42-51).

Âşıklık gelenekleri içinde Borçalı Âşıklarla Şenlik Kolundaki âşıkları karşılaştırsak sanki aynı edebi ekolün ustalarıyla karşı karşıya olduğumuzu sanırız.

Onlardan bize kalan ortak ve benzer koşmalar, türküler yanında bunların icra aletleridir. Bunlardan da en bilinenleri kopuzdur. Korkut Ata'nın kopuzu, Türkmenlerde, Özbeklerde ve Uygurlarda dutarla, Azerbaycan'da ve Anadolu'da sazla yer değiştirmiştir. Arkaik çalgı aletlerinin, şiir ve melodilerin adı, birçok Türk boyunun folklorunda benzer biçimde yaşamaktadır. Bu nedenle Türk yurtlarındaki ozan-âşık sanatının, ortak özellikleri mukayeseli olarak incelenmelidir.

Türk sazında yedi konuşan perdeye ana perde denmektedir. Anadolu Saz havaları Sümmani makamı, Orta Anadolu havası, İç Anadolu türküleri, Kars divan makamı, Semai-divani, Koşma divani gibi adlarla da anılarak geleneksel yapılarını korumaktadır. Türk sazı kendi gelişim çizgisi içinde büyük ilerleme göstermiş, Azerbaycan sazına benzer meydan sazını oluşturmuştur. Bu saz aynı zamanda Borçalı âşıklarının da kullandığı sazlardandır.

Anadolu'daki âşık kollarının önde gelenlerinden Şenlik Kolu'nu:

Şenlik Kolu

Hasta Hasan: Nuri: Şenlik

Şenlik: Bala Kişi, İbrahim, Gazeli, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım, Asker, Mevlüt, Nesib, Süleyman, Gülistan

İlyas: **İbrahim:**

Rüstem Alyansoğlu Çerkez, İsrail, Hüseyin, İlyas

Kasım:

Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Fikret Şenlik, Salih Şenlik, Dursun Durdağı, İslâm Erdener, Mehmet

Hicranî, Şeref Taşlıova

Şeref Taşlıova: Gülistan:

Nuri Şahinoğlu Nusret Yurtmalı, Hakkı Baydar,
Sadrettin Ulu Murat Yıldız, Murat Çobanoğlu
Şah İsmail (Durbilmez 2014)
Hikmet

Arif, Ataman

Murat Yıldız: Murat Çobanoğlu
(Durbilmez 2005: 119-122)

Günay Yıldız Mürsel Sinan

Mahmut Karataş Arif Çiftçi

İlgar Çiftçi Metin Bektaş

biçiminde şemalaştırırsak bu âşıkların söylediği şiiirler âşıklık gelenekleri açısından bire bir Borçalı âşıklarının yaşatmaya çalıştıkları geleneklerle örtüşmektedir.

Şenlik kolundaki âşıklarla Borçalı âşıkları o denli kaynaşmışlardır ki bir birlerine ustalık etmişlerdir. Örneğin Levis-Akbalalı Gürcü âşık Bala Kişi'nin ustası Şenlik'tir.

A.SAZ ÇALMA

Yaşamımızın her aşamasında görülen, Anadolu'nun binlerce yıllık sesi olan saz, halk müziğimizin kök hücreci, âşıklık geleneğinin kültürel hafızası, kültürümüzün parmak izi, özgün motifiyle en önemli kültürel değerlerimiz arasındadır. Türk insanı sevincini, hüznünü, acısını sürekli sazla dillendirmiştir.

"Saz, âşığın sembolüdür. Âşık ve saz o kadar bütünleşmiştir ki, bu sanatçılara 'saz şairi', 'sazlı ozan', 'çöğür şairi' gibi adlandırmalar verilmiştir." (Sakaoğlu 1992: 219)

Âşıklar deyişlerini bugün saz, eskiden kopuz denilen telli bir çalgı eşliğinde söyleyip-sazı hep kendilerinden bir parça gibi görmüşlerdir.

Gelenek içinde saz dışında başka bir çalgı ile sanatını sürdüren âşık yoktur. Âşıklık geleneğinin tek çalgısı saz (bağlama) ve sazın türevleri olan kemani gibi telli sazlardır. Âşık için her ne kadar duygu güzelliği ön planda gelse de saz ilhamı kamçıl原因 bir alet olup âşıklık geleneğinin en önemli unsurlarından biridir. Âşıklara saz şairi denmesi de bundandır.

Kopuzla olan saygı için Gazimihal kopuzun itibarının yüksek olduğunu belirtip "kopuzu Öpüp başa koyarak çalarlardı. Düşman ona el süremezdi. Yere konulması günah sayılırdı." (Gazimihal 1958:

1653) demektedir.

Sazın tarihî gelişimine baktığımız zaman; sazı, kopuz adı ile eski Türk ozanlarının elinde, destanlar ve sagular okurken görmekteyiz.

Kopuz şimdiki bağlama cinsi telli sazların atasıdır. Âşıklarından özellikle "Alevi-Bektaşî âşıkları ise sazların şekilleri ve sazın parçalarını özel remizlerle ifade etmektedirler. Tellerin üç sıra bağlanması; Allah, Hz. Muhammet, Hz. Ali üçlemesi, sazın on iki telini ise On İki İmam'ın simgesi olarak düşünmektedirler.

Âşıklık geleneği içinde önemli bir yere sahip olan saz âşıklarca kutsal bir varlık gibi görülmüş ona çok değer verilip özenle korunmuştur.

Âşıklar sazlarını insana benzetmişler, sapının baş tarafına baş-kaş, burgularına kulak, sapına kol, yüz tarafına göğüs, deliklerine göz, tambur kısmına da gövde adını vermişlerdir. İnsana saygı nedeniyle de sazı yere bırakmayıp yukarıda tutmaya özen göstermişlerdir." (Yardımcı 2015: 141)

Saplı, armudi ya da üç kenar gövdeli, teknesi deriyle kaplı, önceleri iki ya da üç kıl telli olup ses perdeleri yokken, Anadolu'ya gelince (tahminen XIV. yüzyılda) madeni tel takılmak ve bağırsak kirişten ses perdeleri bağlanmak suretiyle oldukça gelişkin şekil almış ve saz adı ile anılır olmuştur. Kopuz, kobuz, kumuz Orta Asya'daki çeşitli Türk boylarının kopuz için kullandıkları adlardır. Dede Korkut hikâyelerinde kopuz Kolca kopuz, kurulıca kopuz ve akca kopuz diye de anılmaktadır.

Âşıklık geleneklerinin ana unsurlarından olan saz Bütün Türk yurtlarındaki âşıklar tarafından önemsenip üzerine şiiirler yazılmıştır. Bunlardan, Ozan Ali Akbaş;

Bağlama dediğin üç tel bir tahta

Ne şaha baş eğmiş ne taca tahta

derken, diğer âşıklar:

Âşık dayandırır sözü sohbeti

Elinde sedefli saza danıştır (Karaçorlu 1980: 44)

Âşıka şayeste türkü çağırarak

Anın da tadı yok saz olmayınca (Durbilmez 2010: 149)

Bir halk ozanırım elimde sazım

Mevki, saltanatta yok benim gözüm (Atalay 1996: 64)

Meydanî'nin detli sazı

Öter çaresiz çaresiz (Durbilmez 2000: 208)

Herkes almış kemanını sazını

Çalmayan da gamlı, çalan da gamlı (Nasrattınoğlu

1987: 30)

Sazım alıp şu dağlara yaslansam

Derdim dile gelir teller içinde (Ayrıl 1995: 32)

Bir köşeye astım sazım

Teller gamlı ben gamlıyım (Özen 1986: 26)

Dünyada hasılı varım Ceyhunî

Elimde bir çubuk bir de saz kaldı (Yardımcı- İvgin 1996: 37)

Kırılmış perdesi çalmıyor sazım

Sazlar düzen tutmaz teller perişan (Öztelli 2003: 163)

Şu sazıma bir düzen ver

Teller de muradın alsın (Aşık Ali İzzet)

biçimindeki deyişler ve Kul Semaî ile Zileli Nevruz Bacı'nın bir atışmada dile getirdikleri:

Nevruz Bacı:

Ey âşık pîrine sıtk ile sarıl

Telli kitap olan sazın var mıdır

Âriflerin nutku, kelâmı ağır

Hak'ta hakikatte gözün var mıdır

Âşık Semaî:

İrfanî mekteple pîrin aşkıyla

Meclislerde öter sazımız bizim

Vücudumuz pişmiş aşk ateşiyle

Vech-i kitabullah yüzümüz bizim

biçimindeki söyleyişleri âşıklık geleneğinde sazın önemini vurgulayan deyişlerdendir.

Âşık hep sazıyla övünür. Sazı onun dili ve gönlüdür. Onunla sohbet eder, onunla dertleşir, atışmalarda karşısındaki âşığı onunla mat eder. Âşığın imdadına hep saz yetişir. Eğer karşılaşmalarda yenilecek olursa sazı hasmına verme geleneğince mahvolur, yenilginin gönlünde açtığı yara asla iyi olmaz. Bu nedenle halk arasında “Kel başından, âşık sazından korkar” denir. Sazını kaybetme korkusu ile çok iyi ustalaşmayan âşık atışmalara girmez.

Âşık Şenlik ve İzanî atışmasında mat olup sazının elden gideceğini anlayan İzanî'nin,

İzanî:

Burda kara ettin benim yüzümü

Daim meth ederim senin sözünü

Bağışla Mevlâ'ya alma sazımı

Yaradan yâr olsun Baba Şenlik'i (Aslan 1992: 106)

deyişi halk edebiyatının bu konudaki ilginç örneklerindedir.

Bu konuda Murat Uraz: “Meydan edinmelerde sazının hakkını verebilen ağırbaşlı kâmil âşık, sazına

el götürmezden evvel, eğer karşısında genç bir âşık bulursa Gel oğul gel, seni sazımın telleri gibi haddeden geçireyim demekten kendini alamazdı.” (Uraz 1949: 49) demektedir.

Şureddin Memmedli ve Gülnara Gocæva Memmedova'nın Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisinde yazdıkları bir yazıdaki “Mayası sazdan-sözden tutulan, saz havasına, söz müdrıklğine güvenen Borçalı'da edebi-estetik fikir cilâlanıp billûrlaşan kutlu halk inançlarından, bayramlardan, geleneklerden, halk törenlerinden, mitolojik parçalardan, zengin folklordan, ozan-âşık sanatından kaynaklanmıştır. Borçalı Karapapakları arasında saz da bir karakter, tip olarak halk ağzında övgü, terennüm öznesine dönüşmüştür.

Azizim sim ağlar,

Saz inler, sim ağlar;

Sen öldün, men ağladım,

Men ölsem, pek kim ağlar?

Borçalı'da âşık sanatı saz şiiri yayılmış, bir ekol, mektep gibi kalıplaşmış, edebiyatı, kültürü de üstlenmiştir.” ((Mehmedli-Memmedova 2012: 28)) ifadesi Borçalı âşıklık geleneğinin önemini dile getirirken, Borçalı edebiyat bilimcisi Arif Emrahoglu da “Sazın da saz meclisi yönetmeğin de en eski biçimini saf yaşatanlar Borçalı sanatkârlar olmuşlardır.” (Emiroğlu 1985: 4) demektedir.

17. yüzyılda Aşır Seyid Ehmedoğlu, 18. yüzyılda Memmedhelil, Gul Allahgulu, 19. yüzyılda Gul Eli, Nebi Efendi, Abbaseli, Mirze Mehdi, Molla Gasım, Nebi Miskin, Âşık Pektayî (Yakop Zazadze), Âşık Sandro (Zedginidze), 20. yüzyılda da Balakişi, Tülü Memmed, İsa Borçalı, Guşçu İbrahim, Hüseyin Saraçlı, Borçalı âşıklardan bazılarıdır.

Gürcistan'da Ahılkelek kazasının Küçük Prtena köyü, XVIII. yüzyılın ortalarından üstad âşıkların vatanı olmuş, saz ve söz sanatkârlarıyla şöhret kazanmıştır. Ahali arasında büyük hürmet ve muhabbetle anılan, Türkçe şiirleri dillerde söylenen âşıklardan biri de Şivğa'dır. Âşık Şivğa sazıyla söyleşmesinde:

“Şivğa:

Hayıf olmuş perdelerin sökülmüş,

El değmemiş kulakların bükülmüş,

Ağ sinenden kamaşların dökülmüş,

Hani sazım hani senin tellerin?

Saz:

*Kış olanda yel seninçin eserdi,
Parmakların perdelerim basardı,
Dostlar sevinirdi, düşman küserdi,
Hani Şivğam hani senin ellerin?"* (Hacılar 40)
Saz konusunu ustaca dile getirmiştir.

Âşıkların dilinde ve telinde bu kadar önemli olan saz, Borçalı âşıkların önde gelenlerinden olup Türk âşıklık geleneğini Borçalı bölgesinde ustaca devam ettiren önemli âşıklardan Ferhad Aziz de:

*Ferhad Eziz oğlu Ahlı'dır eli
Sinemin coşmağa vardır seli
Dinleyin men çalım 'Saritel'i
Vurğunu olduğum sazınan gelmişem* (Eziz 2006: 37)

biçimindeki söyleyişi ile Anadolu âşıklarına önemli ölçüde benzerlik sergilemektedir.

B. MAHLAS ALMA

Mahlas, Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü'nde; "Şairlerin yazdıkları şiirlerde asıl adlarının yerine kullandıkları takma ad." (Ekiz 1984: 168) biçiminde ifade edilmektedir.

Halk edebiyatında mahlâs geleneğe bağlı uygulanan bir kuraldır (Durbilmez 2007: 30-44). Mutlaka son dördlükte kullanılır.

Reşit Rahmeti Arat'ın "Eski Türk Şiiri" adlı eserinde yer alan bazı şiirlerde Şılg Tigin (Arat 238) gibi şairlerin adlarının ya da mahlâslarının bulunması nedeniyle Türkler'in İran şairleri ile temasa geçmeden önce mahlâs kullanmış olmaları görüşünü kuvvetlendirmekte ve mahlâsın Araplar'dan İranlılar'a oradan da Türkler'e geçtiği görüşünü çürütmektedir. İslâmiyet'in kabulünden sonra ise bütün divan ve halk şairlerinin şiirlerinde mahlâs yaygın olarak kullanılıp zamanla gelenek haline dönüşmüştür.

Âşık geleneğe uygun olarak kullanacağı mahlâsı çeşitli yollarla alır. Bunlar; a. Mahlâsını Kendi Seçerek Alır, b. Yaşayışına ve sanatına uygun olarak kendi seçtiği herhangi bir ismi mahlâs olarak kullanır. c. Bir usta âşıktan, imam, pîr ya da mürşidden alır, ç. Rüyasında bade içerken alır.

Anadolu âşıklarında gelenek haline gelen mahlas Borçalı âşıklarda da özenle uygulanmıştır. Gürcü âşıklarının ileri gelenlerinden Âşık Ruhanî Eski saz havasını kendine mahlâs olarak almıştır. Âşık Yitkin Gomorolu da:

*"Yeter yerimde saymışım,
Gariş adından doymuşum,
Adımı Yitkin koymuşum,
Yitkin bize yakışır mı?"*

biçimindeki söyleyişi ile mahlasını kendi aldığını vurgulamıştır.

Gürcü âşıklardan Batumlu Yesârî Baba, solak olduğu için Yesârî mahlasını alı, Kangallı Noksanî'ye de bir ayağı sakat olduğu için ustası Ruhsatî, Noksanî mahlasını uygun görmüştür.

1803'te Batum'da doğan Gürcü âşıklardan Yesârî Baba özellikle İç Anadolu ve Kuzey Anadolu başta olmak üzere yurdun birçok yerini dolaşmış, Hacı Bektaş Dergâhında 12 yıl kadar kalmış ve babalık görevi icra etmiştir. Adı Ahmet olan saz şairi Tokatlı Gedaî'nin (1826-1901) mahlasını da bir âşıklar meclisinde geleneğe uyararak vermiştir.

Âşıkların çoğunun asıl adı unutulmuş, mahlâsları isim olarak kullanılır olmuştur. Bunlardan Gevherî'nin asıl adı Mehmet, Dertli'nin İbrahim, Dadaloğlu'nun Veli, Ruhsatî'nin Mustafa'dır. Gürcü âşıklardan da Âşık Pektayî'nin asıl adı Yakop Zazadze, Âşık Sandro'nun Zedginidze, Âşık Müşkül'ün Zakariya Kvaramadze, Âşık Şivğa'nın ise Luka Beridze'dir.

Âşıklar arasında "Mahlâssız şiir kulpsuz testiye benzer" diye bir söz vardır. Nasıl testi kulpsuz düşünülmezse âşık da mahlâssız düşünülemez. (Yardımcı 1993: 2-16)

C. USTA ÇIRAK

Âşıklık geleneğinde âşıklar genellikle bir usta âşığın çırağı olarak yetenekleri ölçüsünde olgunluğa erişmenin güç yollarından geçerler.

Gelenek gereği icracılık ve âşığın şairlikteki ustalığı için üstad da denilen usta bir âşığın yanında uzun süre ders alması benimsenmiştir.

Bu dönemde çirak ustası yanında saz ve söz meclislerine dinleyici olarak katılır. Âşıklığın uygulamasına özgü töre ve gelenekleri gözlemler, söz ve ezgi kalıplarını öğrenir, onları uygulamaya çalışır. Çıraklık, âşıklık geleneğinin okuludur.

Usta âşıklar kendi sanatlarının devamını çırakları aracılığıyla gelecek kuşaklara taşırlar. Genç âşık ustasının sazını taşır, ustası da onu eğitmek, ufkunu açmak için köy odalarına, âşık kahvelerine götürüp sohbetlere katar. Saz ve söz öğretir.

Âşık bu taklit dönemini aştıktan ve geleneksel âşık şiirinin bütün katı kuralları içinde şiirlerine kendi damgasını vurmaya başladığı anda artık usta bir âşık olmuştur. Ustası bu durumu görüp piştiğine, olgunlaştığına kanaat getirince de sırtını okşar, sazını eline verir, “Git artık nasibini ara” der. Buna âşık dilinde “çıraklama” denir.

Her âşık ustası ile iftihar eder. Tokatlı Nuri'nin ustası Erzurumlu Emrah için onun çırağı olmasından gururla söz ettiği:

*Sevdiğin üstüne faikin kimdir
Benden özge vafâ lâıykın kimdir
Sorarlarsa âşık sadıkın kimdir
Nuri vardır Emrah çıraklarından*

deyişi, Nuri'nin çırağı Ceyhuni'nin (Durbilmez 2012: 142-152) de tıpkı ustası Nuri gibi davranıp ustasını övdüğü:

*“Sırrı enel-hakkı diyecek kimdir
Kanaat lokmasını yiyecek kimdir
Melamet hırkasını giyecek kimdir
Ceyhuni var Nuri çıraklarından”* (İvgin- Yardımcı 1996: 52)

deyişi, Meslekî'nin:

*“Meslekî'yim Ruhsatı'ye çırağım
Böyle gider tabiatım süreğim
Tecer dağı perde çekmiş ırağı
Mescitli köyünde gurbet gözlerim”* (Özankan, 181)

dizeleri, Âşık Veli'nin ustası Sivaslı Kemter için söylediği:

*“Şu yalan dünyada bir üstad buldum
Beni bırakmadı işime felek
Şakirt olan şaşkın olur dem be dem
Ne okursun bilmem güşuma felek
Velim eyder Kemter gitti kimim var
Kemter'i aldirdim yeni gamım var
Usta idi yapılacak damım var
Hiç bu iş gelmedi başıma felek”* (Aslanoğlu 1984: 42)

biçimindeki deyişi bu iftiharın aynı zamanda ustaya olan saygının ifadelerindedir.

Şenlik Kolunun belli bir yörede halâ güçlü bir biçimde varlığını sürdürüyor olması Şenlik'le başlayan usta-çırak geleneğinin varlığını sürdürüyor olmasına bağlıdır.

Borçalı yöresinde de usta-çırak geleneğinin 18. Yüzyılda ne denli önemli olduğunu 18. Yüzyılın usta âşığı Gul Allahgulu'nun:

*Gönül, gullug éyle kâmil üstada,
Üstat görmeyenin işi ham galdı,
Néçe danendeler gétti dünyadan,
Yérinde bir néçe ağılı kam galdı*

biçimindeki özgün dörtlüğünde görmekteyiz.

Borçalı'nın son dönem âşıklarından Ferhad Eziz de bu gelenek içinde yoğrulmuş, geleneği ustası Gulam Hüseyinden öğrenmiştir. Âşık Şivğa'nın ustası da akrabası Âşık Müşköl'dür. “Çırağın, ustasında hâkim olan tavır kendinde yaşadığı gibi, bu eda kendinin yetiştirdiği çırağına da sirayet eder. Zamanla bu gelenek zinciri içinde aynı tarzda söyleyen bir âşık grubu oluşur. İşte usta-çırak geleneği içinde, birbiri ardınca yetişen âşıklar tarafından odak hüviyetindeki usta âşığa bağlılık duyarak, ona ait üslûp, dil, ayak, ezgi, konu ve anıları devam ettiren gruba âşık kolu denir.” (Yardımcı 2015: 179) Anadolu'daki âşık kolu Borçalı'daki âşık mektebinin dengidir.

Ç. ÂŞIK KARŞILAŞMALARI

Âşıkların doğaçtan, karşılıklı olarak, belli bir kural çerçevesinde söyleşmelerine yaygın olarak atışma denmekle beraber âşık karşılaşmaları, deyişme, karşıberi, kovalama adları da verilmektedir. Eskiden muaşere (münazara) ya da tekellüm adları ile anılan bu şekle sistemli deyişler de denir (Durbilmez 2016).

Âşıkların toplum karşısında geleneğe bağlı olarak sazlı sözlü uygulamalarının tümüne âşık fasılları adı verilir. Atışma en az iki âşığın dinleyici huzurunda karşı karşıya gelerek, bir birlerini sazda ve sözde belli kurallar çerçevesinde denemeleri esasına dayanır. Atışma yapacak âşık doğaçtan şiir söyleme gücüne sahip, usta bir âşık olmalıdır. Bugün uygulanan biçimi ile bu geleneğin uygulanışını şu şekilde belirtmek istiyoruz:

1. Hoş geldiniz

2. Canlandırma

3. Atışma

- Ayak açma*
- Taşlama - takılma*
- Soru - cevap (Atışmalı çözümlü muamma)*
- Lebdeğmez (Dudak değmez)*
- Barışma - Övme ve uğurlama*

Âşıklık geleneği içinde en çok hüner isteyen, büyük ustalık gerektiren âşık karşılaşmaları

bölümüdür. Çünkü her âşık atışma yapamaz. Atışma yapacak âşık irticalen şiir söyleme gücüne sahip olmalıdır.

Atışmada, atışmanın değişik biçimleri de diyebileceğimiz taşlama, muamma, lebdeğmez biçimlerinden ustalıklarına göre biri çerçevesinde atışıkları gibi ikisi veya üçü çerçevesinde de atışırlar. Hepsini birden uygulama mecburiyeti yoktur. Gerek Borçalı âşıkları gerekse Şenlik Kolu âşıkları âşık karşılaşmalarını en iyi yapanlardır.

Borçalı âşıklarından Âşık Ferhad Eziz ile yine Borçalı âşıklarından Fatime Hekim'in karşılaşmasından bir örnek:

Âşık Ferhad:

*Hekim size gurban olum
Goymayın ölmeye meni
Görürsüz nécedir hâlüm
Goymayın ölmeye meni*

Hekim:

*Men ki gelmişem yanına
Goymamam ölmeye seni
Zülm vermeynen canına
Goymamam ölmeye seni*

Âşık Ferhad:

*Eliniz olsun şefalı
Gardaşın ollam vefalı
Görmemişdim ben bu halü
Goymayın ölmeye meni*

Hekim:

*Haralısan éşitmişem
Kimsen neçisen bilmişem
Haggi çağırıp gelmişem
Goymamam ölmeye seni*

Âşık Ferhad:

*Ferhad'ın arzusu vardır
Gorhum körpe balalardı
Ölüm de var hagg da var
Goymayın ölmeye meni*

Hekim:

*Men Hekim'in arzuları
Göreceksin balaları
Sağol, sazı köle barı
Goymamam ölmeye seni*

Borçalı'nın Fahrallı köyüne düğüne giden Şenlik ile Borçalı'nın ünlü âşıklarından Fahrallı Âşık Nebi ile karşılaşır:

Şenlik:

*Sefil Şenlik aşka düşüp, yanında şermendedi
Könül xeste, dil şikeste, aşk ataşı candadı
Camalına bend olmuşam, ixtiyarım sendedi,
Her ne etsen hökümransan, benim için xansan yar*

Nebi:

*Şair Nebi aşk ucundan sanki düşüp ummana
Halefeyle aşk ucundan sanki düşüp ummana
Şö'lenenip hüsnün şevki, benzer huri-kılmana
Gözüm görüp, könlüm sevip, Hakk yaradan gulsan, yar!
(Mehmedli 1991: 81-82)*

Gürcistan'ın Lebis köyünden ünlü âşık Hasta Hasan'ın çırağı Âşık Nuri ile Âşık Şenlik karşılaşmasından kayıtlara geçmiş atışmadan kısa bir örnek de şu şekildedir:

Âşık Nuri

*Ab-ı çeşmin göllerden suna da bir kaz da bir
Süsen sümbül mor menevşe bülbül öter yaz da bir
Vağf dertten haberdardır Gevher'in kıymeti yok
Kul Karanî, Kara Zülâl, Âşık Ömer sözde bir*

Âşık Şenlik

*Deli gönül abdal olmuş kış da birdir yaz da bir
Dolanır dağı sabrayı çölde birdir düzde bir
İster ise malik olam külli vara devlete
Bütün dünya benim olsa çok da birdir az da bir*

Âşık Nuri

*İçmedim aşk badesini hem okuyam hem yazam
Böyle gitmez bu ülüzgâr elbet gelir bir ayam
Yılı min üç yüz on sekiz hesabı yok ki sayam
Çok âşıklar geldi geçti Hasta Hasan yüzde bir*

Âşık Şenlik

*Min yıl ömür müddet verdi Adem'i saldı âha
Yedi yüz elli Şid yaşadı dokuz yüz elli Nuh'a
Dediler ki Sefil Şenlik aç gözünü bak râha
Bu dünyanın sonu boştur geç de birdir tez de bir*

D. TARİH BİLDİRME

XV. Yüzyıldan itibaren Divan Edebiyatında Arap harflerinin her birine bir sayısal değer yükleyerek doğum, ölüm, düğün, zafer, felaket, deprem vb. çeşitli olayların meydana geldiğini saptama işlemine tarih düşürme denir.

Âşık, kıtlık, yangın, sel felaketi, salgın hastalık, önemli savaşlar vb. toplumu yakından ilgilendiren sosyal hayatla ilgili olaylarla, kendi doğum tarihlerini şiirlerinde tarihî birer belge gibi kalmasını istemiş ve genellikle ilk ya da son dörtlükte bazen de ara yerde

tarih belirtmiştir (Durbilmez 2007b: 299-317)

Âşıklarca bu şekilde tarih bildirme gelenek halini alıp halk şiirinde yaygın olarak kullanıldığı için bu uygulamaya tarih bildirme geleneği adı verilmektedir (Durbilmez 2013: 173-193).

Âşıkların şiirlerinde geçen tarihlerin Halk Edebiyatı araştırma ve incelemelerinde büyük önemi vardır. Bu tarihlerle o âşığın yaşadığı çağ ve çoğu zaman da hayatta olduğu yıllar belirlenebilmektedir.

Âşığın yaşadığı çağ daha önceden biliniyorsa hayatta olduğu yıllara ait bazı bilgiler edinilmekte, tanık olduğu tarihî ve sosyal olaylar aydınlanmaktadır.

Anadolu âşıklarınca özenle uygulanan bu gelenek Borçalı âşıklarınca da özenle kullanılmıştır.

BORÇALIVEŞENLİKKOLUÂŞIKLARINDA HALK HİKÂYECİLİĞİ

Türk edebiyatı verimleri içinde eski destan geleneğinin yerini alıp 16. Yüzyıldan itibaren görünmeye başlanan, genellikle âşıklar tarafından nazım-nesir karışık bir söylem biçimiyle masal ve destan özellikleri gösteren aşk ve kahramanlık hikâyeleri en iyi Şenlik ve Şenlik kolundaki âşıklarca icra edilmiştir (Durbilmez: 2006: 341-364)

Bahtiyar Vahapzade'nin, "Borçalı diyarının 'dil saflığı, doğallığı' nedeniyle burada âşık hikâyeciliğinin yaşaması (yayılması, kuşaktan kuşağa aktarılması) için zemin her zaman var olmuştur." (Vahapzade 1982: 47) ifadesi yörede halk hikâyeciliğinin önemini işaret etmesi açısından önemlidir.

Âşık Şenlik'in anlattığı Lâtif Şah Hikâyesi, Mihriban Sultan Hikâyesi, Sevdakâr ile Gülenaz Hanım Hikâyesi, Selman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi, Şenlik kolundan Hicrânî'nin anlattığı Ferman Bey Hikâyesi Borçalı âşıklarca da zevkla anlatılan hikâyelerdendir. Halk hikâyeciliği âşık kolu içinde önemli bir yere sahiptir. Ruhsatî'nin manzum biçimde okuduğu Uğru ile Kadı hikâyesi ile Sümmanî'nin Bedeşşan ilindeki Gülperi'ye âşık olup peşinden Tiflis'e gitmesini anlattığı varyantı yörede en beğenilen halk hikâyelerindendir.

Şureddin Memmedli'nin: "Türk halk hikâyesi geleneğinin en önemli ürünlerinden biri olan, Anadolu ve Azerbaycan sahalarında daha çok yaygınlaşmış, saf aşk abidesi tanıtımıyla bilinen "Âşık Garip"'in pek fazla Tiflis-Borçalı yöreleriyle

ilgisi kabarıktır" (Memmedli 2012:) ifadesi halk hikâyeciliğinin önemini vurgulayan tanımlardandır.

ETKİLEŞİM

Çok eski bir tarihe kadar uzanan ve çok geniş bir coğrafi alan içinde varlığını sürdürüp gelişen kültürümüzün daima bir bütünlük gösterdiği görülmektedir.

Âşıklık Gelenekleri İçinde Borçalı Âşıklarla Şenlik Kolundaki Âşıkların Yakınlıkları konusunu en iyi belgeleyen hususların biri de etkileşimdir.

"Âşık Şenlik zamanında ve kendisinden önce yaşamış birçok usta âşıktan etkilenmiş, onları kendisine örnek almıştır. Özellikle Azerî âşıklardan Dede Kasım, Tufarganlı Abbas ve Hasta Hasan'ın Şenlik'in sanatı üzerinde etkisi büyüktür. Çok beğenip taktir ettiği Hasta Hasan'ın birçok şiirine nazire söylemiştir." (Aslan 1992: 31) "Hasta Hasan, çağdaşları ve halefleri, özellikle de Âşık Şenlik (1850-1913) üzerinde derin iz bırakmıştır. Bu etki Âşık Şenlik'e, Hasta Hasan'ın çırağı Âşık Nuri'den geçmiştir. Âşık Nuri, üstadını çok sevmiş, ondan öğrendiklerini çıraklarına, o sıradan Âşık Şenlik'e aktarmıştır. Çok sonralar Âşık Şenlik üstat aşık olduğu zaman sanki tarih tekerrür etmiş, bu defa Âşık Nuri'nin oğlu Balakışı, saz söz öğrenmek için babasının Eski çırağı Âşık Şenlik'in yanına gelmiştir. Çıldır-Akbaba âşık muhitinin zirvesi olan Âşık Şenlik bir çok saz havaları yaratmıştır. Bunlardan «Çıldır divanisi», «Deli hicrani», «Çıldır güzellemesi», «Çıldır çukurbaşı» günümüze kadar gelmiştir." (Asker 2009: 9-14)

Şenlik Kolundaki âşıklarla Borçalı âşıklarının benzerliklerinin bir yönü de biçimseldir. Saz şairlerinin şiirlerinde 'cinas' en önemli unsurlardan biridir. Cinaslı şiirlere âşıklar 'tecnis' der. Tecnis daha çok Azerî âşıkları tarafından kullanılan bir biçim olup Borçalı âşıkların da özenle kullandıkları bu biçimi Anadolu'da ilk kez Borçalı âşıkların etkisinde kalan Âşık Şenlik kullanmıştır.

Hasta Hasan'ın bir bölümü:

Bir salatın meni davet eyledi

Doldurdu badeyi oğlan bir bir çek

Men âşığam bir bir çek

Bir bir doldur bir bir çek

At zülfün kemendini

Sal boynuma bir bir çek

Dedim dişliyifsen üzüm inciyyif
Dedi ister şinci getir bir bir çek
biçiminde olan teçnisine, Âşık Şenlik'in aynı ayakla (Durbilmez 2018: 155-165) nazire olarak yazdığı teçnisi:

Ne salatın meni teklif eyledi
Doldurdu badeyi oğlan bir bir çek
Men âşığam bir bir çek
Bir bir doldur bir bir çek
Yığ güzeller kervanın
Gel karşımdan bir bir çek
Dedim ay gız gam dağları var mende
Dedi getir sinem üzre bir bir çek

biçiminde oluşu bu etkinin en açık delilidir.

Şenlik'in Azeri ve Borçalı âşıklardan etkilendiği kadar Borçalı âşıklar da Şenlik'ten ve Şenlik kolu âşıklarından etkilenmiştir. Âşık Şenlik'in yanında sanatın sırlarını derinden benimseyen Âşık Nesip bunlardan biridir.

KAYNAKÇA

Naile Asker, Ünlü Azeri Âşık Kör Nesip, Türk Dünyası İnc. Der. / İzmir 2009. S. 1, s. 9-14,

Ensar Aslan, Çıldırlı Âşık Şenlik, Dicle Üniv. Yay. II. Baskı, Diyarbakır, 1992.

İbrahim Aslanoğlu, Âşık Veli, Ankara 1984.

Adil Ali Aralay, İbreti, Can Yay. İst. 1996.

Alpaslan Ayrıl, Âşık Zeyneli, Sivas, 1995.

L.G. Çlaidze (Çev. Dr. Hacı Ali Necefoğlu – Dr. Habib İdrisi), Köroğlu Gürcistan'da, Taş Medrese Yay. Erzurum, 1994

Bayram Durbilmez, Âşık Meydânî, Hayatı-Sanatı-Şiirlerinden Örnekler, Kayseri 2000.

Bayram Durbilmez, "Âşık Murat Çobanoğlu (1940-2005)", Milli Folklor, 9 / 66, 2005, 119-122.

Bayram Durbilmez, "Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikâyeciliği ve Kars Yöresi Âşıkları", Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri / Turkish Folk Narratives from Myth to Meddaha International Symposium Papers, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2006, 341-364.

Bayram Durbilmez, "Renk Adına Bağlı Mahlaslar ve Karacaoğlan Mahlaslı Halk Şairleri", Doğumunun 400. Yılında Uluslararası Karacaoğlan Sempozyumu, (Hzl. Kudret Ünal), Tarsus, Eylül 2007, 30-44.

Bayram Durbilmez, "Âşık Tarzı Şiirlerde Sözlü Tarih (Kayserili ve Yozgatlı Âşıkların Şiirlerinden Örneklerle)", II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10-12 Nisan 2006)- Bildiriler, Kayseri 2007b, 299-317.

Bayram Durbilmez, "Âşıklık Geleneğinde Saz", Milli Folklor, 2010, S.85, s. 149.

Bayram Durbilmez, "Sarıkamış ve Yöresi Âşık Tarzı Kültür Geleneği", Folklor ve Etnografya Beynelhalq Elmi Jurnal / Folklore and Ethnography International Scientific Journal, 9, 2006, 42-51.

Bayram Durbilmez, "Zileli Âşık Ceyhunî'nin Yozgatlı Halk Şairleri Üzerine Etkileri", Tarihi ve Kültürü İle II. Zile Sempozyumu (6-9 Ekim 2011)- Bildiriler, (Hzl. Mehmet Yardımcı), İzmir, 2012, 142-152.

Bayram Durbilmez, "Tarihî Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansıması Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri", Folklor / Edebiyat - Folklore/ Literature, International Cyprus University Quarterly Cultural Journal, 19/ 76, 2013, 173-193.

Bayram Durbilmez, Karlı Âşık Murat Çobanoğlu/ Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Kayseri 2014.

Bayram Durbilmez, Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme, Ankara, 2016.

Bayram Durbilmez, "Türkiye Sahası Âşık Edebiyatında 'Ayak' Terimleri, Sorunlar ve Öneriler", Yeni Türkiye / Türk Dili Özel Sayısı-I, 24 / 99, 2018: 155-165.

Arif Emiroğlu, Borçalı Aşıqları, 'Sovét Gürcüstanı' gazetesi, Tiflis, 1985, S.60, s. 4

Osman Nuri Ekiz, Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü, İstanbul 1984.

Ferhad Eziz, Sözlü Dünyam, Grifli Neşriyat, Bakı, 2006, s. 37

Mahmut R. Gazimihal, "Baş Ozan Korkut Ata ve Onun Yelteme Kopuzu" Türk Folkloru Araştırmaları C.5, S. 104, Mart 1958, s.1653

Valeh Hacılar, Türkçe Söyleyen Gürcü Âşık-Şairleri, Bizim Ahıska, s. 40.

Valeh Hacılar (Toplayan), Elxan Memmedli (Tertip Eden), Mahmud Allahmanlı (Redaktör), Borçalı Folklor Örnekleri, II. Kitap Elm ve Tahsil Neşriyatı, Bakı, 2013, s. 9

Orhan Hançerlioğlu, Türk Dili Sözlüğü, İstanbul 1992.

Hayrettin İvgin-Mehmet Yardımcı, Zileli Âşık Ceyhunî Hayatı Sanatı Şiirleri ve Diğer Ceyhunî'ler, Ankara 1996.

Sehend Bulut Karaçorlu, Sazımın Sözü (Basıma haz. Dursun Yıldırım) Ankara, 1980.

Muharrem Kasımlı, Ozan Âşık Saneti, Nurlan Neşriyat, Bakü, 2007.

Doğan Kaya, Âşık Şenlik'in Selman Bey ile Turnatel Hanım Hikâyesi, Ankara, 2013

Doğan Kaya, Âşık Şenlik'in Sevdakâr ile Gülenaz Hanım Hikâyesi, Ankara, 2013

Hüseyingulu Memmedli, Borçalı Şair Nebi – Yazılanlar Geldi Başa, Bakı, 1991.

Şureddin Memmedli, "Âşık Garip" Halk Öyküsü Ve Tiflis-Borçalı Mekân İmgesi", Turan-Sam (Turan-Csr), Yıl: 2012, C. 4, s. 15.

Şureddin Memmedli 'Borçalı Âşıklarının Öncüleri', Bizim Ahıska, Kış 2012, s.37

Sureddin Memmedli - Gülnara Gocaeva Memmedova, Gürcistan'daki Borçalı Azerî Türklerinde Âşıklık Geleneği, Turan Stratejik Arş. Mer. Der. 2012 C.4, S. 14, s. 28

İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Posoflu Âşık Zülalî, Ank. 1987.

Kutlu Özen, Âşık Feryadî, Güldane, Sivas, 1986.

Cahit Öztelli, Karacaoğlan, Bütün Şiirleri, İst. 2003.

Sednik Pirsultanlı, Gence Devlet Pedagoji Enstitüsü Profesörü, Filoloji İlimleri Doktoru. Türk Boylarında Ozan-Âşık Sanatı Ve Onun Millî Hususiyetleri

Saim Sakaoğlu, "Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine", Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler, (hızl. Salih Turhan), Ankara, 1992.

Murat Uraz, "Halk Edebiyatında Saz ve Âşık" Türk Folkloru Araştırmaları C.1, S.4, Ekim 1949, s.49

Bahtiyar Vahabzade (1982), "Borçalı-Başgeçit Dağlarında Kaynayan Çeşme", Vatan Ocağının Isısı, Gençlik neşriyat, Bakü, s. 47

Mehmet Yardımcı, Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri, Anonim Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri, İzmir, 2015.

Mehmet Yardımcı, "Halk Şiirinde Bade İçme,

Mahlâs Alma ve Usta Çırac Gelenekleri" Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Malatya 1993.

Mehmet Yardımcı-Hayrettin İvgin, Zileli Âşık Ceyhunî, Ank. 1996.

BAYRAK

Böyle bir hayat işte benim ki gülüm
Türk bayrağı her yerde dalgalanmalı
Ama öyle kuru rüzgârla değil gülüm
Yüreğinde hissetmelisin en derinlerden.

Arzdan arşa
En derinlerden gelmeli gülüm
Hak'tan yine Hak'ka dönecek kadar Tevhitle
dolmalı
Ve yine bir o kadar da saf ve inançlı olmalı
Yürekten olmalı,
Gönülden olmalı
Öğrenerek olmaz gülüm
Yürekten gelirse gelir..

İşte o zaman mana kapılarından sana da bir kalem
gelir.
Yazarsın artık görünmez bayrakların altına
Aziz milletin adını Kudret kalemiyle
Görebilenler görür ancak
Şühedalar bakar okur ancak
Kaydederler Aziz milletin hatırasına seni de levh-u
kaleme
Bakidir adın artık..

Atıver kefeni kanların üzerine de
Olsun pak Hilal ile altından yıldız
Kabul edilsin diye makam-ı şühedaya
Olursa belki Alemlere saf örtü..

Bunu görebilirsen
Ya da ölmeden ölebilirsen eğer
Selamlarsın manadaki sancağı
O zaman ödersin diyetini
En temizinden Ecdadına.

Ceyhun DEMİRKOLLU

Millet olarak ilk kullandığımız kelime,
“**OKUMUYORUZ!**”
Alâk Suresi 1-5. Ayetlerde ne buyruluyor;
“*Oku! Yaradan Rabbinin adıyla oku!*
O, insanı bir Alâktan yarattı.
Oku! Rabbin sonsuz kerem sahibidir.
O Rab ki kalemlle yazmayı öğretti.
İnsana bilmediği şeyleri öğretti.”
Matbaanın icat edildiği tarih, 1440 yıllarıdır...
Bize ilk Türk matbaası, 1727 tarihinde
kurulacaktır...
Kıta Avrupası'nda matbaacılık yaygınlaşmış...
Kitabın bollaştığı bir dönem de, “*bizde yazma
eserler...*”
O dönemlerde kitap bizlerde pahalı bir nesnedir;
Hat Sanatı, tezhip, minyatür, cildinin güzelliği,
görselliği ile bilinir.
Kitabın yaygınlaşmaması, ‘*okuma kültürünü
yıllarca engellemiştir*’
14. 15. Yüzyıllarda Osmanlının Avrupa'ya kesin
hâkimiyeti vardır
Bu hâkimiyet, ‘*siyasi ve askeri üstünlüğü zaferlerle
taçlandıracaktır*’
15. yy'de Fatih'in İstanbul'u fethiyle birlikte ilk
Üniversite;
“*Sahn-ı Seman 8. Bölümden oluşan bir Üniversite
kurulacaktır...*”
Üniversitenin başına da, “*Ali Kuşçu...*”
getirilecektir.
Matbaanın üç asra yakın gecikmesinin faturası ağır
olacaktır.
Matbaanın gecikmesindeki sebepler şöyle
sıralanabilir;
Hattatlığın yaygın meslek oluşu... Teknik
sebepler...
Okuryazar oranının düşük oluşu...
Yasaklamalar...
Taha Akyol şöyle der;
“*Batı'da matbaayı tüccarlar, bizde devlet açtı!*”
Bütün mesele burada!
Şehirleşme ve ticarileşme Avrupa'da, matbaanın
gelişmesinde etkili olacaktır.
1727 yılına gelinceye kadar; Önce Yahudiler
(1493), Sonra Ermeniler (1567),

Ve daha sonrada Rumlar tarafından matbaanın
getirildiğini görüyoruz..

Lale Devri(1718-1730), bizde; “*ilk batılılaşma
hareketi...*” olarak ifade edilebilir.

Bu dönemin önemli Padişahı, 111. Ahmet,
Sadrazam Nevşehirlî Damat İbrahim Paşadır.

**MATBAANIN GELİŞİNİ HIZLANDIRAN
SEBEPLER;**

Arap harfleriyle ilk kitap, “*İtalya'da 1514 yılında
basılacaktır*”

İlk Kur'an basımı, “*1640 yılında İtalya'da
gerçekleşir*”

Fransa ve İtalya'da, “*Türkçe gramer kitapları
basılacaktır*”

1630 YILINDA, “*Fransa'da Kur'an'ın Fransızca
çevirisi yayımlanır*”

Şunu da ifade edelim; “*18. 19. yy Avrupa'da
Sanayi/ Endüstri Devrimini gerçekleştirir*”

Azınlıkların Basımevleri kurmaları; İlk Matbaa
İstanbul'da Gerson tarafından kurulur.

İstanbul'da ilk Ermeni basımevi 1567 yılında
Kumkapı'da kurulur.

İstanbul'da ilk Rum basımevini, Metaksas adlı bir
Rum papazı 1627'de açacaktır.

1494-1729 tarihleri arasında azınlıklar Türkiye'de,
37 matbaa açmış olurlar

Türkiye'de ilk basımevi Sadrazam Damat İbrahim
Paşa'nın gayretleriyle;

İbrahim Müteferrika tarafından açılacaktır.
Bu matbaa da basılan ilk eser, “*Vankulu*

Lügati'dir...”

Şu rakamlara dikkat edelim;

“*1729- 1741 yılları arasında sadece 17 kitap
yayınlanacaktır*”

18. yy'in sonuna kadar basılan kitapların sayısı,
45'i geçmez...

Bunlar, “*dil, sözlük, tarih, coğrafya, sosyal bilimler,
askerlik, Fen, eğitim, matematik vb.*” konuları içeren
kitaplardır.

Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri'nde; “*kitap
basımı artacaktır*”

Tanzimat'a kadar yılda ortalama 10 kitap
basılırken;

Tanzimat'tan sonraki ilk 20 yılda bu sayı, “*40'ın*

üstüne çıkacaktır”

Meşrutiyet Dönemi'nde; bir yılda yayımlanan kitap sayısı, “300’ü geçer.”

Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri Edebiyat Tarihi açısından da önemlidir;

Bu dönemlerde; “tıp, şiir, roman, hikâye, tiyatro, din ve sosyal bilimler”

Ülkemizde, “ilk gazete Fransızların çıkardığı; Bulletin des Nouvelles’dir”

İlk Türkçe Gazete, “11 Kasım 1831’de yayımlanan Takvim-i Vakayi’dir”

Bu gazete, “Resmi Gazetenin Atası...” olarak bilinir.

Diğer bir gazete; ‘kapitülasyonların hediyesi’ olarak da bilinen; “Ceride-i Havadis”

İngiliz William Churchill tarafından çıkarılacaktır. Türk Basınında İlk Fikir Gazetesi, “Tercüman-ı Ahval...”

Bu gazete, “edebiyat ve kültür tarihimizin de dönüm noktası...” kabul edilir.

Agâh Efendi tarafından 22 Ekim 1860 tarihinde yayımlanacaktır...

Bu gazeteyle, “Şinasi, Ahmet Vefik Paşa ve Namık Kemal...” ön plana çıkacaktır.

Gazeteler, “siyasi ve edebi akımlarında gelişmesinde etkili olacaktır”

Tanzimatçılar; “hem şair, hem romancı, tiyatro yazarı, tarihçi, Tenkitçi ve hem de gazetecidir...” Çok yönlü kişilerdir.

1860 sonrası şu isimlere aşina olursunuz;

“Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Emin Nihat, Şemsettin Sami, Ahmet Vefik Paşa, Ali Suavi, Sadullah Paşa Abdülhak Hamit, Rezaizade Ekrem, Muallim Naci, Samipaşazade Sezai, Nabizade Nazım, Mehmet Murat, Ebüzziya Tevfik, İsmail Safa, Ali Bey vs.”

1860’lı yıllar, “Basının canlandığı yıllardır...”

Bu dönemde, “yeni gazeteler, genç yazarlar...” görmekteyiz!

Şinasi, “1862 tarihinde Tasviri Efkâr gazetesinde ilk defa, ‘Millet Kavramını’ kullanacaktır”

Namık Kemal 25 yaşında, “Tasvir-i Efkâr Gazetesinin Başyazarı...” olacaktır.

Yeni fikirler, yeni düşüncelerle, ‘halkın dikkatleri çekilecektir’

Gazeteciler ve Yazarlar, “1865 yılında Yeni

Osmanlılar Cemiyetini” kuracaklar.

1860 yıllarının en önemli tarafı, “Vilayet Matbaalarının Kurulmasıdır!”

Vilayet Matbaalarında çıkacak gazeteler, “Milli Mücadelenin Sesi...” olacak!

1864 tarihinde, “Vilayet Nizamnamesi...” çıkarılacaktır.

“7 Kasım 1864’te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı eyalet sisteminden, vilayet sistemine geçilmiş ve bütün Vilayetlerde; birer gazete çıkarılmasına ön ayak olunmuştur”

Bu yasal değişiklikle, Vilayetler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için; “basımevi kurmuşlar”

Bu basımevleri, ‘yerel gazetelerin...’ çıkarılmasında önemli adım sayılır.

Elazığ ve dolayısıyla Harput, Anadolu coğrafyasının; Bilim, Kültür, Sanat ve Edebiyat Merkezidir! Elazığ’ın basın tarihini, 1860’lı yıllara kadar götürebiliriz. 1860 tarihinde, ‘vilayet matbaaları’ kurulur.

1866 tarihine geldiğimizde; dönemin valisi, Hacı İzzet Paşa’nın; Gayret, yardım ve teşvikleriyle Müzlefezade Rıza Efendi tarafından; Harput’ta ilk basımevi kurtulur!

Bu Basımevi’nde ilk olarak da, Müftü Hacı Ömer Efendi’nin; “Kaside-i Bürde” isimli eseri yayınlanır...

1883 tarihinde; günümüzden 135 yıl önce; Vali Hasan Refik Bey zamanında Vilayet Matbaasında; “Mamuretü’l Aziz Gazetesi...” yayınlanacaktır!

Çırpanizade Ali Haydar Bey Mamuretü’l Aziz Gazetesini dönemin ‘Edebi Mahfiline’ dönüştürecektir. Mamuretü’l Aziz Gazetesi, Fikri, Edebi zenginliği ve kalitesi itibarıyla;

İstanbul’da Ahmet Mithat Efendinin İstanbul’da çıkardığı; “Tercüman-ı Hakikat” Gazetesi ile yarışmaktadır! Yurdal Demirel’in de ifade ettikleri gibi, “Hacı Hayri Bey’in görev yaptığı yıllarda Mamuretü’l-Aziz Gazetesinin içeriği büyük ölçüde değişmiştir. Bu dönemde gazete edebi, içtimâî yazılar, şiirler ve mizahî hikâyelerin bol olduğu bir kültür-sanat gazetesi hüviyeti almıştır.”

Bu dönemin Harput’unda; Harputlu Rahmi Harputi, Süleyman Faik Bey, Hacı Hayri Bey, Çırpanizade Ali Haydar Bey, Bedii Nuri Bey, Osman Faik Bey, Osman Remzi Bey isimlerini söyleyebiliriz!

Elazığ’da, yazılı basındaki, ‘edebi dokunun’

günümüze kadar varlığını koruduğunu söylememiz mümkündür.

Bizler, Anadolu Basını için, 'Gazi Basını' deriz. 1922 tarihinde, Hulusi Yetişkin tarafından çıkarılan, Satvet-i Milliye Gazetesi; Milli Mücadele Hareketinin Elazığ'da sözcüsü durumundadır!

18. yy Avrupada, "Modern Basın Dönemi" olarak anılır.

Bu dönem aynı zamanda Avrupada, "Aydınlanma Çağıdır"

Bizde ilk gazeteciler; "Ağâh Efendi, Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi..." isimleriyle anılıyorsa;

İngiltere'de de; "Daniel Defoe, Joseph Addison, Jonathan Swift Ve Richard Steele" gibi yetenekli gazetecilerle anılır.

Gazeteler, 'edebi mahfiller' olarak anılırlar...

Aynı zamanda okuma Kültürünün beslendiği mahfiller...

"1777'de İngiltere'de toplam gazete satışı 11 milyondur!"

İngiltere'de ilk sürekli günlük gazete, "11 Mart 1702'de; Elizabeth Mallet tarafından yayımlan The Daily Courant (günlük Akım)dır"

İngiltere'de politik olaylar üzerinde düzenli yazma geleneği; "Daniel Defoe ile başlamıştır"

Nesir ve nazım alanında çeşitli eleştiri yazıları ve romanlarıyla bilinen; Daniel Defoe 10 Şubat 1704 tarihinde The Review adlı gazeteyi çıkaracaktır.

Bizde, ilk fikir gazeteciliği, İngiltere'den "150 yıl sonra gelecektir..."

O kültürü aldık ama 'yerel basında...' o güçlü altyapıyı hazırlayamadık!

Yerel Yönetimlerin 'destekleri...' çok önemlidir.

Günümüzde de, 'dergiler ve gazeteler...' şehrin edebi mahfilleridir...

Matbaanın Serüvenini anlatırken unutulmaması gereken çok önemli bir husus var; 9. yy'de Uygurların ilk defa "baskı sanatını kullanmalarındır"

Uygurların; bir alfabeleri vardır, kâğıdı tanıyorlar, baskı sanatını biliyorlar

Ve öyle ki tarihçiler; "9. yy. Uygur sanatıyla; 15. yy. Alman sanatı arasında; Bir ilişki, bağ kurarlar..."

Günümüzde, sıklıkla kullandığımız bir söz; "Okumuyoruz!"

Ne alaka diyebilirsiniz...

2007 yılında; "Milli Eğitim Yayınevlerinin Kapatılması!" Hala anlayabilmiş değilim...

O yayınevleriyle; "öğrenci, veli, okul arasında..." bir köprü vardı! Güvenilir bir köprüydü... O köprü niye yıkıldı?

Kültür Bakanlığı Yayınevleri... Çok verimliydi...

Gençliğin, 'limanıydı...' Oralarda işlevini kaybetti! Hala hüzenlenirim...

O heyecanı birlikte verelim ve de yaşatalım...

Kitap Fuarlarını önemsiyorum...

TERCÜMAN-I AHVAL

22 Ekim 1860 tarihi, Tercüman-ı Ahval Gazetesinin ilk yayınlandığı tarihtir.

Bu tarih, Türk Basın Tarihinin de başlangıç tarihi olarak kabul edilir.

Her ne kadar, Takvim-i Vakayı, 1831 tarihinde, Ceride-i Havadis, 1840 tarihinde yayınlanmıştır ama

Türk Basın tarihinin, "başlangıç tarihi..." olarak kabul görmez... Tercüman-ı Ahvâl, 1860-1866 tarihlerinde yayınlanan ilk 'özel gazetedir'

Tercüman-ı Ahvâl'de özdeşleşen iki isim, "Ağâh Efendi ve Şinasi'dir."

Tercüman-ı Ahvâl'de, "Şinasi, A. Vefik Paşa, Ziya Paşa ve Refik Bey'in, 'yazıları...' yer alır. İlk fikir gazetesidir... İlk eleştiri gazetesidir..."

Gazetede önemli bir isim olan Şinasi, 24. Sayıdan itibaren gazeteden ayrılacaktır.

Tercüman-ı Ahvâl'de ilk defa, 'edebi eserlere yer verilecektir...' Şinasi'nin "Şair Evlenmesi..." bir dizi halinde gazetede yer alacaktır.

Gazete, Mayıs 1861'de, 'sert eleştiriler...' sebebiyle iki hafta kapatılır. Bu Türk Basınında, 'uygulanan ilk sansür/ yayını durdurmadır'

Tercüman-ı Ahvâl ancak 792 sayı yayınlanacak; 11 Mart 1866 tarihinde yayın hayatına son verecektir.

Basın tarihimizde, Tercüman-ı Ahvâl Devletten hiçbir yardım almadan ilk defa, bir Müslüman Türk vatandaşı tarafından çıkarılması önemlidir.

Bu tarih Türk basınında başlangıç olarak kabul edilir. İlk defa, 'başmuharriri...' Şinasi'dir. Şinasi, 'gazetenin kimliğini belirler'

Gazete, 'bir düşünce ve tartışma...' gazetesidir. Gazetenin hedefleri, 'batı standartlarında bir yayın anlayışını...' getirmektir.

Gazete, 'halkı bilgilendirmeyi...' temel prensip

olarak alacaktır.

Gazete, 'halkın anlayabileceği bir dili kullanır' Kişilerin düşünce ve kanaatleri önemlidir... Devletin hantal yapısı, eğitim sistemindeki bozukluklar, ülkenin mali problemleri...

İnceleme ve edebi yazılar, İç ve Dış Haberler, Resmi Haberler, Piyasa ve Borsa Haberleri, Değişik İstatistik Bilgiler, İlan ve Reklamlar...

Anlaşılacağı üzere zengin bir muhteva görmekteyiz... Tercüman-ı Ahvâl, "Yeni Osmanlılara ait fikir ve düşüncelerin yayın organı..."

Bu anlamda da, 'birçok yenilikleri savunan bir yayın anlayışına sahip...' Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, 'halkın anlayacağı sade bir dil kullanılır'

Türkçe'nin benimsetilmesi...

İstanbul'dan, "üç kıtaya uzanan haber akışı..." Zoru başarmak arzusu önemlidir!

"Haberlere yorum getirilmesi..." Türk Basınında, 'yeni bir gelenek...' olarak bilinir.

Gazetenin, 'ilan ücretlerini...' her sayısında birinci sayfada yayınladığı görülür.

Tercüman-ı Ahvâl Gazetesi'nde, 'haber kaynakları belirtilir' Bu haber kaynakları arasında; "Times, La Patrie, Levant Herald, Nouvelles de Marseille..."

Gazetede, Mehmet Şerif Bey, "tarıma karşı sanayileşmeyi savunan yazılar" kaleme alır. Ziya Paşa'nın, 'eğitime dair yazıları...'

Tercüman-ı Ahvâl, o günlerin şartlarında, 'nitelikli bir yayın organıdır'

Türk Basın Hayatında da, 'istikrarlı, ilkeli, dürüst bir yayın anlayışını...' getirecektir.

Tercüman-ı Ahvâl, "doğru haber ve tarafsızlık ilkelerini..." savunacaktır.

1860 tarihi ve sonrası, Türk Basın Hayatında; 'yeni gazetelerin doğuşunu da...' haber verir.

Bu gazeteler arasında; "Başyazarlığını Namık Kemal'in yaptığı" Tasvir-i Efkâr Gazetesi

Şinasi tarafından çıkarılacak olan, 'ikinci özel gazetedir'

Kurucusu Ali Suavi'nin olduğu, "Muhbir Gazetesi..." 1866 yılında çıkarılacaktır.

Ahmet Vefik Efendi tarafından, 1870 tarihinde, "İbret Gazetesi..." çıkarılır.

Bu tarihlerden sonra çıkarılacak olan gazetelerin sadece isimlerini verelim;

Hürriyet (Londra-1868), Tercüman-ı Hakikat

(1878-A. Mithat Efendi), Basiret, İttihad, Devir ve Bedir (1872), Sabah (1876), Tercüman-ı Şark (1878),

İngiltere'ye gidiyoruz... İngiltere'nin önce gelen ilk gazetecileri arasında; "Daniel Defoe, Joseph Addison, Jonathan Swift, Richard Steele..."

Bu isimler, bizdeki; "Şinasi, Namık Kemaller, A. Vefik Paşalar,

Agâh Efendiler, Ziya Paşalar..." olarak da ifade edebiliriz.

Mesela, Daniel Defoe, 10 Şubat 1704'de The Review'i çıkaracaktır.

Tercüman-ı Ahvâl'den takriben 156 yıl önce...

Bize, 'basın kültürü...' bütünüyle batı dünyasından gelmiştir...

Çok kısa süre içerisinde, 'çok önemli kalemler...' görmekteyiz! Edebiyatın, 'bütün alanlarında eserler verilir...'

Fikir Hareketleri de, 'yazılı yayın ürünleriyle birlikte...' gelmiştir.

1860 yılları, "Osmanlı Basını'nın Canlandığı..." yıllardır. Bu dönemde, 'yeni gazeteler' ve 'genç yazarlar' basın hayatı içinde yer alacaktır.

27 Haziran 1862 tarihinde, Tasvir-i Efkâr Gazetesinde; "Millet Kavramını ilk kullanan yazarlardan biri Şinasi'dir..."

1865 tarihinde, Gazeteci ve Yazarlar, 'Yeni Osmanlılar Cemiyetini...' kuracaklar Basınla ilgili ilk yasaklar, 1858 tarihli Ceza Kanunu'yla başlayacaktır...

İlk Matbuat Nizamnamesi (Basın Tüzüğü) 1864 yılında yayınlanacaktır. 12 Mart 1867 tarihinde, "Ali Paşa Kararnamesi..." yayınlanacaktır.

Bu kararnamenin önemi, "Basın Tüzüğü" nün hükümleri dışında kalan durumlarda, hükümete gazete kapatma yetkisinin verilmesidir.

1860 ve sonrası, "Basın Tarihimizde Önemli Yıllardır..."

22 Ekim 1860 tarihi, İlk Fikir ve Düşünce Gazetesi,

Tercüman-ı Ahval Gazetesinin Agâh Efendi tarafından yayınlanmasıdır.

Basın Tarihimiz, 159 yıllık bir maziye sahiptir...

159 yıl içerisinde; Bir milletin hafızası... Bir milletin hatıraları...

Belgelerle(yazılı kaynaklarla) en donanımlı tarihi yıllarımız....

12 Eylül'ün sıcak ortamında başladığım lise eğitimimde ülkemizin Atatürk'ün gösterdiği hedef olan 'çağdaş uygarlık düzeyine' çıkması en büyük ereğim olmuştu. Ülkemin her alanda neden ulaşamadığımızı zihnimde sürekli sorguladığım dünyanın en güçlü devleti olması bugün hala en büyük hayalim, ısrarlı beklentim.

Atatürk'ün önderliğinde verilen Kurtuluş Mücadelesi sonrasında kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti devleti sıfırı tüketmişlik noktasından yine Atatürk'ün önderliğinde toparlanıp gelişmişlik sürecine girmişti. O günler uçak fabrikası kurmuş ve uçak üretir duruma gelmiştik. Ancak Atatürk'ten sonra bilim sanayi dolayısıyla gelişmişlik sürecinde yakalanan o ivme ağır aksakta olsa devam ettirilememişti.

12 Eylül'ü yıllarda lise eğitimimiz boyunca hocalarımız değişik zamanlarda farklı şekillerde bu gerçekleri anlatmışlardı. Otuzlu yıllarda bir ucundan yakaladığımız sanayi faaliyetlerini biz gençlere yeniden hatırlatıyor; bilim ve sanayinin önemini ısrarla vurguluyorlardı. Bilim ve sanayiini kurmuş gelişmiş ülkeler traktör, otobüs, otomobil, gemi, tren vs yapıp üretiyorlar ve doğal olarak bu ürünleri değerli kılıp yüksek fiyata diğer ülkelere pazarlıyorlardı. Biz bir tarım ülkesiydik. Onca ürettiğimiz buğdaylar, mısırlar patates-soğanlar, meyveler batının yaptığı sanayi ürünleri karşısında fazla değer ifade etmiyordu. Bazı hocalarımız bu gerçeği ifade etmek için yazımıza koyduğumuz başlığı ifade ediyorlardı. Gençler biz geliymiş ülkeler aşamasına gelmek için mutlaka bilim ve sanayimizi geliştirmeliyiz. Sanayi ürünleri üretmeliyiz. Bizim koca bir römork buğdayımız ancak batıların yaptığı bir vida ediyor. Bir vidaya onca emekle yıl boyunca ürettiğimiz koca bir römork buğday veriyoruz. Yerel ifadeyle bir naylon buğday ancak bir vida ediyor. Aslında burada tarım ve hayvancılığı basit ve küçük görme bir arka plan sözkonusuydu. Farkında olunmayarak biz gençleri tarım ve hayvancılığa yöneltmenin önü alınmış gibiydi sanki.

Bazı hocalarımız ikinci dünya savaşı sonrası Almanya örneğini vererek bizimde çalışıp gayret göstererek bilim ve sanayii kotarmamız gerektiğini ifade ederlerdi.

Bugün kendi kendimize baktığımızda elbette bilim, sanayi ve teknoloji olarak belli noktalara geldik. Bir vida üretebiliyoruz belki ama her şeyiyle kendimizin yaptığı bir otomobil vs. üretiminden uzağız. Bütün bunlar henüz montaj aşamasında. Bu bizi ancak gelişmekte olan ülkeler sınıfına girdiriyor. Batılılaşma çalışmalarına neredeyse eş zamanlı başladığımız bir Japonya ile aramızda bugün yüce dağlar kadar mesafeler var.

Sanayi ve teknolojide gelişmiş ülkeler seviyesine bir türlü çıkamamamızın elbette sebepleri vardır. Öncelikle bu sebeplerin ciddi, ayrıntılı ve bilimsel olarak araştırılıp tespit edilmesi gerekir ki biz nerede hata ve yanlış yaptık bunun farkına vararak ona göre tedbirler almalı böylece bu güç durumumuzdan kurtulmalıyız.

Bu ara bir römork bir vida misaliyle bir açılan küçük gördüğümüz tarım ve hayvancılıkta da dışarıya bağımlı gibi bir hale geldik. Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olma misali tarım ve hayvancılığımızda da sıkıntılı hale geldik. Biçilen buğdaylar sonrası biderlik ayıramamaya başladığımız gündün bu yana tohumda dışarıya bağımlıyız.

Bu olumsuz konumumuzun bahsettiğimiz üzere kendimizden kaynaklı sebepleri olduğu gibi elbet Batı kaynaklı sebepleri de mevcut. Liseli yıllardan beri bugün hala ülkemizin gelişmişliğini kendine dert eden biri olarak şahsi kanatime göre Batı'nın İslam ülkeleri özellikle bizim için en önemli kırmızı çizgi bu gelişmişlik hususudur. Batı bir kırmızı çizgi olarak bizim bilim, sanayi ve teknoloji sürecini tamamlamamıza izin vermiyor. Yani yüzde yüzlük aşamasında bir sanayi ürünü bir teknoloji ürünü üretir bir aşamaya gelmemizi farkında olmadığımız bir şekilde elgelliyorlar. Elbette sebeplerin çoğu kendimiz kaynaklıdır. Aslında bugün gelinen aşamada Nasreddin hoca misali un var, yağ var, şeker var ama bir türlü helvayı yapamıyoruz. Bu ara helvanın yapımı Osmanlı son döneminde başladığımız önceki bazı yazılarımda değindiğim batılılaşma sürecinin doğru bir şekilde tamamlanması süreciyle alakalıdır.

Ama şundan eminim: Geçte olsa Batıya dönük olarak biz bu hedefe ulaşacağız, ulaşacağız.

CUMHURİYETİN KURULUŞUNUN 96. YILI

Hasan ÇİFTÇİ

Batı dillerinde cumhuriyetin karşılığı ulusun kendisini yönetmesidir. Türkçe karşılığı Cumhur(Halk- Ahali) halkların kendisini idare etmesidir.

Cumhuriyet idaresinde idare edenler, idare edilen ahali vardır. Dünyada yönetilen idarelerin içinde en iyisi cumhuriyet idaresidir. Cumhuriyet idaresinde kanunlar, mevzuatlar açıkça anlaşılır şekilde izah edilir. Cumhuriyetin temeli demokrasidir. Halkın özgürlükleri halk kavramı gereği güvence altındadır. Cumhuriyete hayat veren damarlardan en önemlisi demokrasidir. Bireylerin, halkın özgürlükleri hukuk yolu güvencesi ile teminat altındadır.

Mustafa Kemal Paşa; devrimlerin en önemlisi Temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti demokrasi ilkesinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını yapan hükümet birimi cumhuriyettir.

Cumhuriyet rejimi milletin refah ve bağımsızlığını, yurdun bütünlüğünü, güvenliğini sağlayan en uygun rejimdir. Demokrasi ilkesinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını yapan hükümet biçimi cumhuriyettir. Cumhuriyet ahlak ve fazilete dayanan bir yönetimdir. Cumhuriyet fazilettir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimcidir. Sosyal bir hukuk devletidir. Laik düşünce laik devlet.

Lozan anlaşması imzalanıp 6 Ekim 1923 tarihinde İstanbul yabancı işgalden temizlenmişti artık iki şeyin yapılması gerekiyordu. Ankara'nın başkent olması yani devlet şeklinin belirlenmesiydi.

İsmet Paşa ve 14 arkadaşının verdiği önerge meclis genel kurulunda kabul ediliyor. 13 Ekim 1923 tarihinde anayasaya konan geçici madde ile Ankara yeni devletin başkenti oluyor. Sıra cumhuriyetin ilanına geliyor. Fethi Okyar yeni meclisin başkanıydı üç beş aydan beri görev yapmaktaydı. Fethi Bey hizipçi vekillerden rahatsızdır. Görevden istifa ediyor seçim yapılmasını

istiyor.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Çankaya toplantısında “Vekiller istifa edecekler istifa eden vekiller yeni mecliste görev almayacaklar.” Diyor.

27.10.1923 tarihinde vekillerin istifası TBMM’de okunuyor. Halk fıkrası yönetimi yeni bir listeyi Mustafa Kemal Paşa’ya sunuyor. 28 Ekim 1923 günü Çankaya Köşkünde Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, Fethi Bey, Kazım Sami Paşa, Halit Paşa, Rize mebusu Fuat Bey, Afyon Mebusu Ruşen Eşref Bey akşam yemeğindeydiler. Yemek esnasında Gazi Mustafa Kemal Paşa “Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz.” Der. 29 Ekim 1923 de saat 10:00 da toplanan meclis kabine şekli için Atatürk çıkmaz oluşumlar için bir saat müsaade istiyor. Öğleden sonra toplanan meclis teklif olunan anayasanın 1-2-4-10-11 ve 12. Maddelerini değiştirip hükümet şeklinin cumhuriyet olduğunu öngörüyordu. Yunus Nadi Bey uzun bir konuşma yapıyor. Vasfi Bey, Eyüp Sabri Bey, Rasih Efendi tasarı üzerinde konuşmalar yapıyor. Eyüp Sabri Efendi cumhuriyetin derhal kabul edilerek 101 pare top atılmak üzere ilanının ve Reis-i Cumhur itibarını teklif ediyor. Maddeler kabul edildikten sonra şair Mehmet Emin Bey bir hitabede bulunuyor. Meclis azaları ayağa kalkarak hep bir ağızdan 3 defa “Yaşasın Cumhuriyet” diye bağırıyorlar. Hazır bulunan 158 ağza Mustafa Kemal Paşa’yı Reis-i Cumhur seçiyor. İntihap sureli alkışlarla tespit olunuyor. Artık milletin mukadderatı tesadüflere değil kendi iradesinin seçtiği en emin ellere tevdi olunuyor.

Cumhuriyet modern devlet şekli olarak din, dil, ırk gibi ayrımlar gözetmeden vatandaşların paylaşımları olduğu cumhuriyetin özelliklerindedir.

YAŞASIN CUMHURİYET!

Kaynak: Nutuk, F. Altay Çankaya, TC Yeni Devletin Nitelikleri Ş. Turan, Atatürk ve Devrimleri, Mustafa Baydar, Sf:163

ÖZ'LÜ/YORUM GEÇMİŞ GÜNLERİMİZİ

Bayram DURBİLMEZ

Çocukluğum geldi aklıma birden
Akıp giden zaman farksız nehirden
Uzattık hüzünden, dertten, kederden
Oyuncak yapardık çamurdan, daldan
Oynamak tatlıydı pekmezden, baldan...

Mesuttu insanlar doğduğum köyde
Ne varsa aynıydı ağada, beyde
Herkes eğlenirdi düğünde, toyda
Öz'lü/yorum geçmiş günlerimizi
Şiir şiir akan dünlerimizi...

Kağnıya binerdik, ata binerdik
Saklambaç oynardık, sapa sinerdik
Türkü çığırarak eve dönerdik
Dinlerdik anamdan masal her gece
Sorardı babam da zor zor bilmece

Sultan Navrız günü bayram kutlardık
Ateşten atlardık, sudan atlardık
Karı, fırtınayı salavatlardık
Ağrice gününde çıkardık kıra
İlkbahar gelirdi bizim bozkıra

Küsküçle bayırda çiğdem sökerdik
Yağ, bulgur toplardık, ateş yakardık
Pilavın üstüne çiğdem dökerdik...
"Aş varsa yumul düş, iş varsa savuş"
Demezdik, hepimiz tutardık yumuş

Bostanlıkta vardı beş, altı karık
Paklanın dibine dikedik sırık
Yetmeden yenir mi asmada koruk?
Söğüdü dalından düdüğü yapardık
Eğlence görünce hemen kopardık

Cücükler büyüyüp olurdu ferik
Kaza bodu derdik, sıpaya kirik
Bir toklumuz vardı kulağı yirik
Eşeğin sırtına semer vururduk
Söz verdik mi sözüümüzde dururduk

Bıldırcın tutardık, keklik tutardık
Bazen çalışırdık, bazen yatardık
Ateşin üstüne odun atardık

Mantar pişirirdik, mısır közlerdik
Yine de acıkır azık gözlerdik

Köyün göbelleri durmazdı dölek
Bahçelere girip yoldu kelek
Yüklerdik katırın sırtına şelek
Öküzü nodullar, sürerdik düven
Ekmek etmek için toplardık keven

Kış öncesi evde telâş eserdi
Anamgil erişte, kaypak keserdi
Çanağa çökelek, pendir basardı
Pekmez kaynatırdı, çalma çalardı
Dedem uyuklayıp düşe dalardı

Yazın yazılarda kuzu yayardık
Gece dam başında yıldız sayardık
Kışın yamaçlardan kızak kayardık
Kar fazla yağınca kürürdük damı
Kocaman yapardık kardan adamı

Her akşam bir eve olurdu davet
Kavurga kavurur, içerdik şerbet
Arabaşı yutar, ederdik sohbet
Gelenek, görenek, töre olurdu
Muhabbet her derde çare olurdu

Giyerdi kadınlar boldonla fistan
Çoktu çevirmede ilahne, bostan
Babam dertli dertli söylerdi destan
Saz çalmazdı amma derlerdi âşık
Âşıktı yurduna, genç nesle ışık...

Bunlar dünümüzden birkaç hatıra
Yoktu dedikodu, yalan, iftira...
Küsse, darılsak da biz ara sıra
Büyükler toplanır, barıştırdı
İyide, güzelde yarıştırdı

Kendi kültürüne düşmeden yırak
Bugünden yarına bir eser bırak
Millî hafızamız olmasın çorak
Dur / bilmez mazi, hâl, istikbal bizim
Bizimdir derin kök; gövde, dal bizim...

Bizim oralarda eylül ayı geldi mi kadını-erkeği, genci-yaşlısı, çoluğu-çocuğu Karadağ'ın eteklerindeki üzüm bağlarına taşınır; tam bir şehriyin havası içinde bağ bozumu yapılırdı. Dalından büyük bir özenle koparılan üzüm salkımları sepetlerle traktörlerin kasasına taşınır, pekmez olacağı mahalle gitmeye hazır hale getirilirdi. Traktör kasalarından indirilen üzümler –tercihen- maharetli genç kızların, bazen de toprak insanının şerha şerha olmuş topuklarında ezilmek ve sırası çıkarılmak amacıyla çuvallara konur, ardından havtlara (tahtadan yapılmış çeşme yalağı) alınır. Çuvallar, narin ya da yarılmış ve yorgun düşmüş ayakların altında vıcık vıcık ses çıkarmadan önce çuvallardaki üzüme yeterince özel pekmez toprağı ilave edilirdi. Bu toprak pekmezin mayalanmasında katalizör görevi görür, pekmezin kıvamında olmasını sağlardı. Havtlardan aşımara şırıl şırıl akan bulanık şıra, buradan şiş karınlı, kurumlu zengin edası içindeki büyük kazanlara alınır. Annem bu kazanlara iki yanındaki büyük kulplarından olsa gerek “kulaklı” derdi. Kulaklıda

biriktirilen şıra ateşle buluşur ve yavaş yavaş kaynatılmaya başlardı. Kaynatma işlemi bir süre yapılır, ardından şıra nekahât devresine geçer ve içindeki toprağın kazanın dibine çökmesi beklenirdi. Dinlenmiş ve süzölmüş şıra bu işlemin ardından artık son yolculuğuna çıkar, mütevazı yayvan kazanlara alınır. Dalga dalga köpürmeler ve etrafa yayılan keskin koku artık pekmezin olduğunun işaretiydi. Bu öylesine keskin ve kışkırtıcı bir kokuydu ki genzinizi yakar, ağzınızı sulandırır, büyüler ve adeta sarhoş ederdi.

Bağ bozumu zamanının geldiğinin bazı emareleri vardı. Öncesinde yağın hafif bir yağmur, yağmurlarla beraber dalından sararıp üçer beşer yere düşmeye başlayan ve rüzgârla oraya buraya savrulan yapraklar, tüylerimizi diken diken edip içimizi titreten soğuk rüzgârlar, haa unutmadan söyleyeyim bir de hiç alakası yok belki ama okulların açılma vakti. Okullar hep bağ bozumu zamanı açıldığı için olsa gerek pekmez zamanıyla özdeşleşmiş, o keskin kokunun habercilerinden biri haline gelmişti.

Bağ bozumu için köylülerin muharriki aksakallı ihtiyarlar olurdu. Bunlar herhangi bir takvime, saate bağlı kalmadan yukarıda saydığımız işaretlerin de tecrübesiyle “Artık bağ bozumu vakti geldi,” derler ve köylüyü harekete geçirirlerdi. Köylüler gruplar halinde kimi eşek, kimi traktörle bağa taşınırdı. Bağa varıldığında yazın insanın içini gıcıklayan yeşillüğünün yerini, hüznün rengine sarıya bıraktığı görülürdü. Omcalarda yapraklar sararmış, kuruyup buruşmuş ve bütün canlılığını yitirmiş yaprakların çoğu kahverengiye dönmüş olurdu. Yazdan kalan yeşil yapraklar da dalında yok değildi ancak bunlar yavaş yavaş ilkbahar iştihasını kaybetmeye başlamış olurdu.

Tabii bu manzaranın bir de evveliyatı bir arifesi vardı elbette. Hazırlıklar nisanda başlardı. Keskin üzüm kokusunun doya doya alınabilmesi için omcaların budanıp, gözlerinin açılması ve bağın belenmesi gerekirdi. Yine aynı şehriyin içinde bağa taşınan köylüler biteviye kürek, keser ve testerele çalışır, omcaları mevsimine hazır ederdi. Önce omcaların gözü açılırdı. Bu işlemin amacı yazın kavurucu sıcaklarına karşı nisan yağmurlarıyla omca diplerinin suya kandırılmasıydı. Böylece omca sudan zırhını giyer yaza hazırlanırdı. Ardından bir önceki senenin bakiyesi omca dalları budanır ve son olarak da omcaların dibindeki piç dallar temizlenirdi. Bu işlemlerin ardından beklemeye geçilir ve nisan yağmurlarının bereketli olması için dua edilirdi. Eğer nisan yağmurları beklenildiği gibi olursa insanların ve omcaların yüzü gülerdi. Bunun anlamı şuydu: O yılın pekmezi bol ve kaliteli olacak. Köylüler yine bağa taşınır ve omcaların açılan gözlerini kapatıp, diplerini bellerlerdi. Artık bağ bozumu zamanına kadar işlem tamamıydı. Bundan sonra üzüm salkımlarının olgunlaşması beklenirdi. Zaman zaman bağa uğrayıp yemek için getirilen üzümlerin dışında bağa pek gidilmezdi.

O yıl bereketli geçmiş, beklenen nisan yağmurları yağmış, omcalar büründükleri sudan zırhlarıyla yazın kavurucu sıcaklarına karşı mücadelesini başarıyla vermiş, eylül ayı gelmişti. Bütün tabii hadiseler birer bire vuku bulmuştu. Önce Haydar Emmi sesini yükseltti:

-Evdde pekmez bitti. Canım taze, sıcak sıcak pekmez çekiyor, dedi.

Haydar Emmi'nin etrafındaki sekiz köşe kasketli

köylüler mesajı almıştı. Bağ bozumu vakti gelmişti. Ulak Bayram, hemen davulunu sırtladı. Düm deke düm tek, düm teke düm tek bütün köyü dolaşarak bağ bozumu için hazırlıkların yapılması gerektiği haberini herkese duyurdu.

Peynir, ekmek; domates, biber çıkınlarının yanına kavun, karpuz konuldu. Sabahın ilk ışıklarıyla bağın yolu tutuldu. Biz her zamanki gibi amcamların traktöründe yerimizi almıştık. Annem, babam, iki ablam, abim Mehmet ve ben.

Amcamın oğlu Mesut'la akran sayılırdık. Aramızda çok az yaş farkı vardı. Hep birlikte oynardık. Bu yüzden olsa gerek ben ona hep adıyla hitap ederdim. O bundan rahatsız olmazdı. Amcamların traktöründe Mesut'la ben yan yana römorkun en önündeydik. Herkesin yüzünde bir neşe, bir mutluluk sormayın gitsin. Yüzlerde gevrek bir tebessüm, dudaklarında mırıldanmalar. Pekmezin hayali bile şimdiden bizi kendimizden geçirmişti. Yengem Hatice, bana doğru eğildi yaşmağını kaldırdı ve seslendi:

-Haydi Suat, şu Erkilet Güzeli'ni söyle de kulaklarımızın pası açılınsın.

Herkes sesimin güzel olduğunu söylerdi. Bu da benim çok hoşuma gider, her fırsatta türkü söylerdim. Dinleyenlerden gördüğüm iltifat beni gururlandırır, diğer çocuklardan farklı olduğum hissine kapılırdım. Yengemin isteğiyle başladım söylemeye:

Erkilet güzeli bağlar bozuyor
Kırpikleri kalem olmuş yazıyor
Tek tek basaraktan
Bade süzerekten
İnci dizerekten
Gel canım gel aman

Ben söylüyordum römorktakiler tempo tutuyor hep birlikte bana eşlik ediyordu. Tek tek basaraktan / Bade süzerekten / İnci dizerekten / Gel canım gel aman...

Traktörün son homurtusuyla bağa indik. Önce sepetleri, sonra azıklarımızı taşıdık. Mesut'la benim işimiz bu kadardı. Üzüm salkımlarını kesip sepetlere doldurmak ve tekrar römorka taşımak büyüklerin işiydi.

Artık ceviz ve badem ağaçları bizi bekliyordu. Uçarcasına bağımızın altındaki badem ağacının yanına koştuk. Önce ağacın altını kolaçan ettik. Yere dökülen birkaç bademi topladık. Ama gözümüz

yükseklerdeydi. Dallarda dolgun bademler iştihamızı kabartıyor, bize sanki gelin beni alın tadıma doymayacaksınız, diyordu.

-Aklıma bir şey geldi, dedim Mesut'a. Bulduğumuz düzgün taşları üst üste koyup bademin dalına çıkabiliriz. Haydi, taş toplayalım!

Getirdiğimiz taşları dizmeye başladık. Son bir taşa ihtiyacımız kaldı. O sırada soğuk bir rüzgâr çıktı. Titremeye başladık. Ama pes etmek yoktu. Bugün bu ağaca çıkacak ve leziz bademleri toplayacaktık. Mesut, kocaman bir taş bulmuş ihlaya tıslaya getiriyordu. Ben getirdiğimiz ve üst üste koyduğumuz taşları düzeltiyordum. Mesut:

-İşte bu son. Bu taşı da yerine koyduk mu ağacın tepesindeyiz. Ne olduysa bu cümleden sonra oldu. Mesut taşın ağırlığına dayanamamış ve getirdiği taşı sağ elimin serçe parmağı üzerine bırakıvermişti. O an öyle bir feryat koptu ki attığım çığlığı babamlar duyup üzüm kesme işlemini hemen bırakıp koşarak yanımıza geldiler. Ben hüngür hüngür ağlıyor, bir taraftan da taşın tazyikiyle yerinden neredeyse tamamen çıkan tırnağıma bakıyordum. Babam telaşla elimi tuttu. Bir sağa bir sola döndürdü.

-Neyse kırık yok. Sadece tırnak sökülmüş, dedi.

Bu sözden mi yoksa babamın korkusundan mı bilmem ama ağrım biraz hafifledi. Ama yine de parmak ucum zonk zonk atıyordu.

Babam:

-Nasil yaptınız bunu, diye sordu Mesut'a.

Mesut o kadar korkmuştu ki babamın yüzüne boş boş bakıyordu.

Babam daha yüksek sesle tekrar sordu:

-Mesut, sana söylüyorum nasıl oldu?

Mesut'tan yine ses yok.

Ablamlara dönerek:

-Şuna biraz su verin korkudan konuşamıyor, dedi.

Mesut suyu içince biraz kendine geldi.

Bu kez babam:

-Gel bakalım Mesut. Bu yarayı madem sen açtın sen tedavi edeceksin.

Bir şey anlamamıştım. Mesut benim parmağımı nasıl tedavi edebilirdi!

Bu merak acımı bir an tamamen unutturdu.

Babam bana:

-Kapat gözlerini ve elini uzat, dedi. Gözlerimi

kapadım, elimi uzattım. O an parmağıma sıcak bir suyun değdiği hissettim. Gayrı ihtiyari gözümü açtım. Babamın tedavi dediği meğer buydu. İdrar. Mesut'un idrarı.

Akşam olmuş, üzümler toplanmış ve evin yolu tutulmuştu. Sabahki neşeli, capcanlı gözler gitmiş yerine mahmur ve yorgun gözler gelmişti. Tatlı bir yorgunluk. Köye dönünce yakılacak ateşlerin üzerinde fokur fokur kaynayacak pekmezin kokusu bu yorgunluğu unutturacaktı. Traktörün homurtusuyla eş zamanlı herkesin hayal ettiği kışkırtıcı pekmez kokusunu ben de hissediyordum. Sadece keskin pekmez kokusunu değil tabii, bir de Mesut'un idrarının kokusunu...

EV ALMA KOMŞU AL

Sosyal bir varlıktır insan,
Yalnız yaşayamaz inan,
Eğer huzur istiyorsan,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Elin ayağındır senin,
Dilin kulağındır senin,
Gönül ırmağındır senin,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Güzel bir kardeşin olur,
İyi bir hâldeşin olur,
Dareynde yoldaşın olur,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Nefret tohumunu saçma,
Nefsine uyup da uçma,
Komşuluk deyip de geçme,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Komşu, nefisten öncedir,
Hakkını vermek yücedir,
Bahtıyarım ben nice dir,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Sükûtî der: hiç unutma,
Aman milleti darıltma,
Eşi dostu da yanıtma,
Dostum! "Ev alma, komşu al!"

Hızır İrfan ÖNDER

VEFATININ 450. YILINDA HZ. PİR ŞEYH ŞABAN-I VELİ'NİN KASTAMONU'DAKİ İNANÇ DESTİNASYONU İMAJI ALGISI

Dr. Muharrem AVCI

Giriş

Günümüzde turizm alanında kendinden en çok söz edilen terimlerden biri destinasyon kavramıdır. Bu kavram; bir yerin sahip olduğu soyut ya da somut birçok turistik varlığı bünyesinde barındırarak yerli ve yabancı turistler için çekim merkezi olma özelliğini yansıtan bütünleşik bir ürüne verilen addır. (Ülker, 2010: 8).

Kentsel mimari yapı, tarihi ve doğal güzellikler, dini ya da etnik yapı, bitki ve hayvan varlığı, konaklama ve ulaştırma imkânları, sosyo-kültürel yapı, yöre halkının yaşam tarzı ve folklorik değerler gibi birçok unsur ziyaretçilerin tatili satın alma ve destinasyon seçiminde önemli birer etken olabilmektedir (Demir,2010:1145).

Turizm sektörü tüketicilerinin talepleri doğrultusunda, turizm ürünleri de gün be gün yenilenmekte ve gelişim göstermektedir. Deniz- kum- güneş olarak algılanan klasik tatil anlayışı, ortaya çıkan alternatiflerle yeni boyutlar kazanmıştır.

Son zamanlarda adından sıkça söz ettiren ve turistik yönelmenin özelliklerinden biri olan inanç turizmi ise, asıl amacı kültürlerin geçmişten günümüze taşıdığı manevi iklimi anlamak ve aktarmak olup bunun yanında yörelerin tarihi, kültürü, doğası vb. değerlerini de görüp deneyimlemelerini sağlayan bir turizm çeşididir.

Ziyaretçilerin destinasyonları tercih sebeplerindeki önemi gün geçtikçe artan inanç turizmi, evliya, enbiya ve şüheda diyarı Kastamonu'da da etkisini göstermeye başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı: Anadolu'nun dört manevi direğinden biri olan Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin kültürel miras özelliğinin ve inanç destinasyon imajı algısının vefatının 450. Yılında Kastamonu'da ikamet eden ilgililerince değerlendirilmesi ve inanç destinasyonu olma algısının ölçülmesidir.

Çalışmanın önemi: Kastamonu, bulunduğu konum, tarihi derinlik ve güçlü inanç yapısına haiz unsurları bünyesinde barındırması gibi zengin doğal ve kültürel miras birikimiyle, Türkiye'nin ayrıcalıklı bir yöresidir. (Avcı,2019:133)

En önemli farkı, medeniyet coğrafyamızın (Dur-

bilmez, 2019c); birlik, dirlik ve huzur timsallerinden; Kastamonu'muzun manevi iklimini oluşturan mana mimarlarından ve milletleşmemizin kökleşmesi için ahlaki, insani ve medeni değerleri yaşayan, yaşatan beşer fedailerinden; Evtad-ı Erbaa'dan yani Anadolu'nun dört manevi direğinden biri olan Şeyh Şaban-ı Veli Hazretleri, Kastamonu'da metfun bulunmaktadır.

Öte yandan, yapılan saha araştırmalarında da tespit edilmiştir ki; kültür tarihimizde derin izler bırakmış olan tasavvuf kurumunun da en etkili merkezlerinden birisi, Kastamonu'dur. (Baltacı ve Özdemir,2018:107)

Kastamonu'nun kültür hayatından günümüze pek çok mirasın kaldığı gözlenmekte ve bu yönüyle Kastamonu'ya, haklı olarak; 'Sırlar ve Nurlar Şehri' adı verilmektedir. Zira eski ve yakın dönemden önemli ve değerli insan mirası; çok azının toplanabildiğine inandığımız yazma eserler kütüphanesiyle kitap mirası; sivil ve dini yapıları, hayrat eserleriyle, vakıf şehir özelliğinde mekân mirası, bu şehrin kimliğini oluşturmaktadır. Bunun için ise, Kastamonu'da yaşayan akademisyen ve turizmcilerden Kastamonu'nun asgari müşteregi ve medar-ı iftihar Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin somut ve somut olmayan kültürel miras özelliklerinin değerlendirmesi istenmiş ve inanç turizminin Kastamonu ili destinasyonu imajındaki önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Destinasyon pazarlamasında inanç turizminin yeri ve Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli ve külliyesinin Kastamonu destinasyonunda ki öneminden bahsedebilmek için; kavramlara açıklık getirmek ve aralarındaki ilişkileri kurmak gerekmektedir. Kavramsal çerçeve ise, bu çalışmanın anahtar ifadelerinden oluşmaktadır.

Destinasyon:

Gidilecek olan yer, hedef, gönderilen yer manalarına gelen İngilizce "destination" kelimesinden gelmiştir. Seyahat ve turizm alanında bu kavram hedef yer, yöre ya da ülke; gidilecek yer, varış noktası anlamlarına gelmektedir (Kılıç, 2007: 29).

Bir ülkenin, bölgenin, yörenin veya yerin destinasyon özelliğine sahip olabilmesi ve turizm sektöründe gelişebilmesi için bazı özelliklere sahip olması

gerekmektedir: İlk olarak çekicilik özelliği olmak üzere ulaşımı, imajı, konaklama ve yeme içme olanakları, müze ve ören yerleri, eğlenme ve dinlenme imkanı sunan yerlere sahip olma özellikleri bu alanların destinasyon olarak adlandırılması için gerekli ürün ve hizmetlerdir (İlban, 2007: 6).

Bu bölgelerin tanıtılması eylemine ise destinasyon pazarlaması denir. Bir turistik destinasyonun potansiyel pazarlara ve bireysel olarak turistlere pazarlanması faaliyetlerini içeren sistematik bir süreçtir (Çelik, 2009: 12).

İnanç turizmi:

İnsanların yaşadıkları yerleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına; dini inançlarını gerçekleştirmek, inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018). Bir diğer tanıma göre inanç turizmi; “Çıkış noktası inançları gereği dini vecibelerini yerine getirmek veya ziyaret etmek için dini açıdan önemli gördükleri kutsal yerlerde en az bir gece konaklamadan oluşan geçici seyahatlerin ortaya çıktığı ekonomik ve sosyal nitelikli olay ve ilişkiler bütünüdür” (Karaman ve Usta, 2006, s. 473).

Aksoy’a (2002) İnanç turizmi genellikle üç şekilde ortaya çıkmaktadır.

•Hac ibadetini yerine getirmek amaçlı, kutsal yerlere gidilerek yapılan grup halinde ya da bireysel ziyaretler.

•Belirli dini tarihlerde, önemli dini olayların yıl dönümlerinde yapılan büyük ölçekli toplantılar.

•Turistik bir güzergâh üzerindeki önemli dini yerleri ve yapıları, turun süresini dikkate almadan ziyaret etmek için gerçekleştirilen turlar.

Kültürel Mirasın Tanımı ve Kapsamı:

Nesiler boyunca gelen her türlü eserler ile değerler bir ülkenin kendine has zenginliği olarak görülmüş ve gelecek kuşaklar için sahip çıkılması gerektiğine inanılmıştır. Bu nedenle tüm bu değerlere “Kültürel Miras” denilmiştir. Kültürel miras somut ve somut olmayan olmak üzere ikiye ayrılır.

Somut Kültürel Miras; tarihi evler, tarihi kasabalar, kültürel peyzajlar yani kısaca kültürel değeri olan fiziksel somut tüm varlıklardan oluşur. Somut kültürel miras taşınır, taşınmaz ve sualtı kültürel mi-

rası olmak üzere üçe ayrılır.

5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda, Taşınmaz kültür varlıklarını anıtlar ve sitler oluşturmaktadır. Anıtlar genelde toplumun sosyo kültürel, dini, ekonomik gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere inşa edilmiş külliye, tiyatrolar, hanlar, camiiler, depolar, gazhaneler, eski atölyelerdir. Sitler ise korunacak özellikleri bulunan doğal ya da insan yapısı veya her ikisinin ortak ürünü olan alanlardır. Sitler; özelliklerine göre doğal sit, tarihi sit, arkeolojik sit, kentsel sit, kırsal sit ve karmaşık sit şeklinde sınıflandırılmaktadır.

(Ahunbay, 2007) göre, Taşınır kültürel miraslar, her çeşit taşınabilir sanat eseri ya da miras varlıklarını, özellikle de korumasız durumda olan varlıkları içerir. “Resim, heykel, ikona, seramik kaplar, çini, cam, metal, deri eşya, halı, kilim gibi dokumalar, mobilya, mücevher, sikke, el yazması kitap gibi belge ve sanat eserleri taşınabilir somut kültürel varlıklarının içine girer” Sualtı kültürel mirası, su altında bulunan kültürel, tarihi, arkeolojik nitelikli yerleşme ve yapılar, batık alanları, batıklar, deniz, hava araçları, antik çağlara ait nesnelere, boru hatları kablolar gibi insan vasıtasıyla meydana gelmiş olan, mümkünse yerinde korunması gereken varlıklardır.

Somut Olmayan Kültürel Miras; toplulukların, bireylerin kültürel mirasın bir unsuru olarak tanımladıkları anlatımlar, insanların bilgi ve becerileri, anlatımları ve bunlarla ilişkili araç ve gereçler somut olmayan kültürel mirası tanımlamıştır” (Oğuz, 2009:25).

Kastamonu için inanç turizmi- kültürel miras ilişkisine gelince; neredeyse Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli’yle özdeşleşmiş olup Türk Dünyası ve İslam Coğrafyasındaki manevi iklim ve ortak kültürel (Durbilmez, 2018, Durbilmez, 2019a) değerleri yansıtmaktadır. Bu coğrafyanın manevi ikliminin ve asgari müştereginin ana kaynağı, İslam medeniyetinin biçimlendirdiği kültürel miraslardır.

“ İslam medeniyetinin somut kültürel mirasları; cami-mescit, tekke-zaviye ve türbe gibi dinî; han, bedesten, arasta ve çarşı gibi ticarî; imaret, hamam, köprü, su kemeri, çeşme gibi sosyal; mektep, medrese ve kütüphane gibi eğitim; kale, kule-ocak, burç ve tabyalar gibi askerî yapılarıdır.” (Ayverdi 1982: 6) Bu yapılar etrafında oluşan efsane, inanış ve uygulama-

lar da somut olmayan kültürel mirasa dâhildir (Durbilmez, 2017: 79-130, Durbilmez 2019b:71-79).

Tarih içinde İslam'ın yayıldığı her ülkede bu müesseseler yer almıştır. Bu müesseseler; Türk İslam şehir dokusu anlayışı olarak da Türk dünyasında hâkim kılınmış ve bu suretle de geniş bir coğrafyaya yeni bir yaşama tarzı, hayat ve medeniyet getirilmiştir. (Köse 2012:19)

Türk dünyası coğrafyasının manevi ikliminde somut olmayan kültürel miraslar ise; İslam medeniyetinin üç temel sacayağı olan camiler, tekkeler ve medreselerde üretilen bilgiler ile oralarda yetişen insan mirası olan bilgilerdir.

Bu medeniyet, bilgi medeniyetidir. Bu medeniyetin bilgiye bakışı, üçlü kavramla ifade edilmektedir: Bunlar; ilim, hikmet ve marifettir. Hikmetsiz ilim, zayıf hükmündedir. Marifetsiz hikmet ise, boş laftan ibarettir. İlmin sahibine âlim, hikmetin sahibine hâkim, marifetin ve irfanın sahibine de arif denilmektedir. Bütün bunları buluşturanlara da bilge adı verilmiştir. «Bilge», ilmi hikmetten, hikmeti de marifetten ayırmayan; bu üç hususu yaşamış bir hayata dönüştüren kimsedir. Türk Dünyasının manevi iklimi, yaklaşık on asır önce Orta Asya'dan biçimlenmeye başlamış; Türk milletinin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik hayatını tamamen değiştirerek, ona Türk-İslam kimliğini kazandırmıştır. (Bice 2013: 455-473)

Hicazda ortaya çıkan en büyük bilgi, Maveraünnehir'de irfan, marifet, hikmet, felsefe, astronomi, hadis, tefsir, fıkıh olarak tahsil edilmiş; oradan da Anadolu'ya, Balkanlara ve tüm dünyaya, marifet öncüleri; İmam El Buhari, İmam Maturidi, Hoca Ahmet Yesevi, Şah-ı Nakşibendi, Abdulkadir Gilani, Seyyid Yahya Şirvani ve onların talebeleri ile ilim erbapları; İbn-i Sina, Farabi, Harizmi ve diğer bilgelerce yayılmıştır. (Bilgiseven 1989:50)

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma nitel bir çalışma olup katılımcı gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin vefatının 450. Yılı olan 2019 yılında Kastamonu'da ikamet eden ve görüşmelere gönüllü katılmayı kabul eden akademisyen, lisansüstü öğrencisi ve kamu görevlileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, evrenden seçilen 12 kişidir. Araştırma konusu ile ilgili literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşme formu çalış-

ması yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Görüşme formunda, katılımcılara İlişkin demografik özellikler olarak; yaş, cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, eğitim, gelir, Kastamonu' da yaşama durumu, memleketi, şeklinde sorular yöneltilmiş, bu bilgilerin doldurulması istenmiştir.

Konuyla ilgili katılımcıların başlıca demografik özellikleri, aşağıda ki tablolarda gösterilmiştir.

YAŞ ARALIĞI / YIL ARALIĞI/ KUŞAK

1.GRUP	2. GRUP		
a)18-27	2000-1991	6. KUŞAK	- -
b)28-37	1990-1981	5.KUŞAK	1 4
c)38-47	1980-1971	4.KUŞAK	4 -
d)48-57	1970-1961	3.KUŞAK	- 2
e)58-67	1960- 1951	2.KUŞAK	1 -
f)68 üstü	1950 ve üzeri	1.KUŞAK	- -
Toplam			6 6

Tablo 1: Yaş

	CİNSİYET	1.GRUP	2. GRUP
a)	KADIN	3	2
b)	ERKEK	3	4
	TOPLAM	6	6

Tablo 2: Cinsiyet

	MEDENİ DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a)	EVLİ	6	4
b)	BEKÂR	-	2
	TOPLAM	6	6

Tablo 3: Medeni Durumu

	ÇALIŞMA DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a)	ÇALIŞMIYOR	-	-
b)	ÖZEL SEKTÖR	-	2
c)	KAMU SEKTÖRÜ	6	3
d)	EMEKLİ	-	1
	TOPLAM	6	6

Tablo 4: Çalışma Durumu

	EĞİTİM DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a)	LİSE VE DENGİ OKUL	-	1
b)	ÖN LİSANS	-	-
c)	LİSANS	-	2
d)	YÜKSEK LİSANS	1	3
e)	DOKTORA	5	-
	TOPLAM	6	6

Tablo 5: Eğitim

	GELİR DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a)	GELİRİ YO	-	-

b) 751-1000	-	-
c) 1001-2000	-	-
d) 2001-3000	-	2
e) 3000+	6	4
TOPLAM	6	6

Tablo 6: Gelir Durumu

İKAMET DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a) 1-5 YIL	2	1
b) 6-10 YIL	2	-
c) 11-15 YIL	-	1
d) 16-20 YIL	-	-
e) 21 YIL VE ÜZERİ	2	4
TOPLA	6	6

Tablo 7: Kastamonu' da yaşama durumu

MEMLEKET DURUMU	1.GRUP	2. GRUP
a) KASTAMONU	1	5
b) TÜRKİYE'NİN DİĞER İLLERİ	5	-
c) YURT DIŞI	-	1
TOPLAM	6	6

Tablo 8: Memleketi

Görüşmecilerin bakış açılarını belirlemeye yönelik hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış formda, 3 (Üç) temel mevzuda 5 (Beş) adet soru bulunmaktadır. Bunlar;

a) Külliye: Bu konuyla ilgili 3(Üç)soru sorulmuştur.

b) Hz. Pir'in felsefesi ve İnanç turizmi: 1(Bir) adet soru vardır.

e) Hz. Pir Şaban-ı Veli Yılı düşüncesi:1(Bir) soru bulunmaktadır

Bu sorulara verilen cevaplar, kategorilerine göre şu şekilde tasnif edilmiştir:

A) ŞEYH ŞABAN-I VELİ KÜLLİYESİ HAKKINDA GÖRÜŞLER:

Soru-I Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesinin sizde yarattığı olumlu izlenimler nelerdir?

K-1) Külliye'yi ziyaret edenlerin birlik, beraberlik ve barış içinde olmasını sağlayan bir alan. Ziyaretçileri rahatlatıcı bir atmosfere sahip.

K-2) Huzur

K-3) Sükûn- İbadet yapma gayreti içindeki insanlar

K-4) Külliye, insana aslını hatırlatıyor. Nereden gelip nereye gittiğini sorguluyor.

K-5) Huzur, rahatlama, mistik hava, yenilenme, arınma, kendini daha iyi bir insan olmaya adama, bü-

yük zatları örnek alma,

K-6) Külliye mekân olarak bize manevi bir atmosfer sunmaktadır. Bakımlı görünümü içerisindeki konak ve müstemilatı ve tarihi görünümü ile huzur veren bir ortam sunmaktadır

K-7) Külliye, ziyaret edenlerin birlik, beraberlik ve barış içinde olmasını sağlayan bir alan. Ziyaretçileri rahatlatıcı bir atmosfere sahip.

K-8) Külliyyede huzur buluyorum. Kastamonu tarihine dair bilgiler ediniyorum. Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerini sanki oradaymış gibi hissediyorum.

K-9) Kastamonu için inanç turizminin gelişmesi adına önemli bir mekân olması dolayısıyla oldukça etkilidir. Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin Anadolu'nun önemli manevi değerlerinden biri olması ve külliyesinin diğer külliyelerden farklı özelliklere sahip olması şehre gelen ziyaretçilerin önemli bir kısmını çekmektedir.

K-10) Manevi güç, Huzur, Sükûnet.

K-11) Kapıdan girildiğinde içerideki sessizlik ve manevi huzur, insanların hoş sohbetleri...

K-12 Huzur vermesi, temiz ve bakımlı olması.

Soru- II Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesinin sizde yarattığı olumsuz izlenimler nelerdir?

K-1) Külliye daha geniş alana yayılmış olsaydı görsellik açısından daha güzel bir hale dönüştürülebilirdi. Yürüyüş alanları, yeşil alanlar, ziyaretçilerin oturabileceği alanlar eklenebilirdi.

K-2) Gelen insanların aç gözlülüğü, kirliliği, var olan maneviyatı anlamak içselleştirmek yerine putperest gibi davranmaları

K-3) Kabir içinde namaz kılınması, Külliyyeye ulaşımın yetersiz olması

K-4)Külliyyenin menakıpnamede geçtiği üzere sahip olduğu alanın şahısların mülkiyetine verilmiş olması. Bu sorun çözüldüğü takdirde Zahiri problemler trafik vb. ortadan kalkacaktır. Ayrıca kitap satışının da yapıldığı büfede bir iki çalışma dışında Şabanî külliyyatından herhangi bir eserin bulunmaması da çok dikkate şayan ve üzücüdür.

K-5) Bu güzel mekânın feyzinden birçok insanın yararlanamaması ve bu güzelliğin farkına varıp keşfedememeleri,

K-6) Yoktur.

K-7) Kale giriş kapısına çıkan yol,(Muhtarın ofisinin önü), uğurlu konağı yolundan itibaren araç tra-

fiğine kapatılarak orada özel dini bir motivasyon başlangıcı olabilir (Eyüp sultan gibi)

K-8) Olumsuz izlenim yok. Ama külliye giden yolda belediye, otobüs seferlerini sıklaştırabilir. Araçsız ulaşım biraz zor oluyor. Sokaktaki metruk binalar yıkılabilir. Türbede galoş sistemi uygulanabilir.

K-9) Külliye'nin önemli parçalarından biri olan Asa Suyunun bazı ziyaretçiler tarafından büyük kaplara doldurulmak istenmesi dolayısıyla diğer ziyaretçilerin uzun süre beklemeleri olumsuzluklara sebep olabilmektedir.

K-10) Olumsuz yönü yoktur.

K-11) Yok

K-12) Alan darlığı sebebiyle her arzu edilen yapılamıyor. Bilgi isteyenlere rehberlik hizmeti verilemiyor.

Soru-III Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi İnanç Turizmi destinasyonunu (Hedef varış noktası) 5 kelime ile özetleseniz bu kelimeler neler olurdu?

K-1) İnanç, Kültür, Tarih, Huzur, İbadet

K-2) Gelişiniz, gidişiniz, her işiniz güle güle

K-3) Dergâh - Türbe- Müze- Asa suyu- Halvet odaları

K-4) İnsan, aşk, sevgi, birlik, hakikat

K-5) Dünya hayatının telaşından kaçış ve yenilenme

K-6) İnanç, tasavvuf, huzur, irfan, tevhit

K-7) İnanç, Kültür, Tarih, Huzur, İbadet

K-8) Zemzem suyu, Dua, Son Pir, Anadolu'nun 4 kutbundan biri, Mekke toprağı

K-9) Halvetilik, Huzur, İnanç, Asa Suyu, Çilehane.

K-10) Maneviyat, İlim, irfan, medeniyet, terbiye

K-11) Huzur, Birlik, Aydınlanma, Dilek, Dua

K-12) İnanmak, iyi reklam yapmak, orijinali yakalamak, çalışmak, fikir üretmek

Değerlendirme:

İlk izlenim olarak, Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesinin insanlar üzerindeki etkisine ilişkin 3(Üç) sorunun, 12(On iki) katılımcı tarafından son derece titiz ve duyarlı bir biçimde cevaplandırıldığını görmek, memnuniyet verici olmuştur.

Külliye hakkında olumlu- olumsuz algılar ile mekânın tanınma simgesine ilişkin görüşlerin açıklandığı bu sorularda, katılımcıların büyük çoğunluğu mekânı huzur ve manevi merkez olarak gördüklerini belirtmişler ve bu özellikleriyle değerlendirilmesi ge-

rektiğinin altını çizmişlerdir.

B) HZ. PİR ŞEYH ŞABAN-I VELİ VE FELSEFESİNİN İNANÇ TURİZMİ VE SOSYAL KAYNAŞMAYA KATKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ:

Soru-IV Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Felsefesinin inanç turizmi kavramında ve sosyal kaynaşma sağlanması anlamında oynadığı rol nedir?

K-1) Manevi önder,

K-2) Ramazan ayları ve Pazar zikir

K-3) Kastamonu halkının düğün, sünnet gibi törenlerde uğrak merkezi olması önemlidir.

K-4) Şaban-ı Veli günümüz tüketim dünyasında bireyselleşen dünya insanı için bir merkezdir. Kastamonulular bunu görmelidir.

K-5) İnsanların nefislerini terbiye ederek kişisel menfaatlerden uzaklaşması; barışı, huzuru, dünyada hepimize yetecek kaynakların daha adaletli dağıtılması ve en azından kendi toplumumuzda bunun başarılması için inanç turizminin bir aracı rol oynayacağı düşüncesi,

K-6) Elbette bu konuda bir rol üstlenmektedir. En basit anlamda sünnet merasimlerinde düğünlerde mekânın kullanımını sosyal yapıda önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu hususlar dikkate alınarak projeler üretilebilir.

K-7) Öncelikle sadece türbe ziyareti anlayışından çıkartılıp anlatmak gerek. Gelen ziyaretçilerin bilinçli olarak ziyaret etmeleri sağlanarak sosyal kaynaşma anlamında daha geniş bir katkı ve katılım sağlanmalıdır.

K-8) Hz. Pir hiçbir siyasi gruba ait değildir. Herkesi kucaklayıcı bir yönü vardır. Bu dergâha gelen ziyaretçiler, dualarının kabul edileceğine samimiyetle inanırlar. Buna dair menakıbnameler de var. Hz. Pir'in birleştirici, iyiliği teşvik edici yönü, insanların kaynaştırmasına, çok sayıda kişinin dergâhı ziyaret etmesine vesile olmaktadır.

K-9) Huzur, birlik ve aydınlanma yolunda önemli bir etken olabilir.

K-10) Kastamonu'daki tarihi ve kültürel değerleri daha iyi bir şekilde anlatmakta, Kastamonu'da inanç turizmi için olumlu etki oluşturmaktadır. Manevi değerler açısından çok büyük öneme sahip.

K-11) Hz. Pir'in özellikle rivayete göre söylediği sözlerin tamamı o zaman ki toplumsal yaşayışa ve günümüzde de olması gereken yaşam tarzına atıfta bu-

lunmaktadır. Dolayısıyla bireyi, insanlaştıran ve sosyal bir varlık haline getiren durum, sözlerini okuduğumuzda bireyde yarattığı etki olsa gerek.

K-12) İnsanımızın aslı bozulmamış, yozlaşmamış sığınacak liman arıyor. Bu anlamda külliye'nin olumlu rolü var.

Değerlendirme:

Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin felsefesinin inanç turizmi bağlamında ve sosyal kaynaşma sağlanması anlamında oynadığı role ilişkin soruya, katılımcılar; dün-bugün ve yarın ekseninde Hız. Pir'in ve öğretisinin kişiye, topluma ve yöreye kazandırdıkları üzerinde görüşlerini belirterek cevaplamışlardır.

C) HEDEF- 2019 HZ. PİR ŞABAN-I VELİ YILI KONUSUNDA DEĞERLENDİRMELER

Soru-V Hız. Pir Şaban-ı Veli Yılı hakkında ne biliyorsunuz? Hangi projeler üzerinde çalışılmaktadır?

K-1) Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin vefatının 450. Yılı olması nedeniyle 2019 UNESCO yılının Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli yılı olması için çalışmaların yapıldığını biliyorum. Bu nedenle çeşitli projeler geliştirilmiştir.

K-2) Unesco

K-3) 450. Yıl UNESCO Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı ilanı çalışmaları yapılmıştır. Kültür rotası çalışmaları yapılmıştır.

K-4) 1569'dan 2019'a Dört buçuk asır. Türk Dünyasında Şeyh Şaban-ı Veli Yılı ilan edilmelidir.

K-5) Hız. Pir'in vuslatının 450. Yılı olan 2019 yılının UNESCO Şeyh Şaban-ı Veli Yılı ilan edilmesine yönelik çalışmalar hakkında detaylı bilgiye sahibim.

K-6) Yerel basından bu hususta bilgiler edindik. Fakat bu konunun ulusal medyada yaygınlaştırılması gerekir. Sırf Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli hakkında değil onunla birlikte Kastamonu kültür ve tarihini dini hayatını bütünleştirebilen ve onun ismi altına yapılacak etkinliklere ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyim. Örneğin Kastamonu'dan Hacca gidecek kabile bu isim altında koordine edilebilir. Vakfın sohbet programları devam ettirilmelidir.

K-7) 2019 UNESCO yılının Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli yılı olması için çalışmaların yapıldığını biliyorum. Bu nedenle çeşitli projeler geliştirilmiştir. Biliyorsunuz ki kabul edilse de edilmese de medya dördüncü kuvvet mutlaka çalışmalarınız yazılı ve görsel (Ulusal) boyuta taşınmadığı müddetçe sadece yerel medyada yapılan yayınlar maalesef çalız kalır, sadece ve sadece

K...S...B... ağırlardan öteye geçmez. Bu boyutta teknik ve profesyonel ajanslardan destek alınmalıdır.

K-8) Vefatının 450. Senesinde 2019 Hız. Pir Şaban-ı Veli Yılı en büyük hedef, diğer projeler; Huzur, Birlik ve Aydınlanma İnanç Rotası, Manevi İklim çalışmaları ve İlim Hikmet Sofrası'dır.

K-9) Anadolu'nun 4 manevi direğinden biri olup döneminin aydınlatıcısıdır. Ulusal ve uluslararası tanıtımının yapılması amaçlanmaktadır. Unesco'ya 2019 yılında, vuslatının 450. Yılı'nın Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı olması için girişimlerde bulunulmuştur. Bu fikrin gerçekleşmesi durumunda şehre gelen ziyaretçi sayısında önemli bir artış olacaktır ve gerek konaklama gerek yöresel restoranlar açısından eksiklik yaşanmaması için yeni yatırımlar yapılacaktır. Şehrin tanıtımı sadece inanç turizmi yönüyle kalmayacak, bu maksatla gelenler şehirdeki diğer turizm çeşitlerini de görecekler ve bu alanlarda da çeşitli çalışmalar yapılması kaçınılmaz olacaktır.

K-10) 2019 yılı Hız. Pir'in 450. ölüm Yıldönümü'dür. Hız. Pir'i tüm Dünya'ya tanıtmaya çalışmaktadır. UNESCO Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı ilanı çalışmaları yapılmıştır. İnanç Turizmi merkezi yapmayı hedeflemiştir

K-11) Hedef UNESCO, 2019 yılı projesi Hız. Pir'in yazılı eserinin bulunamayışından ötürü maalesef olumsuz sonuçlanmıştır. Bu noktada en yakın ve güncel hedef olarak 2019 Yılı Türk Dünyasında Hız. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı olarak anılması ve felsefesinin doğduğu coğrafyaya tekrar dönmesi bu vesile ile düşünülmektedir. Bu durumda Karadeniz Bölgesi özelinde, inanç turizmi noktasında merkezi bir hal alacağı kanaatindeyim. Ayrıca buraya gelecek olan turistler şehirde var olan diğer turizm türlerine de temas edeceğinden kentin ekonomik açıdan da zenginleşmesi ve tanınırlığı artacaktır.

K-12) Anadolu'nun 4 manevi kutbundan biri, Halveti Şabaniye kolunun kurucusu ve Kastamonu'nun tanıtımı

Değerlendirme:

Hız. Pir Şaban-ı Veli Yılı ve üzerinde çalışılan projeler hakkında yöneltilen soruya bütün katkıda bulunan katılımcılardan gelen cevap;

"2019 yılı, Hız. Pir'in Vefatının 450. Yıldönümü'dür, dolayısıyla uluslararası boyutta anılmalı ve tanıtılmalıdır. Bunun içinde 2019 Hız. Pir Şaban-ı Veli yılı olmalıdır. Mademki eser bulunamayışı nedeniyle

UNESCO-2019 yılı için değerlendirilemedi, böyle bir ön şartı olmayan TÜRKSOY tarafından Türk Dünyasında 2019 yılı Hz. Pir Şaban-ı Veli Yılı olarak kabul edilmelidir.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Vefatının 450.Yılında Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin kültürel miras ve inanç turizmi algısının Kastamonu'da ikamet eden ilgililerince değerlendirilmesine ilişkin bu çalışma , Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli'nin somut ve somut olmayan kültürel mirasından inanç turizminde yararlanılması, Unesco-2019 süreci ve çabalarının ilgililerin görüşlerince değerlendirilmesi, Vuslatının 450.Seneyi devriyesinde Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı önerisi ve yapılması öngörülen etkinlikler şeklinde 3(üç) temel konuyu ele almıştır.

Bu çalışmanın sonunda; bir yandan asırlık ecdat yadigarı kültürel somut mirası geleceğe taşımak için kamu ve sivil toplum anlayışıyla çalışmak, külliyeyi ve çevresini prestij mekanı yaparak daha geniş kitlelerin ziyaretlerine açmak; diğer yandan da 450 yıl önce insanımızın inşasında esas alınan temel felsefenin ve inanç önderinin uyguladığı yöntem, ilke ve değerleri kapsayan, günümüzde silsilesi devam eden somut olmayan kültürel mirasının da yeni nesillerce duyulması, hissedilmesi ve öğretilerinin evrensel kılınmasına katkıda bulunmanın gereği ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamda, nitel çalışmaya iştirak edenlerin de teyit ettiği, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfınca önerilen modelin hayata geçirilmesi için el birliği, güç birliği ve gönül birliği içinde olmak gerekmektedir.

Bu model; doğduğu köyden, eğitimini aldığı ve yetiştirdiği talebelerinin dergâhlar açıp irşat faaliyetlerini sürdürdüğü, özellikle Osmanlı payitahtına, İstanbul'a kadar uzanan geniş bir sahayı içerisine alarak, aslında, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Huzur, Birlik ve Edep Yolu Projesi adını taşımaktadır.

Bu projede ilk hedef, 2019 yılında Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli ve felsefesini; Türkiye'ye Türk Dünyasına, İslam Âlemine ve tüm dünyaya layıkıyla duyurmak ve tanıtmaktır. Bu projenin fikri çatısı, gönüllülük anlayışıyla el birliği ve en önemlisi de gönül birliği içerisinde hazırlanmıştır.

Ana projenin 12(On iki) temel başlığı bulunmaktadır:

1-28 yıldır aralıksız devam etmekte olan Şeyh Şaban-ı Veli ve Kastamonu Evliyaları Anma Haftası'nın Kültür ve Turizm Bakanlığının Uluslara-

rası etkinlikleri kapsamına alınması talebi,

2-bBelediyelerin, Kastamonu Derneklerinin, Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfı'nın işbirliğinde İstanbul ve Ankara merkezli Şeyh Şaban-ı Veli ve öğretisini anlatan tanıtım toplantıları düzenlemesi büyük önem arz etmektedir.

3-Vuslatının 450. Yılı olan 2019'da, UNESCO Milli Komitesinin çatısı altında, Türkiye'de “ Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı” ilan ettirme isteği, en büyük hedefdir.

4-Kastamonu'nun manevi iklimini arama ve anlama çalışmalarıyla Kastamonu Kültür Tarihinde yer tutmuş olan önemli şahsiyetlerin, ilçeler bazında araştırılması, konferans ve kitap gibi araçlarla yeni neslin bilgilerine sunulması,

5- 01 Kasım 2014 tarihinden beri devam etmekte olan, Mayıs -2019 sonu itibarıyla 151. Haftasına ulaşılan, İlim Hikmet Sofrası Cumartesi Sohbetleriyle; Külliyyeye ve Kastamonu'nun medarı iftiharını, asgari müşteregi Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli (K.S) ya daha çok ilgi uyandırılması, farkındalık bilincinin geliştirilmesi, inanç temelli ziyaretçilerin artırılması amaçlanmıştır. Yapılan konuşmaların yayın haline getirilerek somut olmayan kültürel mirasa dönüştürülmesi, sanal ortamda daha geniş kitlelere ulaştırılması ve güncelleştirilerek sürdürülebilir kılınması hedeflenmiştir.

(Sürdürülebilirlik, ilginin göstergesi olup kitaplaştırma ve web sitesi kurma çalışmaları devam etmektedir.)

6- Şeyh Şaban-ı Veli Huzur, Birlik ve Aydınlanma Yolu İnanç Rotası Projesiyle inanç seyahatlerinin canlandırılması planlanmıştır; bu rotanın başlangıç yeri olarak, yüce inanç önderinin doğduğu köy olan Hanönü ilçesi 'Yukarı Çakırçayı' nın belirlenmesi hususu üzerinde çalışılmaktadır.

7-“Anadolu'nun 4 Manevi Direği” (Şeyh Şaban-ı Veli, Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Bayram-ı Veli, Hz. Mevlana) konulu 4(Dört) ilgili STK, 4(Dört) ajans ve 4(Dört) üniversitenin işbirliğinde 4(Dört) ilde (Kastamonu-Ankara-Konya-Nevşehir) Uluslararası etkinlikler düzenlenmesi planlanmaktadır.

8-UNESCO Türkiye Milli Komitesi ile 2019 yılı takvimi çerçevesinde birlikte Şeyh Şaban-ı Veli ve öğretisini ön plana çıkararak ve anlatan faaliyetler planlanması önem arz etmektedir.

9-Halvetiliğin doğduğu müesseseleştiği ve geliştiği yerlerde ulusal ve uluslararası toplantılar tertip etme (

Azerbaycan- Bakü, Erzincan, Amasya, Manisa, İstanbul, Balkanlar, Kuzey Afrika, Hindistan, Pakistan... vb) konusu mutlaka değerlendirilmelidir.

10-Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli silsilesine ve Şabaniyye koluna ait geleneğin dünya ve insanlık âlemine kazandırdıklarına dair ilmi, edebi ve kültürel eserlerin günümüze kazandırılmasına yönelik çalışmalara katkıda bulunma, eserlerin yabancı dillere çevirilerini gerçekleştirme, bu anlamlı yılın en kalıcı faaliyetidir.

11- Vefatının 8. Yılında başlatılan, Kasım ayının 6(Altı) sına isabet eden haftanın Cumartesi günü olarak sabitlenmesinin uygun görülmüştür.

12-Her yıl Kasım ayının ilk haftası başlatılan İlim Hikmet Sofrası Cumartesi Sohbetlerinin, Kasım ve Aralık ayları 2017 yılından itibaren “ Kastamonu’ya Değer Katan Gönül Dostlarını Anma Toplantıları’na tahsis edilmiştir.

Bu projelerin hayat bulabilmesi için ekip ruhu ve gönüllük ön plana çıkmıştır. Bunlar:

- Tanıtma, araştırma ve inceleme Çalışma Grubu
- Farkındalık ve Eğitim Çalışma Grubu
- Yatırım ve İşletmecilik Çalışma Grubu
- Sosyal ve kültürel Etkinlikler Grubu
- İşbirliği ve koordinasyon Çalışma Grubu
- Tanıtma ve kolaylaştırma hizmetleri Çalışma Grubu’dur.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2007). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. YEM Yayınları, İstanbul

Aksoy, M. (2002). Türkiye’de inanç turizmine genel bir bakış ve Hristiyanlığın seyahate verdiği önem. Dinler Tarihi Araştırmaları – III. 2000 Yılında Hristiyanlık (Dünü, Bugünü ve Geleceği) ,Dinler Tarihi Derneği Yayınları. Ankara

Avcı, M. (2019). Hedef-2019 Vuslatının 450.Yıldönümünde Hz. Pir Şeyh Şaban-ı Veli Yılı (Fikri, teklifi ve çabası serüveni), Ses Reklam ve Matbaacılık Ltd. Şti. Ankara

Ayverdi, S.(2006).Abide Şahsiyetler, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul

Baltacı B ve Özdemir R.(2018). 81 İlde Kültür ve Şehir Kastamonu, Kastamonu’da Sosyolojik Yapı ve İnanç Dünyası, Kastamonu Valiliği

Bice, H. (2013). Pir-i Türkistan Ahmed Yesevi’nin Hayatı. Eserleri ve Etkileri. Eskişehir Türk Dün-

yası Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu 4-8 Kasım 2013.

Bilgiseven, A.K. (1989). İslamiyetin Kültürel Özellikleri ve İslami Kavramlar, Filiz Kitabevi İstanbul

Çelik, A.(2009), “Destinasyon Pazarlama Unsuru Olarak Etkinlik Turizmi ve Etkileri - İstanbul Örneği” YLT, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi, Ankara.

Demir, Ş. (2010). Çekici faktörlerin destinasyon seçimine etkisi: Dalyan örneği. Ege Akademik Bakış, 10 (3)

Durbilmez, B. (2017). Gelenekli Türk Anlatıları-1. İstanbul: Ötüken Yayınları.

(2018). Türk Dünyası Kültürü -1. 2. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.

(2019a). Türk Dünyası Kültürü -2. İstanbul: Ötüken Yayınları.

(2019b). Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba Dîvânı. İstanbul: Bilge Kültür- Sanat Yayınları.

Türk Kültür Coğrafyası. İstanbul: Ötüken Yayınları.

İlban, M. O. (2007). Destinasyon pazarlamasında marka imajı ve seyahat acentalarında bir araştırma. DKT. Balıkesir Üniversitesi SBE. Balıkesir.

Karaman, S. ve Usta, K. (2006). İnanç Turizmi Açısından İznik ve Bir Uygulama Çalışması. III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresinde sunulmuş bildiri, Balıkesir.

Kılıç, S. (2007). Destinasyon pazarlamasında marka stratejileri ve Kütahya örneği. YLT. Dumlupınar Üniversitesi SBE. Kütahya.

Köse, F. (2012). İstanbul Halveti Tekkeleri. İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları ----- (1983 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu(5226 Sayılı)

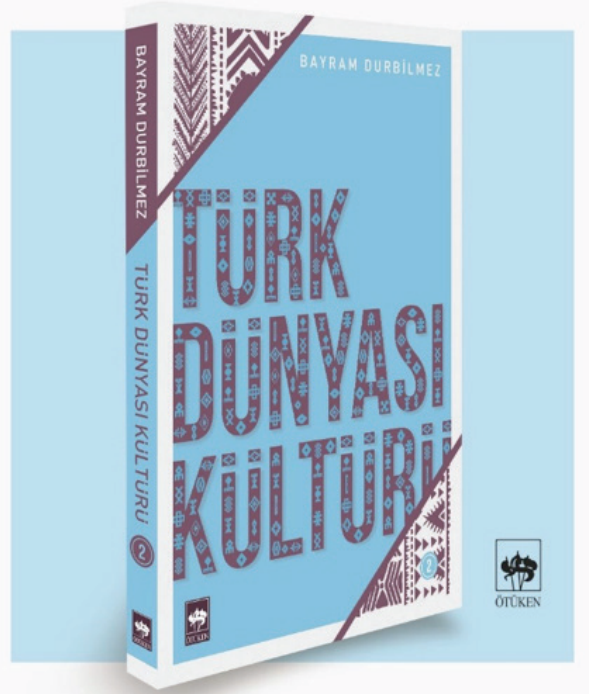
Oğuz, Ö. (2009) Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir. Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

Ülker, E. (2010). Destinasyon pazarlamasında destinasyon seçimi karar verme süreci üzerine bir çalışma: Bozcaada örneği. YLT. Trakya Üniversitesi SBE. Edirne

2018). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜRÜ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Gökçen FERAŞLIOĞLU*

Kültür kavramı, Türk dünyasının oluşmasında etkili olan unsurların başında yer almaktadır. Türk Dünyası Kültürü-I (Durbilmez 2007) ve Türk Dünyası Kültürü-II (Durbilmez 2019) yazarı Prof. Dr. Bayram Durbilmez bu konuda şu tespitte bulunur: “Türk dünyasının herhangi bir yerinde baş gösteren bir kültür unsuru benimsendikçe / sahiplenildikçe zaman içerisinde oluşum gösterdiği ülke genelinde yaygınlaşabildiği gibi ülke genelinden coğrafya yakınlığı bulunan Türk ülkelerine ve Türkçenin konuşulduğu diğer bölgelere de tesir edebilmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan ve benimsenerek / sahiplenilerek yayılan ortak kültür unsurları Türk kültür dünyasını meydana getirmektedir. Değişik lehçe, şive ve ağızları olsa da ortak bir dil (Türkçe), uygulandığı yörelere ve ülkelere göre çeşitlense de ortak özellikler taşıyan töre, gelenekler ve görenekler; din ve ahlâk anlayışları; inanışlar ve kabuller; törenler ve davranışlar; üretim ve tüketim biçimleri, sanat ve edebiyat, tarih şuuru ve birlikte yaşama kültürü gibi değerler birliğinden oluşan Türk kültür dünyası, Türk dünyası kültürünü oluşturmaktadır” (2017; 15).

Türk Milleti tarafından meydana getirilen, sözlü

* ERÜ SBE, *Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, KAYSERİ.*

kültür kaynaklı olan bu ortak kültür, Türk millî kültürünün de temelini teşkil etmektedir. Diğer bir ifadeyle ortak kültüre sahip olmak Türk kimliğini oluşturan ve Türk Milleti’ne şekil veren asıl payda olarak kabul edilmektedir. Türk Dünyası kültürü, bugün “Türk Dünyası” olarak adlandırılan Türk ve akraba topluluklarını birbirine yakınlaştıran asıl köprü olarak ifade edilmektedir. Türk Dünyası Kültürü-I (Durbilmez 2007) ve Türk Dünyası Kültürü-II (Durbilmez 2009) adlı iki kitap, Türk Dünyasını oluşturan Türk boylarının ve akraba topluluklarının ortak kültür mirasları ve sözlü edebiyat ürünlerinden oluşan Türk Dünyası kültürüne hizmet etmektedir. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Bayram Durbilmez tarafından hazırlanan bu iki kitabın devamının geleceğini de kitabı okuyunca anlıyoruz.

“Türk Dünyası Kültürü -I-” adlı eser “Destanlar”, “Mitolojik Renkler ve Sayılar”, “Sözlü Tarih ve Âşık Edebiyatı”, “Bilmecce Kültürü”, “Atasözü Kültürü”, “Evlence Kültürü” ve “Halk Bilimi Çalışmaları” başlıklarını taşıyan yedi ana bölüm ile bu bölümlerin öncesinde “Söz Başı” ve tüm bölümlerin sonunda “Dizin” kısımlarından meydana gelmektedir.

Eserin giriş kısmında yer verilen “Söz Başı” bölü-

münde Türk Dünyası'ndan; Türk Dünyası'nı ortak paydada birleştiren, millet hâline getiren ve bu kavramın oluşmasını sağlayan unsurlar ile bu unsurların ehemmiyetinden bahsedilmektedir. Ardından eser içerisinde yer alan bölümlerin içeriği hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bölümde aynı zamanda kitabın hazırlanma maksadından ve fayda sağlanmak istenilen alanlardan da söz edilmektedir.

Birinci bölümü oluşturan “Destanlar” başlığı altında iki alt başlık incelenmektedir. Bunlardan birincisi; Kırgızistan Türklerine ait olan, Manas Destanı'nda yer alan Türk kültür unsurlarının incelenmesidir. “Manas Destanı'nda Türk Kültür Unsurları” başlıklı bu araştırmada maddî kültür unsurlarından at ve atçılık, tuğ-bayrak, yiyecek ile ilgili yeni unsurlar; manevî kültür unsurları açısından ise din ve inanışlar ile alakalı olarak; din ve din ile ilgili törenler, kurban merasimi, doğum ile ilgili inanışlar, ad verme, ölüm ile ilgili inançlar, cada / yada taşı ile ilgili inançlar, and ile ilgili törenler, koruyucu ruh inancı, Hızır ile ağaç kültü ve kutlu sayılan sayılardan dokuz ile kırk sayı motifi, bilge kişiler; sözlü edebiyat ürünlerinden alkışlar, kargışlar, atasözü ve deyimler; düğün, eğlence ve yarışma kültürü açısından evlenme kültürü, güreş, at yarışları; diğer gelenekler ve uygulamalardan ise avcılık, sütkardeşlik; onomastik başlığı altında kişi adları ve yer adları; halk hekimliği ve diğer konulardan elde edilen veriler meraklılarının detaylı bir biçimde bilgi edinebileceği şekilde hazırlanmıştır. İkinci alt başlık içerisinde ise eski Türk kültüründen, Türk mitolojisinden zengin örnekler barındıran, Türk dünyası destanlarından Huban Arığ üzerine hazırlanmıştır. “Hakas Yiğitlik Destanlarından Huban Arığ'da Mitolojik Bir Sayı: Dokuz” başlıklı araştırmada ise mitolojik bir unsur olarak dokuz sayısı üzerine araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte bu sayının geçmiş dönemlerden günümüze değin kazandığı sembolik mananın, Huban Arığ Destanı'ndaki yansımalarının tespit edilmesi ve belirlenen sembolik anlamların Türk mitolojisindeki karşılığı ile kıyaslanması sonucu elde edilen veriler ortaya konmuştur.

İlk cildin ikinci ana başlığı ise “Mitolojik Renkler ve Sayılar” olarak oluşturulmuştur. Bu başlık altında ise “Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Mitolojik Renkler” ve “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar” başlıklarından oluşan iki araştırmaya

yer verilmektedir. Bunlardan ilkinde; Batı Trakya'da mevcut olan Türk varlığından söz edilmekte; ardından ise Türk kültüründe geçmişten günümüze gelen renk simgeciliği üzerine inanış ve uygulamalardan söz edilerek, Batı Trakya Türk halk kültürü içerisinde mitolojik renklerin yansması incelenmektedir. Bu maksatla Batı Trakya Türkleri arasında yaşayan örnekler ortaya çıkarılarak, bu örneklerden hareketle Türk kültüründe yaygınlığı ile Türk kültüründe benzer olarak tespit edilen “ak”, “kara”, “al”, “gök”, “sarı” gibi renkler, mitolojik bağlam dâhilinde renk simgeciliği üzerinden açıklanmaktadır. “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar” başlıklı ikinci bölümde ise Azerbaycan'ın özerk bölgesi olan Nahçıvan'daki sayı simgeciliğinin yansımaları tespit edilmektedir. Bu inceleme içerisinde “üç”, “dört”, “yedî”, “kırk” gibi sayıların kadim zamanlardan günümüze, mitolojik olarak kazandığı anlamlar, Türk dünyası ve Nahçıvan bölgesinde yaşayan Türklerin inanışlarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmekte, ulaşılan verilere meraklıları için kolayca erişim imkânı sağlanmaktadır.

İlk cildin üçüncü bölümünü teşkil eden “Sözlü Tarih ve Âşık Edebiyatı” başlıklı bölümde ise “Sözlü Tarihten Âşık Edebiyatına: Türk Mukavemet Teşkilâtı ve Kıbrıs Mücahitleri” konulu araştırma alanına yer verilmektedir. Bu bölüm içerisinde ise Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilâtı'nın kurulmasına sebebiyet veren, terör örgütü olarak da addedilen: EOKA'dan söz edilmekle birlikte Türk Mukavemet Teşkilâtı ve Kıbrıs mücahitleri; Kıbrıs mücahitlerinin direnişi; Barış Harekâtı ve diğer kazanımlar ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu tarihî olaylar ve bu olaylar ile alakalı olarak şiirler ele alınarak tarihî gerçekliğin âşık edebiyatı içerisine etkileri ve yansımaları nüfuzlu bir biçimde sunulmaktadır.

Dördüncü bölüm ise Türk dünyasında bilmece sorma ve çözme geleneği üzerine hazırlanmıştır. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar geçen süreçte bilmece sormanın ve çözenin belirli kurallar çerçevesinde şekillenerek gelenek hâline geldiği ifade edilmektedir. Dördüncü bölüm bu alana ayrılması sebebiyle ana başlık olarak “Bilmece Kültürü” uygun görülmüştür. İçerik olarak ise bilmece sorma geleneğinin yaygın olduğu alanlar arasından sık gözlemlenilen Kazakistan üzerine araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda “Kazakistan'da Bilmece (Jumbak) Sorma

Geleneği” alt başlığında bu bölgede bilmece sorma geleneği; bilmecelerin yapı özellikleri; bilmecelerde işlenen konular; geleneği yaşatanlar; bilmece soranlar ve çözenler, geleneğin yaşadığı mekânlar, bilmece sorma zamanları incelenerek araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu alan içerisinde, meraklısına, Türk dünyasında bilmece sorma ve çözmeye geleneğinin aktif ve zengin olduğu Kazakistan sahası üzerinden inceleme fırsatı sağlanmaktadır.

Birinci cildin beşinci bölümü ise bir milletin kültürel mirasını oluşturan en önemli parçalarından olan atasözleri üzerine hazırlanmıştır. Türk Milleti’nin en eski dönemlerden günümüze kadar kazanmış olduğu hayat tecrübeleri sonucunda oluşan atasözleri, toplumun temel yargılarını ifade etmektedir. Bu yargılar ise öğüt verme, ikaz etme, haberdar etme gibi amaçlar doğrultusunda manzum veya mensur olarak söylenen kalıp sözler biçiminde gelenek hâline gelmektedir. Bu kültürün araştırılması doğrultusunda ise beşinci bölüm “Atasözü Kültürü” ana başlığı altında; “Yozgat Yöresinden Derlenen Atasözlerinin Dîvânü Lügâti’t-Türk ve Türk Dünyasındaki Benzerleri” ile “Türk dünyası Atasözlerinde Barış ve Hoşgörü” alt başlıklı iki araştırma konusunu işlemektedir. İlk alt başlık içerisinde Yozgat yöresinden derlenen atasözlerinin Dîvânü Lügâti’t-Türk’te ve Türk dünyasındaki benzer örnekleri üzerine karşılaştırmalı olarak değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu alan içerisinde meraklısına Türk dünyasında ve akraba olan Türk toplulukları (Ahıska, Altay, Başkurdistan, Bulgaristan, Çuvaşistan, Dobruca, Gagavuz, Karaçay-Malkar, Kazakistan, Kırım, Makedonya ve Kosova, Nogay, Özbekistan, Türkmenistan Türkleri) üzerinden geniş bir bilgi alanı sunulmuştur. İkinci araştırma alanında ise barış ve hoşgörüyü oluşturan; uzlaş, sabır, tatlı dil, iyilik, bağışlama, dostluk / dost kazanma, özeleştir, iyi niyet, merhamet, umut, eğitim gibi kavramların atasözleri içerisindeki yeri, örnekler üzerinden ifade edilmektedir. Bunun beraberinde ise aile bireyleri, nesiller arasında, sosyal ilişkilerde ile komşular arasında, boylar / oymaklar arasında, milletler arasında hoşgörü ve diğer hoşgörü ile ilgili atasözlerinden hareketle değerlendirme yapılarak geniş bir bilgi edinim alanı sağlanmaktadır.

Bu cildin altıncı bölümü Tataristan’ın ünlü ve çağdaş yazarlarından birisi olarak kabul edilen Alimcan İbrahimov’un eserleri arasından “Tatar Hatını Niler

Kürmiy” adlı eseri üzerine inceleme çalışmasıdır. Yazarın eserlerinin birçoğunda olduğu gibi bu eseri de sözlü kültür geleneği içerisinde yaşayan unsurlardan beslenilerek oluşturulmuştur. Bu bağlamda bu eser içerisinde sözlü edebiyat ürünlerinden; gelenek, görenek, inanış ve uygulamalardan ne şekilde yararlanıldığı incelenerek ulaşılan tespitler biz okurların huzuruna sunulmaktadır. Bu uygulamaların arasında ise, Kazan Tatarları arasında evlenme kültürünün özel bir yer tuttuğu bilgisi verilerek, altıncı bölüm bu konuya ayrılmaktadır. “Evlenme Kültürü” başlığı altında evlenme biçimleri, düğün hazırlıkları, evlenme aşamaları, düğün sonrası hakkında elde edilen veriler değerlendirilerek bu bilgilerin Türkiye’deki evlenme kültürüyle de karşılaştırması yapılmaktadır. Bu alan için Türk dünyasının akraba toplulukları arasında, karşılaştırmalı gelenek ve uygulama araştırması yapılarak ulaşılan tespitler ortaya çıkarılmaktadır.

İlk cildin son bölümü ise halk bilimi çalışmalarına ayrılmaktadır. Burada Türk Dünyası kültürü araştırmaları, halk bilimi çalışmaları arasında en geniş sahalardan birine sahip olduğu görüşü ifade edilmektedir. Bu bilim dalının Türkiye’de ve diğer Türk ülkelerinde, akraba topluluklarında yaşayan kültür değerleri konusunda araştırma ve incelemelerin ortaya konulması bakımından, bu uğurda çalışacak olan araştırmacılara kitabın son bölümü hizmet etmektedir. Yedinci ve ilk cildin sonu olan bu bölümde “Halk Bilimi Çalışmaları” ana başlığı altında “Türkiye’de Türk Dünyası Halk Bilimi Çalışmalar: Eski Yugoslavya Ülkeleri Örneği” konulu araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırma içerisinde Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Slovenya Cumhuriyetlerinin birleşiminden oluşan Yugoslavya’da Türk halk bilimi ürünleri hakkında yapılan çalışmalar ele alınarak kitap, makale ve bildiriler derlenmiş ve araştırma alanı hazırlanmıştır. Bu alan için çalışma yapacak olan araştırmacıların kaynak olarak yararlanacağı rehber haritası adeta hazır hâle getirilmiş olup, Türk Dünyası kültürünün yayılma alanları ile kültürel ortaklığın belirlenmesi adına yapılacak olan çalışmaların hız kazanması için zemin oluşturulmuştur.

Serinin ikinci cildi olan “Türk Dünyası Kültürü -II-” adlı eser ise yine ilk cildin devamı niteliğinde “Destan Kültürü”, “Atasözü Kültürü”, “Bilmece Kültürü”, “Bayram Kültürü” ve “Âşık Edebiyatı Kültü-

rü” başlıklı beş ana bölümden ve bu bölümlerin öncesinde “Söz Başı” ve tüm bölümlerin sonunda yer alan “Dizin” kısımlarından meydana gelmektedir.

İkinci cildin “Söz Başı” başlığını taşıyan esere giriş kısmında ilk ciltte yer aldığı gibi Türk Dünyası kavramından, Türk Milletini birlik hâline getiren unsurlardan, bu unsurların değeri ve görevinden söz edilmektedir. Daha sonra kitabın içerisinde yer alan bölümlerin içeriğinden kısaca bahsedilmiştir. Son kısımda ise eserin hangi alanlara hizmet sunmak amacıyla yazıldığı ve fayda sağlanmak istenilen alanlardan söz edilmektedir.

İkinci cildin “Destan Kültürü” başlığını taşıyan ilk bölümünde; “Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan’da Korkut Ata ve Korkut Küyü”, “Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme”, “Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz” ve “Kırgız Destancılarında Rüya Motifi” başlıklarını taşıyan dört araştırma konusuna yer verilmektedir. Bu araştırmalardan “Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan’da Korkut Ata ve Korkut Küyü” başlıklı olanı; 1999-2000 yılları arasında, Kazakistan sahasındaki sözlü kaynaklardan derlenerek ulaşılan veriler ile yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin harmanlanarak bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Örnekler üzerinden yapılan değerlendirmelerde muhteva olarak, Kazakistan’da küyün / ezginin yaratıcısı, müziğin atası ve efsane kahramanı olarak kabul edilen Korkut Ata üzerine araştırma yapılmaktadır. Korkut Ata hakkındaki bu araştırmada Kazakistan sahası içinde yapılan Korkut Ata konulu çalışmalar, Korkut Ata üzerine efsaneler ve Korkut Küyü, Korkut Ata anlatıları ile ilgili Kazakistan sahasında yapılan değerlendirmeler üzerine yoğunlaşmaktadır. Araştırmada Korkut’un doğumu, ailesi, kopuzu, bineği: Jelmaya, Azrail ile yaptığı mücadeleleri, bilgeliği, beslediği küyler ve Korkut’un ölümü üzerine mitolojik özellikler gösteren anlatılar tasnif edilerek değerlendirilmektedir.

İlk bölümü takiben ikinci araştırma konusu olarak da “ozan” kavramı ve Dede Korkut Kitabı’ndaki ozan kavramı, ozan sanatı ve Dede Korkut ilişkisi üzerine çalışılmaktadır. Belirtildiği ve bilindiği üzere destandan hikâyeye geçiş sürecinde kaydedilen Korkut Ata anlatılarından bir kısmı “Dede Korkut Kitabı”nda toplanmıştır. İki yazma nüshası bulunan bu eserin giriş bölümünde Korkut Ata ile ilgili

olarak verilen bilgiler arasında onun “ozan” kavramı çerçevesinde değerlendirilmesinin gerekliliği ve önemi üzerine dikkat çekilirken, Durbilmez tarafından Korkut Ata için ozan sanatının ilk ve en güçlü temsilcisi olduğu görüşü de ortaya atılmaktadır. Bu görüşten hareketle “Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı araştırma konusunun içeriği “ozan” kavramının anlamı, ozan kavramıyla temsil edilen sanatçıların özellikleri ve işlevleri, Dede Korkut’un ozan sanatı içerisindeki yerinin belirlenmesinden oluşmaktadır.

Türk dünyasının ortak kültür tespiti araştırmalarında mitolojik motifler birleştirici rol oynar. Mitolojik motifler arasında ise gizemli ve kutsal sayılan sayılar ayrı bir yere sahiptir. Mitolojik dönemlerden günümüze süregelen halk inanışlarında ve sözlü kültür ürünlerinde yaygınlığı dikkat çeken sayılar için özel bir yer ayrılması gerektiği Durbilmez tarafından belirtilmiştir. Bu alan içerisinde “dokuz” sayısı üzerine yüklenen sembolik anlamın Altay halk inanışlarında ve destanlarında sıklıkla gözlemlendiği tespiti yapılmaktadır. Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz” başlıklı araştırmanın konusu buradan beslenmektedir. Yapılan araştırmada Altay destanları hakkında genel bilgiler sunulmakta, dokuz sayısının mitolojik anlamları ve Altay destanlarında geçen dokuz sayısı ile ilgili kullanımlar sayı simgeciliği tarafından incelenmektedir.

Birinci bölümün son araştırma konusu ise toplumda evrensel olarak var olan rüya motifi üzerine hazırlanmıştır. Rüya motifinin kökenleri mitolojik dönemlere uzanmakla birlikte Kam / Şaman inanışlarına da dayandırılmaktadır. Bu bağlamda kadim zamanlardan beri kabul edilen çeşitli din ve inanışlarla tarih boyunca gelişerek rüya motifi, İslamî unsurlarla da harmanlanmıştır. Bu anlamda araştırmanın içerisinde ortak kültür unsurlarıyla şekillenmiş olan kültürel rüyalar, Türk dünyası destanlarının tümünde görülebildiği gibi daha sınırlı bir bölge belirlenmek kaydıyla Kırgız sahası üzerinde durulmuştur. Kırgız destanları açısından rüya motifinin önemi arz edilerek; “Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi” başlıklı araştırmada rüyaların çeşitleri, özellikleri, destan anlatıcılarının gördükleri rüyalar, bu rüyaların destanlar ile arasındaki ilişki, destan metinlerinde yer alan rüyalar ve işlevleri Kırgız destanları ile destancılarından örneklerle birlikte ince-

lenmekte ve araştırmacıya bu konu için çalışılacak zemin temin edilmektedir.

Türk Dünyası Kültürü serisinin ikinci cildinde de birinci ciltte olduğu gibi Türk Dünyasının ortak düşünce yapısını, karakter özelliklerini yansıtan en eski ve yaygın sözlü edebiyat ürünleri arasında kabul edilen atasözleri adına ikinci bölüm ayrılmıştır. Kökenleri tarih öncesine kadar dayanan bu rnlerin, Türk milletini oluşturan Türk boyları ve akraba topluluklarının ortak tre, gelenek, görenek, inanış ve davranışlarını yansıttığı ifade edilmektedir. “Atasözü Kültürü” başlıklı bu bölümde ”Türk Dünyasındaki Kültürel Gelişmeler İçinde Birleştirici Bir Unsur: Ortak Atasözleri (Türkiye ve Kazakistan Sahası Atasözlerinden rneklerle)” başlıklı araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırmada akraba dil, lehçe ve şivelerin ğretimi; bu ğretim esnasında atasözlerinden nasıl yararlanıldığı incelenmektedir. Türkiye ve Kazakistan’dan derlenen örnekler üzerine yapılan inceleme içerisinde yapı, söz varlığı, anlam bakımından karşılaştırma yapılarak benzer ve farklı olanlar belirlenmek suretiyle değerlendirilmektedir.

Serinin ikinci cildinde de ilk cildinde olduğu gibi ortak muhteva alanına sahip olarak Türk Dünyasının ortak sözlü kültür mirası içerisinde yer alan bilmece kültürü için nc bölüm araştırma alanı olarak belirlenmiştir. “Bilmece Kültürü” başlıklı nc bölüm Kazakistan’da derlenen bilmece üzerine iki araştırma konusunu barındırmaktadır. “Kazakistan’da Jumbak Geleneği zerine Bazı Tespitler ve Jumbak Konulu alışmalar” ile “Kazakistan’dan Derlenen Manzum Bilmecelerin şiirlik Yapı zellikleri ve Bir Tasnif Denemesi” başlıklı iki inceleme alanında da grldğu üzere bu saha üzerinde toplanılmasının gelişi güzel bir tercih olmadığını ifade etmek tarafımızca görev kabul edilmiştir. Kazakistan, Türk Dünyası ve akraba toplulukları arasında bilmece geleneğinin canlı olduğu ve bu bağlamda bilmece varlığının zengin olarak grldğu sahalar arasındadır. İlk inceleme alanı içerisinde Kazakistan’da “jumbak” terimi ile karşılanan bilmece geleneği üzerine tespitler, jumbaklar zerine Kazakistan’da yapılan çalışmalar, jumbakların tasnifi, Kazak jumbakları zerine Türkiye’de yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. İkinci inceleme alanı içerisinde ise Kazakistan’dan derlenen 202 bilmecenin şiirlik yapı özellikleri belirlenmekte

ve bu bilmeceler yapıları bakımından tasnif edilmektedir. Bilmecelerin şiirlik yapı özellikleri tespit edilirken nazım birimi, vezin, kafiyeye örgüleri, kafiyeye yapıları gibi şekle ait unsurlar üzerinden incelenmiştir. Manzum bilmeceler üzerine metin merkezli inceleme yapılırken genel değerlendirme yapmanın yerine daha mutlak sonuçlar elde edilmesi bakımından istatistiksel çözümlenme yönteminden istifade edilmekte olduğu gözlenmektedir.

İkinci cilt içerisinde nc bölüm toplulukların millet olma şuurunu diri tutan kültür unsurlarından olan bayramlar için ayrılmıştır. Bu maksatla bayram kültürünün ehemmiyeti belirtilerek bu muhteva üzerine hazırlanmıştır. “Bayram Kültürü” başlıklı araştırma içerisinde Türk kültür dünyasında Nevruz / Yenigün ile ilgili adlandırmalar, Yenigün bayramının kültür ve inanç kökleri ile Türk Dünyası edebiyatlarında Yenigün bayramı araştırılmakta olup ulaşılan tespitlerden hareketle değerlendirme çalışması hazırlanmaktadır.

Cildin beşinci ve son bölümünde ise şık Edebiyatı kültürüne yer verilmektedir. Türk dünyası içerisinde toplumun sözcüsü konumundaki halk şairlerinin şiirleri özel bir yer sahiptir. Bu konuda hazırlanmış olan “şık Edebiyatı Kültürü” başlıklı bölüm hususi olarak iki değerli içerikten oluşmaktadır. “şık Veysel’in şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası” ile “Kıbrıs Konulu şık Tarzı şiirler zerine Bir İnceleme: Yozgatlı Halk şairlerinden örneklerle” başlıklı iki alt inceleme konusu belirlenmiştir. Bunlardan ilkinde ozan sanatının geçmişten günümüze gelmesinde şık Veysel’e uzanan kolundan söz edilmektedir. Bu araştırmada şık Veysel’in şiirlerinde millî birlik fikri ve Türk Dünyası konusu incelenmiştir. İkincisinde ise işlenilen konunun dâhilinde olarak Yozgatlı halk şairleri tarafından söylenilen / yazılan Kıbrıs konulu destan / şık tarzı şiirlerin “Sistematik Tahlil Yöntemi” kullanılarak çözümlenmesi yapılmaktadır.

Prof. Dr. Bayram Durbilmez’in hazırladığı bu değerli iki eser, Türk Dünyası kültür unsurlarının ortaya çıkarılması ve Türk Dünyası kavramının oluşmasındaki birlik fikrine hizmet etmesi bakımından yadsınamaz büyük bir öneme sahiptir. Birbirini tamamlar nitelikteki bu iki ciltlik eserde hem Türk Dünyası kültürü konusunda bilgi sahibi olmak isteyen geniş bir okuyucu kitlesine örneklerle bilgi

verilmiş hem de Türklük Bilimi'ne fayda sağlamak isteyen genç araştırmacılara yol gösterilmiştir. Bir yandan Türk Dünyası'na ve Türklük Bilimi'ne hizmet ederken diğer yandan konuyla ilgili yapılacak çalışmalara yöntem bakımından da örnek olmuştur. Türk Dünyası kültürüne bu büyük ve değerli katkılarında dolayı Prof. Dr. Bayram Durbilmez'e ve bu değerli çalışmayı yayımlayarak geniş bir okuyucu

kitlesiyle buluşmasını sağlayan Ötüken Neşriyat yöneticilerine teşekkürü borç biliriz.

Kaynaklar

DURBİLMEZ, Bayram (2017), Türk Dünyası Kültürü –I-, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 255 s.

DURBİLMEZ, Bayram (2019), Türk Dünyası Kültürü –II-, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 244 s.

BENİM ADIM TÜRK

Benim adım Türk, ben dünyaya nizam vermeye gelmişim
Zulmün, küfrün, batılın karşısında her zaman Allah demişim
Vazifem, dünyaya adalet ve sükunet dağıtmaktır benim
Benim ordularımın bileği bükülmez, yedi düveli yenmişim

Kerkük benim, Kudüs benim, Halep benim, Bosna benim
Mekke, Medine, ruhum, Türkistan, Orta Asya, Anadolu bedenim
Bir kükrersem, sabrım bir taşarsa, nerede duracağım bilinmez
Bir bakarsın Afrika, bir bakarsın Tuna, Viyana önlerinde gönül eylerim

Sizin korktuğunuz, çekindiğiniz ölüm, düğün gibi gelir bana
Kına yakar anam beni askere yollarken, taş basarak bağrına
Yeis olmaz bende, keder olmaz bende, umutsuzluk hiç olmaz
Kanım düşmüş benim, yedi cephede savaştığım dünya toprağına

Filistin'de ben varım, Balkanlar'da, Kudüs'te Trablus'ta ben
Elbisem ve silahımla girerim toprağına, bana gerekmez kefen
Ben ila-yı kelimatullah ve nizam-ı alem uğruna baş koymuşum
Var mı başka, Nebi'ye (SAV) hürmeten askerine Mehmetçik diyen

Selçuklu benim, Osmanlı benim, Türkiye Cumhuriyeti son devletim
Mete Han'dan bu yana on yedi devlet kurmuş yer yüzünde tek milletim
Çanakkale'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da yedi düvelle savaştım
Mazlumun derdine çare olurum, zalimin zulmüne dur diyen benim

Yeryüzünün her yerinde, Mehmed'im yatar şehitliğim var
Yemen'de, Ürdün'de, Suriye'de, Hindistan'da hatta Myanmar
Ben iman ettim Allah'a, Kuran'a sarıldım, Nebi (SAV)'ye boyun eğdim
Din-i mübin uğruna feda olsun canım, feda olsun evladı-ıyal ve yar

Bakmayın şimdi düşkünlüğüme, beni böyle yapanlar utansın
Bırakın düşmanlarım beni köklerimden kopardığını sansın
Yiğit düştüğü yerden kalkarmış, kalkacağım günler yakındır
Yeter ki milletim, ilme sarılsın, Kuran'a sarılsın, Allah'a dayansın

Ahmet Şahin

BEYİTLER

Mustafa ARSLAN

Talas, 28 Kasım 2016 Pazartesi, 06.35

Ne hoş müjdelere eyliyor Rabbimiz
“Fesabrun cemilün” diyor Rabbimiz

Talas, 26 Aralık 2016 Pazartesi, 02.15

Hak kelâmın hem okur ilhâm alır hem söylerim
“Leyse li’i-ins’ani illâ mâ seâ”dır” sözlerim

Talas, 28 Aralık 2016 Çarşamba, 05.50

Çok değişmiş hali devranın bugün
Kol kanat germek de ihsan olmuyor

Talas, 28 Aralık 2016 Çarşamba, 05.55

Bakma dehrin döstüm hergiz büleñ eyvanına
Kalmaz elbet yaptığı kemlik onun da yanına

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 11.55

Güzelin çehresi gül gül oluyor yâ Rabbi
Gül ü gülşen ne zaman etti tecelli bilmem

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.00

Günbegün çehresi gülgün oluyor dilberimin
Gül ü gülşen ne zaman etti tecelli bilmem

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.05

Böyle bir âleme geldim severim hûbânı
Yok mu billâh deyin çaresi ya dermânı

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.10

Yoğ ise dilberimin cazibeden behresi ya
Niye gül gül oluyor gül gibi gül çehresi ya

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.15

Meh cemalin dilberâ gördüm şükür ben dün yine
Gülşeni berbâd edersin korkarım gün gün yine

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.20

Gözlerin uşşâkına dünyada destan söylerdir
Görmediyse gözlerim yanlış hakikat böyledir

Talas, 02 Ocak 2017 Pazartesi, 12.25

Her fasl-ı hazân ardına düşmüş yine bir dey
Elhân-ı Şita’yı niye nazm etti Cenap Bey

Talas, 08 Ocak 2017 Pazar, 06.15

Akil ermez, kaderdir bu, açıp el maverâdan sor
Çıkıp evc-i alâdan sor, inip zir-i serâdn sor

Talas, 08 Ocak 2017, 06.20

Ne’ylesem aklımdan asla zülfi zer-târ çıkmıyor
Kaç hesap ettim kebûterden arazbâr çıkmıyor.

Talas, 09 Ocak 2017 Pazartesi, 21.30

Neylesem bilmem çözülmez keşmekeştir bilmecem
Gayretim beyhudedir çıkmaz sabadan hiç acem

Talas, 27 Haziran 2017 Salı, 16.25

Sana gülsün diyemem sevgili cananımsın
Belki onda ileri candaki mihmanımsın

Hacılar, 09 Eylül 2017 Cumartesi, 21.20

Garip bir derde düştüm günbegün hep artar eksilmez
Akar göz yaşlarım her gün gelip bir meh-likâ silmez

Hacılar, 25 Eylül 2017 Pazartesi, 13.55

Kefenin rengine bakmaz yüce Hak
Yine biz bembeyaz olsun dileriz

Talas, 22.11.2017 Çarşamba, 07.15

Bir saatlik ayrılık bir yıl gelirdi eskiden
Yirmi gün geçmiş de hâlâ dilberimden yok haber

Talas, 14.02.2018 Çarşamba, 05.30

Rûz ü şeb şerm ü hayâ hil’atini ber-dûş et
Çâhı câha çeviren Yûsuf eder Hak da seni

Talas, 14.02.2018 Çarşamba, 07.10

Gözden kaçırmayın hiç, hak sözde şüphe olmaz
Rabbim ne hoş buyurmuş: “Lâ hayra fî-kesîrin”

Talas, 22.02.2018 Perşembe, 09.00

Hâr elinden bülbül ağlar neylesem
Derdim çekmez bu dağlar neylesem

Talas, 24.02.2018 Cumartesi, 04.00

Zâhidâ estin savurdun yok mı îmânın senin
Gitgide tenhâlaşır elbette meydânın senin

Talas, 24.02.2018 Cumartesi, 04.05

Kıl ü kâli nakledersin zâhidâ sen durmadan
Yok mudu âyâ vebâli kıl ü kâlin et hesap

Talas, 05.02-3.2018 Pazartesi, 07.40

Dünyâda denilerle otur kalk hele zâhit
Ukbâda da onlarla berabersin unutmâ

Talas, 18.04.2018 Çarşamba, 23.00

Aldanma hiç küsûra günlünde vahdet olsun
Hallâkımız buyurmuş: “Lâ hayra fi-kesîrin”

Söğütlüpınar, 30 Haziran 2018 Cumartesi, 11.40

Cehennemle namazı zıt görür zahit hata eyler
Fakat rindin terazisinde bunlar birdir âgâh ol
namaz/نماز (98)
cehennem/جهنم (98)

Söğütlüpınar, 30 Haziran 2018 Cumartesi, 11.45

Sözüm sözlüyle bir olmuşsa hayret etme ey sûfi
Sücûdumdan muhakkak farkı yok seccâdemın elbet
sözüm/سوزم (113), sözlü/سوزلي (113)
sücûdum/سجودم (113), seccadem/سجاده م (113)

Söğütlüpınar, 10 Temmuz 2018 Pazartesi, 14.15

İsmi ârif olsa da her âdem ârif olmuyor
Hak atasıdır muhakkak onda irfan olmalı

Söğütlüpınar, 10 Temmuz 2018 Pazartesi, 14.15

Sen çatla hasetten yine zahit gece gündüz
Hem-meclisimiz dilber-i nazik-tenimizdir

Talas, 16 Kasım 2018 Cuma, 01.55

Hak emridir emîn ol “fenzur ilâ taâmik(e)/
فانظر الي طعامك (Bakara 2/259),
Ardınca vardır elbet “venzur ilâ hımârik(e)/
وانظر الي حمارك (Bakara 2/259),
“venzur ile'l-izâm(i)/وانظر الي العظام (Bakara 2/259),

Talas, 06 Mayıs 2019 Pazartesi, 06.35

Mey ü sâkiye perestâr oluruz
Biri dindir biri îmân bize

Talas, 07 Temmuz 2019 Pazar, 10.15

Sen riyânın töhmetin yap vâizâ ihlâs ile
Korkaram mahşerde sen de rû-siyâh olsan gerek

Talas, 18 Ağustos 2019 Pazar, 11.00

Riyanın töhmetin yapmak senin kârın değil zahit
Riyazetten zarar çıksın da bir gör sen riya neymiş
riyazet/رياضت (1411) – zarar/ضرر (1200)=211
riyâ/ريا = 211

Talas, 18 Ağustos 2019 Pazar, 12.10

Vâizâ zikrinle fikrin mutlaka bir şüphe yok
Bî-tereddüd farkı var var zikir ile fikrin et hesap
zikir/نكر (920) - fikir/فكر (300) =620
bî-tereddüd/بي تردد = 620

Talas, 19 Ağustos 2019 Pazartesi, 03.40

Dem vurursun bir de ebcedden muhakkak sûfiyâ
Farkını bilmezsin İncîlin enâcîl ile sen
İncîl/انجيل (94), enâcîl/انجيل (95)

Talas, 24 Ağustos 2019 Cumartesi, 09.50

Vâzin her nushu bâtil zâhidin her lafzı şûm
Biri Haccâc oldu sanki dîgeri meş'ûm bûm

Talas, 11 Eylül 2019 Çarşamba, 11.35

Cihanı zemmeder vâiz “denîdir” der durur lakin
Denîdir kendi ammâ kendini aslâ denî görmez

Talas, 12 Eylül 2019 Perşembe, 08.20

Her zaman her yerde tahrîfâtın olmuş ber-devâm
Vâizâ nushun senin bilcümle bâtil olmalı

Talas, 14 Kasım 2019 Perşembe, 03.45

“Cânı cânân dilemiş virmemek olmaz ey dil”
Vuslat ihsan ederek can dilesin cânânım

Soyadı, Adı, Yayın Yılı, Yazı Başlığı, Dergi Adı, Sayı, Sayfa

- AKBABA, Mustafa, (2019), “Cuma Garip-leri Konuğumuz Erciyes”, Sayı: 500, s.91.
- AKBAŞ, Latife, (2019), “Bir Sevda Bahçesi (Şiir)”, Sayı: 493, s. 21.
- AKÇAL, Köksal, (2019), “Çıngı Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi”, Sayı: 500, s. 58.
- AKMAN, Prof. Dr. Eyüp, (2019), “Kastamonulu Bir Masal Babası “Mıdık Dayı””, Sayı: 499, s. 28.
- AKSOY, Mehmet Dursun, (2019), “Aşıklar ve Şehitler Ölmez Vatan Bölünmez”, Sayı: 497, s. 32.
- AKSOY, Şaban, (2019), “Turan’da Karanlığı Aydınlatanlardan Ali Rıza Önder (1918-1994)”, Sayı: 502, s.23.
- AKSOY, Şaban, (2019), “Anti k Köy Dimitre’den Turana”, Sayı: 496, s. 20.
- AKSOY, Şaban, (2019), “Doğdukları Yerde Doyanlar (Şiir)”, Sayı: 496, s. 22.
- ALPTEKİN, Dr. Mehmet, (2019), “Halk Mutfağından, Halk Sağlığına Anadolu Türklüğünde Susam”, Sayı:495, s.18.
- ALPTEKİN, Ayşe, (2019), “Can Yoldaşım Berat İle Masal Tadında Bir Ömür”, Sayı: 501, s. 15.
- ALPTEKİN, Dr. Mehmet, (2019), “Bir Göçebe Azığı: Çörek”, Sayı: 493, Sayı: 493, s. 7.
- ALTAY, Güzide Hamde, (2019), “Güzide Hande Altay’ın Fırat Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Ebru Şenocak ile Yaptığı Röportaj”, Sayı: 493, s. 30.
- ALTINKAYA, Veli, (2019), “Gerçek Bir ‘Önder”, Sayı: 502, s. 25.
- ARI, Doç. Dr. Bülent, (2019), Kültüre ve Edebiyata Ömrünü Adanmış İyi Bir İnsan, İyi Bir Bilim Adamı; Erman Hocam, Sayı: 497, s. 16.
- ARIOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem, (2019), “Günümüz Âşıklık Geleneği İcra Ortamları Bağlamında Âşık Yarışmaları, Şenlikler ve Festivaller”, Sayı: 501, s. 28.
- ASLAN, Mustafa, (2019), “Beyitler (Şiir)”, Sayı: 504, s. 35.
- ASLAN, Mustafa, (2019), “Yunus Bekir İçin Tarih (Şiir)”, Sayı: 502, s. 39.
- ASLAN, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa, (2019) “Necati Bey ve Şeyhî Divanında “Dedim-Dedi” İfadeleri”, Sayı: 502, s. 6.
- ASLAN, Mustafa, (2019), “Yunus Bekir İçin Tarih (Şiir)”, Sayı: 500, s. 30.
- ATILGAN, Dr. Halil, (2019), “Ceyhanlı Âşık Ferrahi’nin Yeni Derlenen Türküleri”, Sayı: 503, s. 14.
- ATILGAN, Dr. Halil, (2019), “Ceyhanlı Âşık Ferrahinin Destan Dünyası”, Sayı: 499, s. 1.
- AVCI, Dr. Muharrem, (2019), “Vefatının 450. Yılında Hz. Pir Şeyh Şaban-I Veli’nin Kastamonu’daki İnanç Destinasyonu İmajı Algısı”, Sayı: 504, s. 21.
- AYÇİÇEK, Başak, (2019), “Dedem Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 27.
- AYTEKİN, Osman, (2019), “Deneme Tadına ‘Kalem Sohbetleri’” Sayı: 493, s. 33.
- BAHADIR, Fazıl Ahmet, (2019), “Fuzuli (Şiir)” Sayı: 493, s. 26.
- BAKIRCI, Prof. Dr. Nedim, (2019), “Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Hocayla İlk Tanışmam”, Sayı: 501, s. 9.
- BAŞ, Mehmet Şükrü, (2019), “Elazığ’ın Dünü ve Bugünü (Yolun Sonu Görünüyor)”, Sayı: 496, s. 27.
- BAŞ, Osman, (2019), “Erciyes Dergisi’nin 500. Sayısı İçin”, Sayı: 500, s. 28.
- BAŞKAYA, Doç. Dr. Fulya Ertem, (2019), “Dedem Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 27.
- BİLGEHAN, Çağrı, (2019), “İnsanüstü Robotikler (Hikâye)”, Sayı: 493, s. 27.
- BİLGEHAN, Çağrı, (2019), “Kaba Kuvvet mi, Nazik Bir Tebessüm mü? (Hikâye)”, Sayı:494, s. 30.
- BİLGEHAN, Gülsen, (2019), “Meslek Âşkı (Şiir)”, Sayı:495, s.14.
- BİLGEHAN, Mehmet, (2019), “Anadolu Dergiciliğinde Erciyes Dergisi ve “Alim Gerçel”, Sayı: 500, s. 19.

- CEBEÇİ, Dilaver, (2019), “Sana Bu Mektubu Bir Gece Yarısında Yazıyorum (Şiir)”, Sayı:494, s. 23.
- COŞKUN, Bahri, (2019), “Dayım Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 20.
- CÖMERT, Hüseyin, (2019), “Ali Rıza Önder (1918 -1994)”, Sayı: 502, s. 14.
- ÇAĞIRAN, Önder, (2019), “Kardeş Ağızlar”, Sayı: 500, s.38.
- ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Önder, (2019), “Bayramımız İçin (Şiir)”, Sayı:494, s. 11.
- ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Önder, (2019), “Çocuğun Dünyâsı (Şiir)”, Sayı: 493, s. 21.
- ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Önder, (2019), “Sevdâ ile Vedâ (Şiir)”, Sayı:495, s. 8.
- ÇALIKUŞU, Nevzat, (2019), “Kısaca Bursa’da Dergicilik”, Sayı: 500, s. 82.
- ÇAPAR, Hülya, (2019), “Doğu Türkistan’ın Sesi (Şiir)”, Sayı:495, s. 8.
- ÇARBOĞA, Kenan, (2019),” Kerkük Ağdı (Şiir)”, Sayı: 499, s. 27.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet, (2019), “Ali Rıza Önder Ağabeyimiz”, Sayı: 502, s. 22.
- ÇAYIRDAĞ, Mehmet, (2019), “Kayseri’nin En Eski Türkçe Kitabesi”, Sayı: 503, s. 30.
- ÇETİNDAG SÜME, Dr. Öğr. Üyesi Gülda, (2019), “Bilim Yolculuğunda Bilge Bir Rehber”, Sayı: 501, s. 13.
- ÇETİNOĞLU, Oğuz, (2019), “Kitap Tanıtımı”, Sayı: 496, s.30.
- ÇETİNOĞLU, Oğuz, (2019), “Türkiye’de Dergiler ve Dergicilik”, Sayı: 500, s. 36.
- ÇİÇEK, Ahmet, (2019), “Hayat Sevdiklerine Sevildiğini Hissettirmeyecek Kadar Uzun Değil”, Sayı: 497, s. 29.
- ÇİFTÇİ, Hasan, (2019), “Cumhuriyetin Kuruluşunun 96. Yılı”, Sayı: 504, s. 16.
- ÇİFTÇİ, Hasan, (2019), “İncesu İlçesinin Kurucusu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1634-1683)”, Sayı:494, s. 28.
- ÇİFTÇİ, Hasan, ÇAVDAR Hüseyin, (2019), “Kayseri’den Bir Efsane Vali, Ahmet Muhammer Bey Geçti”, Sayı: 496, s. 14.
- ÇİVİCİOĞLU, Güven, (2019), “İner Bir Ses Erciyes’ten (Şiir)”, Sayı: 498, s. 10.
- ÇİVİCİOĞLU, Güven, (2019), “Huzurevinde Bayram (Şiir)”, Sayı: 496, s. 29.
- DALOĞLU, Lütfi, (2019), “Ne Zormuş Köylü Olmak”, Sayı: 496, s. 23.
- DEMİRKOLLU, Ceyhun, (2019), “Seyrül Hayat-I Ayvaz (Şiir)”, Sayı:495, s. 16.
- DENER, Filiz, (2019), “Ebedî Hayat”, Sayı: 502, s. 26.
- DENER, Prof. Dr. Şefik, (2019), “Kayınbabam Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 27.
- DURBİLMEZ, Bayram, (2019) “Öz’lü/Yorum Geçmiş Günlerimizi (Şiir)”, Sayı: 504, s. 17.
- DURBİLMEZ, Bayram, (2019), “Çanak-kale Geçilmez (Şiir)”, Sayı: 497, s. 15.
- DURBİLMEZ, Prof. Dr. Bayram, (2019), “Âşık Türkmenoğlu’nun Erciyes Destanı Üzerine”, Sayı: 500, s. 9.
- DURBİLMEZ, Prof. Dr. Bayram, (2019), “Ali Rıza Önder’in Halk Bilimi Çalışmaları Kaynakçası”, Sayı: 502, s. 1.
- DURBİLMEZ, Prof. Dr. Bayram, (2019), “Gençliğe Açılan Pencere: Edebiyat ve Misak-ı Milli”, Sayı: 503, s. 4.
- DURBİLMEZ, Prof. Dr. Bayram, (2019), “Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve Erciyes Dergisi’ne Katkıları”, Sayı: 501, s. 1.
- DÜNDAR, Selahattin, (2019), “Ali Rıza Önder ve İlginç Bir Tanışma Öyküsü”, Sayı: 502, s. 33.
- EKİNCİ, Mustafa, (2019), “Milli Şehit Boğazlıyan Kaymakamı Mehmet Kemal Bey ve Ermeni Meselesi”, Sayı: 496, s. 24.
- ELDEN, Yaşar, (2019), “Türkçü Gazeteci Yunus Bekir’i Anma Günleri”, Sayı: 502, s. 36.
- EROL, Ayşe Fatma, AKBAŞ, Begümay, (2019), “Caesarea Kenti Sikkelerinde Argaios Dağı Zirvesinde Gösterilen Tanrı Tasviri Üzerine Bir Değerlendirme”, Sayı: 498, s. 1.
- ERTEM, Prof. Dr. Cengiz, (2019), “Hukukçu ve Halkbilimci Ali Rıza Önder’in Yaşam Felsefesi”, Sayı: 502, s. 8.
- ERTEM, Prof. Dr. Tuna, (2019), “Babam Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 8.
- FERAŞLIOĞLU, Gökçen, (2019), “Türk Dünyası Kültürü Üzerine Düşünceler”, Sayı:

504, s. 29.

- FİDANBOY, Vedat, (2019), “Vatanım (Şiir)”, Sayı:493, s. 16.
- GELDİ, Cafer, (2019), “Anlat Be Hocam (Şiir)”, Sayı: 495, s. 13.
- GEMALMAZ, Yüksel Satoğlu, (2019), “Mevlâna (Şiir)”, Sayı:495, s. 8.
- GERÇEL, Âlim (2019), “Erciyes Dergimizin 500. Sayısı Dolayısıyla”, Sayı: 500, s. 1.
- GERÇEL, Âlim (2019), “Güven Çiv i i oğlu 80 Yaşında”, Sayı: 499, s. 23.
- GERÇEL, Alim, BİLGEHAN, Mehmet, (2019),” Ateşoğlu, “Nasrettin Hoca”dan Nasıl Fikir ve İlham Aldı?” Sayı: 493, s. 1.
- GERÇEL, Alim, BİLGEHAN, Mehmet, (2019), “Mehmet Ateşoğlu’dan Nevzat Türkten’e İki Mektup ve Gönüldeşliğ’in Âdâb-ı muâşeret’i”, Sayı:495, s. 1.
- GERÇEL, Alim, BİLGEHAN, Mehmet, (2019), “Mehmet Ateşoğlu’nun “Biz Kimiz?” Şiiri ve Türk Büyükleri”, Sayı:494, s. 1.
- GÖDE, Prof. Dr. Kemal, (2019), “Erciyes Dergimizin 500. Sayıya Ulaşması Münasebetiyle”, Sayı: 500, s. 7.
- GÖDE, Prof. Dr. Kemal, (2019), Prof. Dr. Ali Berat Alptekin’e Armağan Sayımız Münasebetiyle”, Sayı: 501, s. 24.
- GÖKBULUT, Av. Zübeyde, (2019), Nevzat Türkten’e İthaf (Şiir)”, Sayı:494, s. 11.
- GÖMEÇ, Prof. Dr. Saadettin Yağmur, (2019), “Şamanist Düşünceye Göre Dünyanın Yaradılışı, Sayı: 498, s. 15.
- GÖMEÇ, Prof. Dr. Saadettin Yağmur, (2019), “Eski Türklerde Devlet Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”, Sayı: 496, s. 1.
- GÖNEN, Mehmet, (2019), “Çıplakoğulları Karakülâh” Kitabı ve Bünyamin Manticı”, Sayı: 496, s. 10.
- GÜLENSOY, Baybars, (2019), “Anadolu Giyim Kuşam ve Süslenme Söz Hazinesindeki Türkçe Sözcükler”, Sayı: 500, s. 99.
- GÜLENSOY, Prof. Dr. Tuncer, (2019), “Türk Tarihinden İki Önemli Devlet Adamının Adı Üzerine: ‘Osmân mı? Otman mı? Eratna mı? Ertana mı?”, Sayı: 500, s. 92.
- GÜLENSOY, Prof. Dr. Tuncer, (2019),

“Ergenekon ve Kanglı-Karluk-Kıpçak-Merkit-Uygur Kavim Adlarının Türk Destanlarına Göre Veriliş Efsaneler”i, Sayı: 501, s. 25.

- GÜLLEB, Zinnur, (2019), “Boyabat (Sinop) Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, Sayı: 498, s. 11.
- GÜRBÜZ, Yılmaz, (2019), “Derebağları’dan Ürgüp’e (Şiir)”, Sayı: 497, s. 13.
- GÜRKAN, Halil, (2019), “Pazarlar (Şiir)”, Sayı: 497, s. 26.
- GÜVEN, Ahmet Emin, (2019), “Müderrişâde Âlim Efendi’den Hiç Yayımlanmamış Şiirleri”, Sayı:493, s. 9.
- İBAKORKMAZ, Mustafa, (2019), “Benim Dergilerim”, Sayı: 500, s. 46.
- İÇEL, Prof. Dr. Hatice, (2019), “Her Yönüyle Örnek Bir Bilim Adamı: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin”, Sayı: 501, s. 5.
- İVGİN, Hayrettin, (2019), “Ali Rıza Önder’in Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde Yayımlanan Yazıları”, Sayı: 502, s. 30.
- KALAFAT, Dr. Yaşar, (2019), “Eski Türk İnanç Sisteminde Ağıl / Ahır İyesi”, Sayı: 502, s. 40.
- KALAFAT, Dr. Yaşar (2019), “Türk Millî Dergiciliğinde Kültürel Kimlik Boyutu ile Erciyes”, Sayı: 500, s. 5.
- KALAFAT, Dr. Yaşar, (2019) “Takılarda Mistik Mitolojik Boyut Aranabilir mi?”, Sayı: 501, s. 19.
- KANALGA, Recep, (2019), “Dumanı Üstünde Şiirlerin Dergisi: Kayseri Kültür Ocağı Dergisi”, Sayı: 500, s. 56.
- KARABULUT, Rıdvan, (2019), “Yazgı Edebiyat Seçkisi”, Sayı: 500, s. 72.
- KARAKÖSE, Dr. Hasan, (2019), “Makedonya Üsküp İzlenimleri (Tarihi Bir Yaklaşım)”, Sayı: 497, s. 1.
- KAYA, Dr. Doğan, (2019), “Çıldır İrfanı Üzerine Bir Kitap”, Sayı: 500, s. 103.
- KAYA, Dr. Doğan, (2019), “Sevenlerin Kaleminden Fethi Gemuhluoğlu”, Sayı: 497, s. 17.
- KELEŞTEMUR, Bedrettin, (2019), “Dergiler Üzerine Sohbet”, Sayı: 500, s. 88.

- KELEŞTİMUR, Bedrettin Doğan, (2019), “Sever ve Şairlerimiz Besteleri, Sayı: 499, s. 25.
- KELEŞTİMUR, Bedrettin, (2019), “18 Mart Çanakkale Zaferi”, Sayı: 497, s. 14.
- KELEŞTİMUR, Bedrettin, (2019), “Matbaanın Serüveni ve İlk Özel Türk Gazetesi”, Sayı: 504, s. 11.
- KESKİN, Prof. Dr. Mustafa, (2019), “Mustafa Kemal Atatürk’ü Anlamak”, Sayı:494, s. 15.
- KILIÇ, Prof. Dr. Remzi, (2019), “Karahanlılar’da Aslan Sembolizmi ve Aslan Adı”, Sayı:495, s. 28.
- KOZ, Sabri, (2019), “Kısacık’tan Sayfalar: Ali Berat Alptekin Kardeşimle...”, Sayı: 501, s. 17.
- KOZAN, Serdar, (2019), “Bizim Eyvan’ın Hikâyesi”, Sayı: 500, s. 53.
- KUKUL, M. Halistin, (2019), “Petrol Lâmbasının Yorgun Işığı Altında Yazılan “Bayrak Şiiri”, Sayı: 497, s. 27.
- KUKUL, M. Halistin, (2019), “Anadolu Dergiciliği ve Erciyes Dergisi”, Sayı: 500, s. 16.
- KUKUL, M. Halistin, (2019), “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Korumaya Dâir”, Sayı: 499, s. 16.
- MALKOÇ, M. Nihat, (2019), “Barbar, Modern, Medeni” Kitabı Üzerine Düşünceler”, Sayı: 496, s. 19.
- NAMLI, Engin, (2019), “Halime Bakılırsa (Şiir)”, Sayı: 497, s. 22.
- NASRATTİNOĞLU, İrfan Ünver, (2019), “Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 17.
- NAZLI, Dr. Öğr. Üyesi Atiye, (2019), “Su Geldi Teyemmüm Bozuldu”, Sayı: 501, s. 14.
- NAZLI, Hikmet, (2019), “Gönül (Şiir)”, Erciyes Dergisi, Sayı: 496, s. 18.
- ÖKSÜZ, Şükrü, (2019), “Bir Bayraktır Atatürk (Şiir)” Sayı: 493, s. 31.
- ÖNAL, Hadi, (2019), “Şiir ve Şair”, Sayı:495, s. 16.
- ÖNAL, Hadi, (2019), “Çamura Yatmak”, Sayı: 497, s. 31.
- ÖNAL, Ülkü, (2019), “Pınarbaşı’nda Kafkas Mutfağı”, Sayı:494, s. 16.
- ÖNDER, Armağan, (2019), “Babam Ali Rıza Önder”, Sayı: 502, s. 26.
- ÖNDER, Hızır, (2019), “İrfan Ev Alma Komşu Al (Şiir)”, Sayı: 504, s. 20.
- ÖNDER, İrfan, (2019), “Bizim Erciyes (Şiir)”, Sayı: 500, s. 57.
- ÖZER, Hacı Sait, (2019), “Soysuz Vahşi Olarak Gâvur”, Sayı:495, s. 11.
- ÖZER, Sait, ÖZER, Enes Malik, (2019), “Cengiz Aytmatov’un Elveda Gülsarı Adlı Romanında Müzikal Unsurlar”, Sayı:494, s. 12.
- ÖZER, Sait, (2019), “Cengiz Dağcı’nın “Onlar da İnsandı” Romanında Toprak ya da Vatan Sevgisi, Sayı: 498, s. 23.
- ÖZER, Sait, (2019), “Eylül’de Pekmez Kokusu”, Sayı: 504, s. 18.
- ÖZMERDİVENLİ, Yusuf, (2019), “Kayseri Kültür Dünyası’nda Kayseri Lisesi Dergisi ve Kayseri Lisesi Yıllıkları”, Sayı: 500, s. 51.
- ÖZTÜRK, Dr. Şükrü, (2019), “Karahanlılar’da Aslan Sembolizmi ve Aslan Adı, Sayı: 498, s. 28.
- PAKÖZ, Oğuz, (2019), “Erciyes’e Selam Olsun”, Sayı: 500, s. 27.
- PAYAM, Nazım, (2019), “Bizim Külliye’nin Hikâyesi”, Sayı: 500, s. 79.
- PÜRLÜ, Kadir, (2019), “1914’ten Günümüze Sivas Dergileri”, Sayı: 500, s. 59.
- SAĞIR, İbrahim, (2019), “Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nun Ardından (Şiir)”, Sayı: 496, s. 9.
- SAĞLAM, Feyyaz, (2019), “Bir Bültenden Ötesi”, Sayı: 500, s. 84.
- SAKAOĞLU, Prof. Dr. Saim, (2019), “500 Sayılı Bir Anadolu Çınarı: Kayseri ve Erciyes Dergisi”, Sayı: 500, s. 3.
- SAKAOĞLU, Prof. Dr. Saim, (2019), “Erciyesçi Nevzat Türkten”, Sayı: 497, s. 25.
- SAKAOĞLU, Prof. Dr. Saim, (2019), “İlk Doktora Öğrencim Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve Ansiklopediciliği”, Sayı: 503, s. 1.
- SATOĞLU, ABDULLAH, (2019), “Osman Yüksel Serdengeçti”, Sayı: 503, s. 32.
- SEÇMELER, Kâmil, (2019), “Düşünen Bir Şehirde Yaşamak”, Sayı: 500, s. 77.
- SOFTA, Sadık, (2019), “Özledim (Şiir)”, Sayı: 496, s. 31.
- SÜRMELEBAY, Mahir, (2019), “At Sürme

Vakti Denize (Şiir)", Sayı:495, s. 7.

• ŞAHİN, Ahmet, (2019), "Benim Adım Türk (Şiir)", Sayı: 504, s. 34.

• ŞAHİN, İsmail Âdil, (2019), "Bekledim Seni (Şiir)", Sayı: 497, s. 30.

• ŞAHİN, Nuri, (2019), "Ahıska Türkleri ve Akmezar Esintileri Dergimiz", Sayı: 500, s. 75.

• ŞENOCAK, Doç. Dr. Ebru, (2019), "Hocam Prof. Dr. Ali Berat Alptekin", Sayı: 501, s. 12.

• ŞİMŞEK, Prof. Dr. Esmâ, (2019), "Örnek Bir Eğitimci Olarak Prof. Dr. Ali Berat Alptekin", Sayı: 501, s. 7.

• ŞİMŞEK, Prof. Dr. Esmâ, (2019), "Çevre Bilincinin Çukurova Masallarına Yansımaları", Sayı: 500, s. 94.

• TAN, Nail, (2019), "Atasözü ve Deyim Araştırmalarına Katkılar: Bir Atasözü Üç Deyim Üzerine", Sayı:495, s. 25.

• TAN, Nail, (2019), "Ali Rıza Önder ve Türk Dil Kurumu", Sayı: 502, s. 28.

• TAN, Nail, (2019), "Ekip Çalışması Işığında Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'in Çalışmaları", Sayı: 501, s. 10.

• TAN, Nail, (2019), "41 Kere Maşallah! Anadolu Dergiciliğinde Bir, Zirve: Erciyes", Sayı: 500, s. 26.

• TEKİN, Dr. Ahmet, (2019), "Fikir Dünyamıza Açılan Pencere: Güneyde Kültür", Sayı: 500, s. 73.

• TURSAM-DER, (2019), "Vefa Borcu ve Teşekkür!", Sayı: 502, s. 41.

• TÜLÜCEOĞLU, Hasan, (2019), "Bir Römork Buğday Bir Vida Ederken", Sayı: 504, s. 15.

• TÜLÜCEOĞLU, Hasan, (2019), "Doctor Strange'de Öngörülen Spritüel Dünya", Sayı: 497, s. 23.

• TÜLÜCEOĞLU, Hasan, (2019), "Garp Yokuşunda Dindarlar" Sayı: 493, s. 32.

• TÜLÜCEOĞLU, Hasan, (2019) "Ertuğrul 1890'da Türkiye'ye Japon Öpücüğü", Sayı: 496, s. 32.

• ULUSOY, Feyza, (2019), "Yayın Tanıtımı, Doç. Dr. Orhan Yavuz, Dr.-Mevlüt Gülmez (2015), Manzum İlk Ashâb-ı Kehf Kıssası", Sayı: 498, s. 27.

• ÜÇER, Müjgân, (2019), "Erciyes Dergisi'nin 500. Şeref Sayısı Anadolu Dergileri", Sayı: 500, s. 14.

• YAKAR, Serdar, (2019), "Yazı Hayatımdaki İlk Dergiler ve Erciyes", Sayı: 500, s. 31.

• YANIK, Mesut İlkyay, (2019), "Akıncılar (Şiir)", Sayı: 497, s. 24.

• YARDIMCI, Dr. Mehmet, (2019), "Türk Dergiciliği ve Zile Kültür Sanat Dergileri", Sayı: 500, s. 39.

• YARDIMCI, Dr. Mehmet, (2019), "Âşıklık Geleneği İçinde Borçalı Âşıklarla Şenlik Kollundaki Âşıkların Yakınlıkları", Sayı: 504, s. 1.

• YARDIMCI, Dr. Mehmet, (2019), "Şiir Dünyamızda Âşık Veysel", Sayı: 493, s. 11.

• YARDIMCI, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet, (2019), "Cumhuriyet Döneminin Lirizmi ve Sembolizmi En İyi Kullanan İki Şairi Külebi ve Dıranas'ta Kadın", Sayı:494, s. 2.

• YARDIMCI, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet, (2019), "Türkçe Eğitimi Bölümlerinde Halk Edebiyatı Derslerinin Yeterliliği", Sayı: 499, s. 20.

• YARDIMCI, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet, (2019), "Âşıkların Sınıflandırılması İçinde Son Dönem Âşıklık Geleneğinin Yapılandırılması", Sayı: 503, s. 23.

• YENGİN, Naci, (2019), "Şeyh Bedreddin: Paylaşamayan Sufi", Sayı: 499, s. 9.

• YENGİN, Naci Ömer, (2019), "Seyfettin: Bir Ermeni'nin Gözünden Türklüğü Yok Etme Çabaları", Sayı: 495, s. 14.

• YENGİN, Naci, (2019) "1923-1972 Yılları Arasında Manisa'da, Yayın Yapan Dergi ve Gazeteler", Sayı: 500, s. 86.

• YENGİN, Naci, (2019), "Vani Mehmet Efendi ve Türkler", Sayı: 493, s. 22.

• YILMAZ, Emine Ecmel, (2019), "Yapraksız Bahar (Şiir)", Sayı: 499, s. 33.

• YOLDAR, Zeynep, (2019), "Ey Gece (Şiir)", Sayı: 496, s. 22.

• YURDAKUL, Y. Bekir, (2019), "Midilli' Ali Rıza'dan Onurlu Yargıç Ali Rıza Önder'e", Sayı: 502, s. 36.